

Махамат Түрк Халбек уулу

ЫЙМАНДУУ-ИНСАНДАР

ОШ – 2017

Махамат Түрк Халбек уулу
«Бймандуу-инсандары», Ош: 2017 - 108 б.

БАШ СӨЗ ОРДУНА

Кыргыз Республикасынын Президенти Атамбаев Алмазбек Шаршенович 1917-жылы Кыргыз Республикасында “2017-жыл Ыйман, Адеп жана маданият жылы” деп жарыялады. Ушул жарлыктын алкагында өлкөнүн бардык жеринде ыйман, адеп жана маданият жылына карата көптөгөн иш чаралар өтүп, жаш муундарды ыйманга, адепке тарбиялоодо, маданияттын маани-маңызын туу тутуу зарыл экендиги даңазаланууда.

Жер-жерлердеги район, шаарларда, айыл өкмөтөрүндө көптөгөн тарбиялык маанидеги салттуу иш чаралар элдин ички жан дүйнөсүн ойготуп, жаш муунду жаңычылдыкка, улууну урматтап, кичүүнү ызаттаганга жол ачууда. Көптөгөн тарбиялык маанидеги чыгармалар жазылып жатат. Улуу муундун өрнөктүү өмүрүн, сыпаттоо элдин көңүлүн көтөрүү, элдик салт санааны үрп адаттарды жайылтуу менен көөнөргүс өнөрүбүз улутубуз аркылуу дүйнө таанымыбыз өзгөрөт.

Махамат түрк Халыбек уулунун ой-чабытынан жаралган колуңуздардагы дил баян түрүндөгү китеп жогорудагы ой-мазмундарды бышыктайт. Китепте автор районунан чыккан эмгектин алдыңкыларынын үлгүлүү өмүрлөрү, жасаган иштери жогору деңгээлде чагылдырылган. Бул инсандардын өмүр таржымалы кийинки муундарга өрнөктүү болоорунда күмөндүү өюм жок. Китеп окурмандардын кеңири чөйрөсүн аркалап жазылган. Ошондон улам, 2017-жылдагы Ыйман, адеп жана маданият жылынын иш чараларына толук шайкеш келет. Авторго ийгилик чыгармачылык жигер каалайбыз.

*М.Жуманазаров
“Ош жаңырыгы” газетасынын
башкы редактору,
Кыргызстан журналисттер
союзунун төрагасынын түштүк
аймагы боюнча орун басары*

Ыймандуулук, адептүүлүк, маданияттуулук – инсандын эң жогорку сапаттары

ПРЕЗИДЕНТИБИЗДИН БУЙРУКТАРЫ ИШ ЖҮЗҮНДӨ

Кыргыз Республикасынын келечекти ойлогон президенти Алмазбек Атамбаев «2016-жылды Тарых жана маданият жылы» болсун деп жарыялаган буйругунун негизинде Кыргыз Өкмөтү жана анын кең келечеги, өнүгүп-өсүүсү үчүн жанын да берген залкар инсандар менен кеңири таанышып алдык.

Кыргыз мамлекети үчүн бүт өмүрүн арнаган Абдукерим аба Сидиков, Жусуп аба Абдурахманов, Иманалы Айдарбеков, Абдыкадыр Орозбеков өндүү улуу инсандар тууралуу маалымат алып эле калбастан Президенттин буйругу менен Кыргыз Республикасынын Эгемендүүлүгүнүн 25 жылдыгы, атактуу окумуштуу акын Жусуп Баласагындын 1000 жылдыгы, тарыхый инсан Тайлак баатырдын 220 жылдыгы, 1916-жылдагы улуттук-боштондук күрөшүнүн 100 жылдыгы, 1936-жылдын 5-декабрында түзүлгөн Кыргыз Республикасынын 80 жылдыгы сыяктуу мамлекетибиздин тарыхына бай болгон бул даталарды билип алдык.

Кыргыз Республикасынын теңкуру болгон туулган жерим Түркабад жана Интифок колхоздору уюшулганы тууралуу ата-энелерибиз аркылуу уккандарымдын негизинде «Эгиз кишлок фарзандлари» деген китебимде колхозду уюштурууда жан үрөбөй күрөшкөн колхоздун башкармалары Ахмадали Туланов, биринчи тракторчу аял Турдухан Ахмедова, чарбачы Хайрихан Жажанова, Зухрахан Розахунова, Хатичахан Казакова, акын-жазучу Халдаржон Кургонбаев өндүү айылдаштарымдын жашоосуна арналган китептин негизинде «Айыл музейин» уюштуруп, райондук «Достук» жана «Дустлик» гезиттеринде чагылдырууга жетиштим. Кыскасын айтканда, 2016-жыл – Тарых жана маданият жылы тарыхка бай жыл болуп, кыргызстандыктардын жүрөгүнөн терең орун алды. Көптү көргөн Президентибиз «2017-жылды – Ыйман, адеп жана маданият жылы» болсун деп жарыялаган

буйругу эли-журтунун атынан болгондой эле болуп, ыймандуу, адептүү, маданияттуу инсандардын аткарган, жасаган иштерин эскерүү, алар туурасында баяндоо менен тарыхтын алтын барактарын дагы бир жолу ачууга жол ачылды десек жаңылышпайбыз. Советтер Союзуна эле эмес, Кытай эл Республикасына да пахтачылыкты өнүктүрүүдө өзүнүн бай тажрыйбасы, эл-журтунун урмат-сыйына татыган, Социалисттик Эмгектин эки жолку Баатыры, 5 жолу «Ленин» ордени, 2 жолу «Октябрь революциясы» ордени, «Эмгек Кызыл Туу» ордени, «Ардак Белгиси» ордени, 5 жолу түрдүү «Сыймыктуу эмгеги үчүн» жана Бүткүл союздук эл чарбачылыгынын «Алтын» медалдары менен сыйланган Алля Анаровдун 110 жылдыгы, анын жолун жолдогон Тойчу Көчүбаевдин 100 жылдыгы, шакирттеринен Санталатхан Юсупова жана Абдулхамид Кадиоровдордун 95 жылдыгына карата алардын ыймандуу, ынсаптуу, маданияттуулук менен жасалган ар бир эмгектери тарыхта калган. Аравандын сыймыгы болгон 8 Социалисттик Эмгектин Баатырлары тууралуу «Уш садоси» гезитинин беттеринде чыгарылса, жаштарга өрнөк болмок, - 99 жаштагы аксакал Урманов Маматураим ава: «Хашимжан, сен Алля Анаров туулган Сасык-Үңкүр» айылына барып, аны көрүп-билген адамдар менен жолугуп, А.Анаров тууралуу жазбасаң болбойт», - деп айткан соң Керме-Тоо айыл өкмөтүнүн боорунда жайгашкан «Сасык-Үңкүр» жаңы аты «Маданият» айылына барып, бир топ аксакал, байбичелер менен баарлашканымда алар кудум Алля Анаровго окшогон жээни пенсиядагы Абдурашит Хакимовго учурашууну айтышты. Ал кишиге барып жолугуп, максатымды айттым.

- Туура, мен А.Навои атындагы орто мектебинен кайтып келатканымда ар күнү ыраматылык Алля тагам менен жолугар элек. Бир күнү суу айдаганга мени айтып, эгер суу азайып кетсе гана көбөйтүүнү тапшырды. Жарым түндө колуна ташфанап көтөрүп, биздин абалыбыздан кабар алганы атайын келген. Атамдын айтуусуна караганда басмачыларга каршы күрөшүп, 1931-жылы медаль менен сыйланган. 1942-жылы Сасык-Үңкүрлүк окуучулар Аравандын борборунда мектепке келүүдөн кыйналгандарын көрүп, өзүнүн туулуп-өскөн үйүн окуучуларга мектеп кылып берген. 1943-45-жылдары «Сасык-Үңкүрдөгү» көк

көгүчкөндөрдүн кыгын салып, гектарынан 100 центнерден «ак алтын» жетиштиргендиги үчүн 1947-жылы Социалисттик Эмгектин Баатыры деген сыймыктуу наамга Кыргызстанда биринчилерден болуп татыктуу болгон.

1949-жылы экинчи ирет да, Социалисттик Эмгектин Баатыры болгон. Тагасынын айкели Аравандын борборунан орун алган. 2016-жылы А.Анаров айыл өкмөтү Ош облусундагы 73 айыл өкмөттүн ичинен А.Анаров айыл өкмөтү «Эң мыкты айыл өкмөт» деп табылып, 1-даражадагы диплом жана акчалай сыйлыктар менен сыйланганы бизди кубандырган. Тагамдын 110 жылдыгына атайын кой союп, туугандар менен жоктоп келдик. Биз Алля тагам менен сыймыктанабыз, - деп сөзүн аяктады Алля Анаровго окшогон жээни Абдурашид Хакимов.

Ооба, эли-журту жакшы инсандарды эскерип, аларга куран окуп турушат.

Алля Анаровдун шакирти Социалисттик Эмгектин Баатыры Абдулхамид Кадировдун тунгуч кызы Аптапхан Абдулвахидова менен ал башкарып жаткан «Араван-Сай» көпүрөсүнүн жанындагы китеп дүкөнүндө А.Анаров, шакирттери Абдулхамид Кадиров, Хайтибай Анаров, Тажикан Эрматовалар жөнүндө маектешкен соң, Президент Алмазбек Атамбаевдин акылман саясаты менен, ыймандуу, адептүү жана маданияттуу инсандар тууралуу элдин пикири жөнүндө жазууга туура келди.

Алля Анаровдун жолун жолдогондор 2017-жылдагы Президенттин жарлыгы менен бүгүнкү каармандарыбыз- деп аталып жаткан маданияттуу, ыймандуу инсандар Шавкатбек ажы Сабилов, Нурмухаммат ажы Тургунов, гүлбаарлык Муса ажы Матисманов, төө-моюндук Ибраим ажы Шерматов, А.Анаров айыл өкмөтүндөгү Рустамжан ажы Кадиров, Жалалиддин ажы Нурбаев, Нышанбай Абдыкалыков, Азаматжан Турахужаев, уйгур-абаддык Абдурасул Исраилов, тепе-коргондук Атабек Абакулов, лангарлик Айбек Бабаев сыяктуу жүздөгөн эмгек ардагерлери бул жылдын мыктысы болуп калат.

ЭМГЕКТИН ЭКИ ЖОЛКУ БААТЫРЫ

1948-жылы жаз эрте келди. Бадам, өрүктөр эрте гүлдөп, чигитти жерге эккенде эле көгөрүп, бат өсө баштады. Күндөр жылып, короолор данектей болуп калганда кокустан эле аба ырайы бузулуп, катуу суук боло баштаган. Бардык адамдардын жүрөгүнө ар түрдүү ойлор келип, эмне кылаар айласын таппай калышты. Анжир, анарларын эрте күндөп ачып койгондор дарактарынын астына ар жайга от жагышып, сууктун алдын алуу жана ачылган бүчүрлөрүн сактоо максатында аракеттеништи.

Алля аба да өзүн коңрго жай таба албай, тынчсызданды, анткени кандай айла таап болсо да, гозолорду сактап калуу керек болучу.

– Өлүмдүн гана аргасы жок. Башка бардык нерсенин жолун тапса болот. Көпчүлүктөн амал качып кутулбайт деген ата-бабаларыбыз. Пахтанын жаш көчөттөрүн сактап калуубуз зарыл, – деди Алля ага.

Бардыгы талаага чыгып, от жагышмакчы болушту. Ар бир үйдөн отун, көң алып чыгышты. Көндөр зым тор, калбырлардан өткөрүлүп, пахта көчөттөрүнүн алдына салынды. Адамдар колдоруна чырактарды көтөрүп, таң атканча тыным билбестен иштешти. Ушул жол менен жалбырактары сууктан соолуй баштаган араңжан көчөттөрдү сактап калышты. Короолордон, мал сарай-лардан алынган көндөрдөн сырткары Сасык-Үңкүрдөгү кекилик жана кептерлердин көп жылдык чириген көндөрү да алып келинди. Гозолор кайра-кайра чабылып, түбү жумшартылып, азыктандырылышынын натыйжасында түшүм 55 центнерден ашып түштү. ошол жылы Алля акенин көкүрөгүнө «Алтын Жылдыз» медалы менен Ленин ордени тагылды.

...1920-жылдын күз мезгили болчу. Алля аке Керме-Тоодо отун терип жүргөн кези. Кызыл Армиянын Иминжан Хашимовдун башчылыгындагы чалгынчылар тобу «Шырман-Булакка» жакын жайда басмачыларга жолугушат. Кармашууда жеңилип бараткан чалгынчылар чегинүүгө аргасыз болушат. Жүздөгөн душманды кыйынчылыксыз жеңип келген эрктүү чалгынчы Иминжан Хашимовду бүт Фергана өрөөнүнө белгилүү болгон учар тулпары менен тирүүлөй колго түшүрүүгө бел байлаган басмачылар анын артынан түшүшөт, бирок Араванга

кире бериште аны жоготуп коюшат. Чалгынчыга ошол убакта жолугуп калган 13 жаштагы Алля аны эч ким көрбөй турган үнкүргө жашырып, өлүмдөн сактап калат. Ошондон кийин Алля чалгынчыларга жакындан жардам бере баштайт жана басмачыларды жок кылууда активдүү катышат.

1930-жылы түзүлө баштаган алгачкы колхозго биринчилерден болуп кирген Алля Анаров тез арада эле адалдыгы, эмгекчилдиги менен таанылат. Жакырлар тарабынан түзүлгөн комитетке мүчө болуп, анда түрдүү кытмыр жолдор менен колхозго, комитетке кирип алган жат адамдардын чыныгы жүзүн ачкан.

...Алля Анаров 1936-жылдан пахтачылык звеносуна, 1938-жылдан бригадага жетекчилик кылган. Ошол кездерде техника жетишпейт, бардык иш кол күчүнүн, ат жана маланын жардамында аткарылган. Аста-секин трактор, культивациялар пайда болуп, пахтанын түшүмдүүлүгү да көтөрүлгөн жана колхоздун экономикасы өнүгүп, колхозчулардын жашоо-турмушу да оңоло баштады.

Ошондой мезгилде Улуу Ата Мекендик согуш башталды жана аравандык жүздөгөн жигиттер Мекенин коргоого аттанышты. Райондук аскер комиссариаты Алля Анаровдун согушка өз каалоосу менен баруу жөнүндөгү арызын бир нече жолу кабыл албайт. Ал ар барганда «Сиз үчүн ушул жер да согуш аянты. Фронт үчүн пахта суу менен абадай зарыл» дешип кайтарышкан.

1943-жылы Алля аке Кыргызстандын делегация-сынын катарында үй-бүлөлөрдөн топтолгон акчанын эсебинен бир машина тамак-аш, кийим-кече жана ар түрдүү белектер менен фронтко жөнөдү. Ал фашисттик баскынчыларга каршы аңсуз согуштарда катышып жаткан кыргызстандык жоокерлер менен жолугуп, аларга ата-энелери, эже-карындаштары, ага-инилери тылда да талыкпастан эмгектенип жаткандары жөнүндө айтып берди. Алардын жеңиштери тууралуу жазылган гезит-журналдарды көрсөтүп, аскерлердин көңүлүн көтөрдү. Араванга кайтып келгенден соң ырайымсыз, канкор душмандардын коркунучтуу, мээримсиз кылмыштары, жоокерлердин каармандыктары, баатырдыгы туурасында колхозчуларга айтып

берип, алардын душманга болгон жек көрүүсүн күчөттү жана жеңишке жетүү үчүн мындан да көп эмгек кылууга үндөдү.

Согуштан кийинки жылдары Алля Анаровдун бригадасы үчүн пахтачылык боюнча өнүгүү жылдары болду. Бригада 1947-жылы ар бир гектар аянттан 100,9 центнерден мол түшүм алып, Аравандын даңкын мамлекетке таратты.

Бригада бир топ жыл катары менен ар бир гектар үчүн 60-70 центнерден түшүм жетиштиргендиги үчүн 1957-жылы Алля Анаров экинчи жолу Социалисттик Эмгектин Баатыры наамына татыктуу болду. СССР Жогорку Советинин Президиуму баатырдын туулуп-өскөн жерине анын бронза бюстун орнотуу жөнүндө чечим чыгарды.

– Он беш жашымда Алля агамдын колунда суу айдоочу болуп иштегенмин. Ал кездерде суу тартыш болуп, биз өспүрүм жигиттер тоонун этегиндеги арык-тардан суу агызаар болчубуз. Алля ага гозолорго түндөсү суу койдурад эле. Мураптар кечкисин памил чайды коюу кылып демдеп ичип алышкандан соң түндөсү уктап калбоо үчүн арык боюнда жамбаштап буттарын сууга салып жатышкан. Себеби түндөсү суу көбөйүп же азайып калгандыгын билүү үчүн ушундай кылышчу. Алля агам ар күнү түндө колуна шам чырак көтөрүп, мураптардын ишинен кабар алганы келет болчу, - деп баяндап берди дыйкан Исраил аке Хакимов.

Алля аке менен колхоз башкармалыгынын катчысы, башкарманын орун басары кызматтарында көп жылдар бирге иштеген Токтосун аке Ташбаев төмөндөгүлөрдү айтты:

– Алля аке өзү «Сасык-Үңкүр» айылынан болот. Балалыгынан «Ачы» колхозунда иштеген. Согуш жыл-дарында өзү жашаган үйүн мектеп үчүн бошотуп берген. Короосундагы кой-эчкилер, саан уй, жылкы-бээлер жана тамак-аштарын фронтко жардам катары белек кылган.

Алля аке Өкмөттүн кайракы жана дың жерлерин өздөштүрүү тууралуу токтомуна ылайык тикен басып жаткан Төө-Моюн өрөөнүнөн жүз гектар жерди өздөштүрүп пахта экти. Тажрыйбага бай пахтакер биринчи эле жылы ар бир гектар аянттан жыйырма центнерден түшүм алды. Алля Анаровдун бул демилгеси республикабызда кеңири колдоп-кубатталды. Аравандык Абдулхамид Кадиров, Санталат Юсупова, Тажикан

Эрматова, Махбуба Умаровалар сыяктуу Социалисттик Эмгектин Баатырлары анын тажрыйбасынын негизинде иш жүргүзүп, пахтадан мол түшүм алууга мүмкүндүгүн далилдешти.

– Мен Алля Анаров менен Төө-Моюн чөлдөрүн өздөштүрүүдө бирге иштегенмин, – дейт Төө-Моюнда агроном, бөлүм башчы, мурдагы Ленин атындагы чарбанын башкармасы, мурдагы Жаңы-Жол колхозунда башкы агроном кызматтарында иштеген, азыркы күндө карылыктын доорун сүрүп жаткан Мирзакарим Эшказаков.

– Алля аганы аравандык баатырлардын баатыры десе да болот. Анткени ал чөлдө пахта эгип, бак жаратып, мекенчилдик демилге менен адамдарды чөлгө барып иштөөгө үндөгөн болчу. Мага окшогон жаш агрономдорго устаттык кылган, пахта өстүрүү, андан мол түшүм жетиштирүү жолдорун үйрөткөн.

Эки жолку Социалисттик Эмгектин Баатыры Алля Анаров 1979-жылы 73 жашында көз жумду.

Жөнөкөй дыйкан Алля Анаровдун пахтачылыкты өнүктүрүүдөгү жана жетиштирүүдөгү талыкпаган кызмат-тары Өкмөтүбүз тарабынан татыктуу бааланды. Ал эки ирет СССР Жогорку Советине, беш жолу Кыргыз ССР Жогорку Советине депутат болуп шайланган жана он жолу Бүткүл дүйнөлүк эл чарбачылыгы боюнча жетишкен-диктерин көргөзмөлөрүнүн алтын медалы жана кымбат баалуу сыйлыктарды алууга жетишкен.

Алля аке акчалай сыйлыктарынын баарын жетим-жесирлерге бөлүштүрүп берген. Анын ысмын түбөлүккө эскерүү максатында Араван айылдык Кеңешине, туулуп-өскөн көчөсүнө А.Анаров ысмы берилди. Райондун борборундагы тарых жана «Өлкө таануу» музейинде атайын стенддер уюштурулган.

Алля аке өзүнөн кичүүлөрдүн бардыгына «жээн» деп кайрылган. Ар бир адамдын көйгөйүн чечүүдө жардамын аябаган.

Ошол мезгилдерде жогорку окуу жайларына зирек, жакшы окуган жаштар да кире албай, сынактан кайтышканы көп болгон. Түркабаддык (азыркы Нурабад) Исмаилжан Фарманов туңгуч кызын жакшы ниет менен Ташкенттеги Низомий атындагы педагогикалык институтуна окуу алып барат, бирок, кызы бардык сынактарды эң жакшы жана жакшы деген бааларга тапшырса да «Сиз кыргызстандык экенсиз», деп комиссиядан өткөрбөй

кайтаришат. Ошондо Ташкентке пахтачылардын Кенешине барган Алля аганы кезиктирип калышат да, болуп өткөн окуяны баяндашат. «Жакшы иш болбоптур жээним» деп ата-баланы кайрадан институтка алып барат жана Алля аганын айтып-дегени менен Исмаилжандын кызы окууга кирет. Ошондуктан азыркы күнгө чейин Исмаилжан жана анын кызы «Алля ага таянаар тообуз болгон» деп айтып келишет.

Белгилүү пахтакердин уул-кыздары да атасы сыяктуу эли-журту үчүн күйгөн инсандар болуп чоңоюшту. Алля ага 10 уул-кызга ата, 50дөн ашык небере, 10дөн ашуун чебереге чоң ата жана таята эле. Анын тун уулу Абдусалам кесиби педагог-мугалим болсо да, көбүрөөк райондук акимчиликте, жетекчилик кызматтарда иштеди. Экинчи уулу маркум Абдугулам да мугалим болуп, мектеп директору, райондук билим берүү бөлүмүнүн башчысынын орун басары, облустук билим берүү башкармалыгынын бөлүм башчылык кызматтарында иштеген. Ажал аны арабыздан эрте алып кетти. Дагы бир уулу Абдуллажан инженер-технолог, пенсияга чыкканга чейин Андижан облусунун Кожо-Абад районундагы арак заводунда инженер болуп иштеген, азыркы күндө Абдуллажан ажы ардактуу эс алууда. Кызы Адина Аллаева юстиция бөлүмүн бүтүрүп, Ташкент шаарындагы элдик сот кызматында иштейт. Негизги кесиби педагог-мугалим болгон уулу Махаммад да арабыздан эрте кетти. Мадамин жана Махмуддар юрист, кыздары Тотукан жана Саламкандар болсо үй кызматкери, уул-кыздарынын тарбиясы менен алектенишет. Ал эми кенже кызы Шарипа да эл-журттун перзенттерине таалим-тарбия берүүдө кызматын аябай келүүдө.

Аравандын даңкын тараткан Алля Анаровдун бюсту райондун борборунан өтүүчү Улуу Жибек Жолунун боюнан орун алган жана аравандыктар зыярат кылуучу ыйык жайга айланган. Жаңы турмуш жолуна кадам баскан келин-күйөөлөр айкелдин алдына гүлчөмбөрлөрдү коюп, эстелик үчүн сүрөткө, видеотасмага түшкөнү адатка айланган. Райондун борборунда керней-сурнайдын үндөрү ушул жерден башталат. Алля ага мына ушундай урмат-сыйга татыктуу инсан болучу.

ЧЕБЕР УЮШТУРУУЧУ, КАЛЫС ЖЕТЕКЧИ

Аравандын өсүп-өнүгүүсүнө татыктуу салым кошкон жетекчилердин бири болгон Тойчу Көчүбаев 1922-жылы 22-март күнү туулган. Ал атасына кошулуп, ата-бабаларынын кесиби болгон мал чарбачылыгы менен алектенген.

1936-жылы Толкун толук эмес орто мектебин бүтүрүп, коомдук чарбада чарбачылык боюнча эсепчи болуп иштеген. 1940-жылы аскердик кызматка чакырылып, Латвияда жигиттик милдетин аткарып келген.

Улуу Ата Мекендик согуш жылдары Ленинград, Сталинград, Ростов, Таганрог, Николаев, Гомел, Каунас шаарларын жана Кенигсберг, Праганы душмандардан бошотууда катышкан. Тойчу ага Көчүбаев баатырдык эрдкитери үчүн эки ирет «Каармандык көрсөткөндүгү үчүн», эки жолу «Кызыл Жылдыз» ордени жана башка эрдиктери үчүн 16 түрдүү медалдар менен сыйланган.

1946-жылы алты жыл дегенде Мекенине сак-саламат кайтып келген Тойчу атаны жердештери баатырларча салтанаттуу күтүп алышты.

Ал Мичурин атындагы мектепте аскерге чейинки даярдык боюнча сабак өтө баштаган. Ошол жерде ал орус тили боюнча мугалим болуп иштеген Рабия Хафизовага көңүл коюп, ага үйлөнөт. Көчүбаев мектепте сабак берүү менен бирге «Кызыл толкун» жамаат чарбасындагы партиялык уюмдун жетекчилик кызматын да аткарат.

Күйүмдүү жан, уюштуруучу, иш билерман Тойчу аба Көчүбаевди 1947-жылы Кызыр-Абаддын колхозчулары өздөрүнө башчы кылып дайындап алышат.

1950-жылы «Кызыр-Абад», Жданов жана Москва чарбалары биригишип, Тойчу абаны бир добуштан кайрадан башчы кылып шайлашат. Ал 1947-1974-жылдар аралыгында, тагыраак айтканда 27 жыл бир чарбаны башкарган. Көчүбаев башкарган Жданов атындагы чарбанын пахта теримчилери пахтанын түшүмүн орточо 26 центнерден, 47-48 центнерге көтөрүүгө жетишкен. Чарбачылыкта жүз койдон 135-140 баш козу, 4,5-5 килограмм жүн, ар бир тубар уйдан 3200-3400 литрден сүт, ноопаздардан 380-450 килограммдан эт жетиштирип, чарба Кыргызстанда эле

эмес, СССР боюнча таркалган. Ушул чарба бир нече жолу бүткүл дүйнөлүк коомдук чарбалардын жетишкендиктери боюнча көргөзмөлөрүнүн алтын жана күмүш медалдарына татыктуу болгон. Тойчу Көчүбаевдин жетекчилиги менен чарба 1965-жылы Социалисттик мелдеште Кыргыз ССРинин «Көчмө Кызыл Туусун» колго киргизип, аны 1972-жылга чейин сактап калууга жетишкен.

Бүткүл СССРге атагы кеткен Тойчу абанын эмгектен тапкан жеңиштери жогору бааланып, Ленин ордени, эки ирет «Эмгек Кызыл Туу», «Эл достугу», «Ардак Белгиси», «Октябрь революциясы» ордендери менен сыйланган. Эки жолу Кыргызстан жана СССР Жогорку Кеңешинин депутаттыгына шайланган.

1966-жылы Социалисттик Эмгектин Баатыры наамына татыктуу болгон.

1975-жылы райондун партиялык комитетинин бюросунун чечими менен райондо эң ири «Жаңы-Жол» чарбасы аксап калганда, аны бутка тургузуу максатында тажрыйбалуу жетекчини бул жерге жөнөтүшөт. Көптү көргөн, иште тажрыйбасы бар жетекчи чарбаны бат эле бардык тармакта алдыңкылардын катарынан орун алуусуна жетишти. Эң түшүмдүү тармак, пахтачылыкка өзгөчө көңүл буруп, бул багыттагы план Ош облусунда биринчи болуп аткарылгандыгы үчүн Кыргызстан Компартиясынын Борбордук Комитетинин ошол мезгилдеги биринчи катчысы Т.Усубалиев жана Ош облусунун партиялык комитетинин ошол кездеги 1-катчысы С.Ибраимовдордун өздөрү куттуктоо үчүн келгендигине күбө болгонбуз.

Эл-журттун, партиянын ишеничин актаган жетекчи Тойчу Көчүбаевдин «Жаңы-Жол» чарбасын өнүгүү, жогорулоо жолуна алып чыккандыгын көргөн республиканын жетекчилиги, 1978-жылы кылымдар бою жантак баскан «Гүлбаардын» адырларын өздөштүрүү, ал жерлерди көркөм, кооз айылга айландыруу максатында «Ош» совхозу уюштурулганда ага Тойчу абаны жаңы директор кылып жиберешет. Жаңы жетекчи «Гүлбаар» айылын заман талабындагы айылга айландырууга, жаңы көчө-көпүрөлөрдү курууга, таза ичимдик сууну алып келүүгө, жаңы маалелерди уюштурууга, мектеп, бала бакчаларды,

ооруканаларды курууну жолго коюуга жана «Ош» мамлекеттик чарбасын алдыңкылардын катарына кошууга жетишкен.

Бирок, эл-журт үчүн жанын да аябай, күн-түн дебей иштеген жетекчи кокустан 59 жашында көз жумат. Бул суук кабар Тойчу Көчүбаевди билген жана тааныган бүткүл Кыргызстанды кайгыга салды.

Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин буйругуна ылайык Тойчу Көчүбаевдин ысмын унутпай жүрүү максатында өзү туулуп-өскөн кичи Мекени Чек-Абад айылы Көчүбаев айылы деп атала баштады.

Араван райондук Кеңешинин 1992-жылдын 30-январь күнкү буйругуна ылайык ВЛКСМ мектебине Тойчу Көчүбаевдин ысмы берилди. Мектепте башкарманын өмүрү жана эмгек жолун чагылдырган музей уюштурулган. Анын башынан өткөргөн өмүр жолу, 35 жылдык чарбаны өнүктүрүүдөгү жеңиштери жаш муундар үчүн өрнөк катары калтырылат.

Т.Көчүбаев өмүрлүк жары Рабиякан эже менен 6 уул, 3 кыздуу болушкан. Тун уулу Сатыбалды. Андан кийин кызы Розиякан Бишкектеги медицина окуу жайын бүтүрүп, Кара-Суу районундагы «Кеңеш» совхозунун мурдагы директору Хамракан Каримованын уулу Ормонбекке турмушка чыгып, 5 уул-кыздуу, ондогон неберелүү болушуп, бактылуу өмүр сүрүшүүдө. Кийинки уулу Абдулахат Бишкектеги политехникалык окуу жайын бүтүргөн, азыр Москвада иштейт. Дагы бир уулу Махмуд ишкер. Кызы Халимакан жогорку билимдүү мугалим. Валижан жогорку билимдүү экономист, ал Чек-Абаддагы «Потенциал» пахта тазалоочу, «Кыргыз техника» пахта заводу жана райондун борборундагы пахта тазалоочу заводунун башкы эсепчиси. Алижан да жогорку билимдүү инженер. Марям Самарканддагы кооперативдик окуу жайын аяктаган. Кенжеси Шухратбек да «Потенциал» заводунда механик болуп иштейт.

«Жакшы инсандардан жакшы перзенттер калат» деген сөз кудум ушул башкарма Тойчу Көчүбаев жана Рабиякан Хафизовалардын перзенттерине айтылгандай. Бул нерсеге Тойчу аба менен Рабия эжелердин 9 перзенти, 40тан ашуун небере жана 15тей чеберелери тажрыйбалуу башкарманын атын урматтап, эл-журттун алкышына татыктуу болушуп, өмүр сүрүп жаткандары мисал болууда.

АЛЛЯ АНАРОВДУН ШАКИРТИ

«Беш-Карам» айылында жашоочу Абдулхамид ага Кадилов 27 жашында Ленин ордени жана «Алтын Жылдыз» медалы менен сыйланып, Социалисттик Эмгектин Баатыры деген наамга татыктуу болгон.

– 13-14 жашымда Абдуманнап Карабаев деген өз ишинин адиси болгон дыйкан менен бригаданын талаасына чыгып, энем менен биргеликте гозолорду жапайы отоо чөптөрдөн тазалоо, кетмен чабуу, пахта терүү сыяктуу иштерде иштей баштадым, - деп эскерди жаштыгын Абдулхамид ага. – Кийинчерээк ат менен айдоочу агрегаттарда жөөк алдым, мала салдым. Ошону менен бирге гозолордун араларына иштөө берүүдө катыштым. Тапшырмаларды дайыма өз убагында жана сапаттуу аткардым. Түшкү тыныгууда аттарды жакшылап тойгузуп, даярдап коёт болчумун. Бул иштеримди байкап жүргөн чондор 17 жашымда белгилүү пахтакер Алля Анаровдун бригадасына өткөрүп коюшту. Бригадада бир жыл иштегенден соң звено башчысы болдум. Мага 15 гектар жер, 11 колхозчуну бекитип, эгинди кайсы арыктан сугараарыбызды көрсөтүп беришти.

– Ошондо ийиниме тоо жүктөлгөндөй болду, – деп сөзүн улантты маектешим. – Кызматымдын жоопкерчи-лигин мынчалык деңгээлде сезгеним мени күнү-түн изденип иштөөгө, Алля агадан көп нерселерди сурап үйрөнүүгө мажбурлады. Бардыгыбыз кыйынчылыкка моюн сунбай эмгектендик. Жазында гозолорду түнкүсүн сугарууга аракет кылчубуз, анткени эгин салкында сууну сиңирип ичет. Сууга тойгон гозолор жакшы түшүм берет. Бригадирибиз ушул иште эч качан көңүл кош болбогула деп, өзү да жол бербейт. Анын урматыбы же жоопкерчиликти сезгенибизденби биз гозолорго коюлган суулардын азайып же көбөйүп кеткенин билбей калбайлы деп түндөсү арык жээгинде бутубузду сууга салып отураар элек. Азыр кээ бир жаштарга ошондогу иштерди айтсаң, жомоктой элестетишет.

Абдулхамид аке менен болгон магибиз узакка созулду. Ал звено башчысы болгон алгачкы жылы ар гектардан 20 центнердин ордуна 31 центнерден түшүм жыйнаганы, 1951-жылга келип

түшүмдү 42 центнерге жеткиргенин айтып берди. Айрыкча 1956-жылы ал үчүн унутулгус жыл болуп калгандыгын толкундануу менен эскерди. Ошол жылы анын звеносу ар гектар аянттан 67 центнерден «ак алтын» жыйнап, бүткүл союздук жаштардын арасында жогорку көрсөткүчкө жетишкен. Ошондон кийинки жылы ага Социалисттик Эмгектин Баатыры деген наам ыйгарылган.

Жаш баатырдын даңкы бүт республикага таралган. Ал тентуштары менен Германия, Польша, Чехословакия сыяктуу чет өлкөлөрдө саякаттап келген. Пахтачылык боюнча билимин жана тажрыйбасын ашырган жаш дыйкан 1957-жылдан бригадир болуп иштей баштаган, ал эми 1959-жылы болсо аны колхозчулар чарбанын башкар-малыгына дайындашкан.

Абдулхамид Кадилов чарбаны башкарууда бир топ иштерди аткарып, эки жыл башкарма болду. Ар жылы план жана тапшырмаларды ашыгы менен аткарды жана талыкпаган эмгеги үчүн ал бир нече орден, медалдар менен сыйланган.

Эки жолку Социалисттик Эмгектин Баатыры Алля Анаровдун шакирти болгон Абдулхамид Кадилов үй-бүлөсүндө мээримдүү ата катары да башкаларга үлгү болчу. Ал өмүрлүк жары Шахноза эже менен 5 уул-кызды тарбиялап, өстүрүшкөн. Тун кызы Аптапкан райондун борборундагы универмагда директор болуп иштеген. Уулдары Абдулхаким, Равшанбектердин бири автобазада директор, экинчиси чарбада кадрлар бөлүмүнүн башчысы, ал эми дагы бир кызы Алтынай академик, кенже уулу Шавкатбек инженер. Чоң үй-бүлөдө 20дан ашуун небере өсүп чоңоюуда.

– Кандай жакшы нерсеге жетишкен болсом, туулган жериме болгон сүйүүм, адал эмгегим менен жетиштим, – деген эле Абдулхамид аке аңгеменин аягында. – Жерди сыйлаган, андан туура пайдалана билген адам эч качан кем болбойт.

Эмгек баатыры башчылык кылган бригаданын талаалары бүгүнкү күндө адамдарга үлүш жер катары бөлүнүп берилген. Ал жерлерге ар жылдагыдай чигит эгилди, башка көчөттөр отургузулду. Дыйкандар бардык эгиндерден мол түшүм жетиштирүү максатында талаа иштерин кызуу башташты. Кыскасы, дыйкандардын пландары чоң. Алар ар бир иште

Абдулхамид аганын тажрыйбаларына таянып, анын кеңештерине жараша иш кылышууда.

Абдулхамид Кадиоровдун тунгуч уулу Абдулхаким Кадиоров орто мектепти ийгиликтүү бүтүргөн соң Ташкенттеги жол эрежелери институтуна окууга тапшырат. 1975-жылы окуу жайды аяктап, Андижандагы 1-автобазада механик болуп иштеген. Арадан 8 жыл өткөндөн кийн Араван автобазасына башчы болуп ишке кирет, аста-секин автобазаны кеңейтүүгө, жаңы аспаптарды сатып алууга, айдоочулар үчүн ыңгайлуу шарт жаратууга киришет. Транспорттук каражаттардан үнөмдүү пайдалануу, колхоз-совхоздор, мекемелер, мектептер менен байланышты бекемдөө сыяктуу иштерди тез жана туура аткарып, эл-журттун назарына түшө баштайт. Автобазада «Калхидо», «КРАЗ–286», «Зил» маркалуу көп жүк көтөрүүчү авто-машиналарды сатып алды жана мындай машиналардын санын ашырууга жетишкен. Өзгөн, Совет райондорунан саман, пычан ташууга чоң машиналарды бөлгөн. Чоң базанын жаш жетекчиси ишбилермандыгы, ишкерлиги менен урмат-сыйга татыктуу болгон.

Абдулхакимдин адамдардын дилине жол таба билүүсү жетекчилердин көңүл борборунан четте калбады. 1985-жылы ал Кызыл-Кыя шаарындагы жүк ташуучу автобазага башкы инженерлик кызматына өткөрүлдү жана эки жылда база республикадагы эң алдыңкы автобаза-лардын бирине айланган.

1987-жылы шаардык партиялык Конференцияда Абдулхаким Кадиоров шаардык партия Комитетинин инструктору болуп шайланды жана бул кызматта эки жыл иштеген. 1989-жылдын май айында Ош шаарындагы кыйла начарлап калган жолоочуларды ташуучу 2-автобазага башкы инженер болуп келген жана өз кесибинин адиси болуп калган бул жигит базаны бат эле калыбына келтирүүдө уюштуруучулук жактарын көрсөтүп, ишенимди актаган. 1993-жылы Араван автобазасына башчы болуп келген. Жумушчу жана кызматкерлердин каалоосу жана сунушу менен автобазаны Ош автобаза-сынан бөлүп, өзүнчө мекемеге айлантты. Автобазанын башчысы болуп, 2000-жылдын март айына чейин иштеген жана ушул жылы райондук депутаттардын Кеңешине төрага болуп шайланган. Бул кызматта иштеп жүргөндө элдик конуштарды көрктөндүрүү, эгиндердин

түшүмдүү-лүгүн ашыруу, калктын жашоо деңгээлин жакшыртуу багытында бир топ иштерди аткарды. 2001-жылдын сентябрь айында ал Алля Анаров айыл өкмөтүнүн башчылыгына дайындалды. Райондун борборун мындан да көрктөндүрүү, ишкана-мекемелерди көбөйтүү, жумушсуз жаштарды иш менен камсыздоо, жакырчылыкты жоюу сыяктуу көйгөйлөрдү чечүү Абдулхаким Кадыровдун негизги милдети болуп калган. «Беш-Карам» айылында туулуп-өскөн өз уулун айылдын эли сыймык менен тосуп алышты жана ал эли-журту менен бирге бардык көйгөйлөрдү чечүүгө киришти.

Арадан үч ай өтүп, Кыргыз Республикасында биринчи ирет өткөрүлүп жаткан айыл өкмөттөрүн шайлоодо татыктуу кандидаттардын арасынан эң көп добуш алган Абдулхаким Кадыров Алля Анаров айыл өкмөтүнүн башчысы жана райондук депутаттардын Кеңешинин төрагалыгына шайланды. Бул ишенимди актоо максатын-да белди бекем бууп, 15 миңге жакын калкы бар, миңге жакын дыйкан чарбалар активдүүлүк көрсөтүп жаткан айыл өкмөтүн башкарууга киришти. Дыйкандын уулу болгондуктан дыйкандардын оорун жеңилдетүү максатын-да Ош-Араван жолунун эки тоо арасынан өтүүчү каналын кайрадан ремонттоп, 150 гектар кайракы жерлерге суу жеткирди. Ашар жолу менен 750 миң сомдук ишти аткарууда өзү баш-көз болгон. Натыйжада үч километр узундуктагы канал 2002-жылдын март айында ишке түшүрүлүп, тоо боорундагы эгин талааларынын ар гектарынан 40 центнерден буудай, 25-30 центнерден күн карама, 20-25 центнерден «ак алтын» жыйноого жетишкен.

Айыл жерлеринде электр тармактарын тартипке келтирүү багытында иштен чыккан 12 трансформаторду жаңылаган жана «Маданият» айылына 250 киловатт кубатка ээ болгон жаңы трансформатор орнотулду, ушул айылдагы жаңы мааленин жолдору оңолду. Жети-Агайны айылындагы жолдор ремонттолду жана 2003-жылы Бабур атындагы мектепке 1,3 миллион сомдук, мурдагы Толстой атындагы мектепке 400 миң сомдук ремонт иштери аткарылды.

Айыл өкмөттө кийинки жылдары пахтанын түшүмү 600 тоннага көбөйүп, дыйкандардын кирешесин ашырган. 1132 гектар аянттын 200 гектары арендага берилүүдө. Айыл өкмөттүн аймагындагы Араван пахта тазалоочу заводу, андан сырткары

жетимиштен ашууна майжубаз, тегирмен, акжубаз иштеп жатат. 25 жаңы жамааттар уюшулду, алардын бюджетинде 100 миң сом каражаты бар.

Жакырчылыкты жоюу багытында иш жүрүткөн «Мехр-Шафкат», «Дулдулат» кредиттик уюмдары ишке түштү. МЕРСИКО өкмөттүк эмес уюму тарабынан берилген 190 миң сом өлчөмүндөгү жардам акча менен Т.Айтматов атындагы орто мектебинде жылытуу системасы курулган. «Чарбак», «Беш-Карам» айылдарында ФАП (фельдшер-дик-акушердик пункт) ачылган. Райондун борборунда марафон өткөрүлүп, «Дулдулат» эл аралык туристтердин эс алуу жайы ишке түшкөн.

Элүү жылдыгын белгилеп жаткан Абдулхаким Кадиров тарабынан ишке ашырылган мындай иштердин саны көп.

Атанын жолун жолдогон Абдулхаким өмүрлүк жары Офиякан менен 3 уул, 1 кыздын ата-энеси. Бахадыр менен Акмал энелеринин жолун жолдоп, бухгалтер-экономист болуп иштөөдө. Назира студент, мугалим болом, деген ниети бар, ал эми Икрам 3-класстын алдыңкы окуучуларынан, келечекте дарыгер болмокчу.

РАФИКЖАНДАН КАЛГАН ЖАЛГЫЗ ТУЯК

Жергиликтүү Кеңештерге шайлоо күнү болчу. Теңдешсиз журтубуздун бардык жеринде болгондой 17-октябрь күнү Түрк-Абад айылынын борборундагы салабаттуу маданият үйүндө жайгашкан №17-Кайрагач-Арык шайлоо участкасынын имараты түстүү байрактар менен жасалган. Эрте таңдан керней-сурнайдын үнү жаңырып, шайлоочулар топ-топ болуп келе баштады.

Тегереги түрдүү мөмөлүү көчөттөргө бөлөнгөн бул бактын ортосундагы эки кабаттуу, алды айван күздүн октябрь айларында дагы да көркөм көрүнөт. Жашы 80ден өтүп калган, Улуу Ата Мекендик согуш жылдарында эркектердин ордуна трактор айдаган Турдукан Ахмедова микрофонго жакындап, жүрөктөгү сөздөрүн айтты:

– Араванда гана эмес, бул тегеректе жалгыз айван-дуу, фонтандуу бул маданият үйүн айылыбызга белек катары куруп берген мурдагы башчыбыз Дилорам Рафиковага кол ачып бир бата берсек. Ал аял башы менен менен акылдуу, ишкер, ак жолтой. Анын аракетин менен көп иштер аткарылды. Жаштар үчүн оюн ойноочу жай, фермерлер үчүн чарбачылык комплексинин курулушу аягына чыкты. Колхозубузду бай чарбага айландырууда кызматы көп болгон башкармабызды чек-абаддыктар депутаттыкка шайлайлы, - деди. Бардыгы кол көтөрүп, эженин сунушун колдоп, Дилорамканга ак бата беришти.

Мен ошондо «Жакшылык унутулбайт» деген улуу сөзгө дагы бир ирет ишендим. Жакшыларды, алардын чын дилден жасаган курулуштарын бирме-бир эстөөнүн өзү сооп иш.

Эртеси күнү Дилорам жашоочу Чек-Абад айылына жол алдым. Айыл өкмөттүн имаратына кирип барганымда кубанычтуу кабар уктум. Айыл өкмөттүн ошол кездеги башчысы Сахобиддин Тургунов:

– Кадамыңыз куттуу экен. Сиз сурап келген Дилорамкан эжеге айылдаштары чоң ишенич билдиришип, Чек-Абад шайлоо округунан депутаттыкка шайлашты, - деди.

– Аа, ошондойбу, мени абдан кубандырдыңыз го! Түрк-Абаддыктардын тилектерин Аллах өзү колдоптур да.

Дилорамканды Алла Таала ар дайым колдосун, - деп сүйүнүчүмдү билдирдим.

– Азыр туура барсаңыз, эжени иш бөлмөсүнөн табасыз, – деп жөнөтүп койду башкарма. Айыл өкмөттүн кесиптик кошундар уюмунун имаратына кирип, эшик алдында гүл кыркып жүргөн кароолдон Дилорамды сурадым. Ал киши:

– Дилорам эже азыр гана түштөнүү үчүн үйүнө чыгып кетти, – деди. – Тезирээк артынан барсаңыз жетип аласыз.

Чоң жолдон оңго бурулдум, Дилорамды бир топ айылдаштары ороп алып бири коюп бири кучактап куттуктап жатышыптыр. Элин ардактаган адам ар дайым элдин арасында болушуна дагы бир жолу ишендим. Мени көргөн бирөөсү:

– Дилорам, сени куттуктаганы коноктор да келип калышты, – деп өзүн четке алды.

Мен эжени түрк-абаддыктардын атынан куттуктап, алардын суранычы менен келген себепимди айтканымда аябай кубанды.

– Жоктоп келгениңиз үчүн сизге, сиз аркылуу бардык түрк-абаддыктарга ыраазычылыгымды билдиремин. Акыл-ман элиме канча айлансам арзыйт. Жакшы-жаман күндөрдө жанында болуу – биздин элдин адаты. Мына, өзүңүз көргөндөй жөнөкөй, мээримдүү элибиздин жүрөгү канчалык таза, – деп Дилорам ой-боюма койбой үйүнө алып барды.

Чоң, көрктүү короо жайдын дарбазасынан кирээрибиз менен жайылган күн караманын түшүмүн көрсөтүп «буудайдын ордуна эгилген экинчи эгинден 1 тонна күн карама алдык. Мындан 600-650 кг. өсүмдүк майын алабыз. Буудайдан болсо гектарынан 55 центнерден түшүм жыйнап, өзүбүздөн артканы сатылды. 85 миң сомго Асакеден «Тико» автомашинасын алып келдик. Ал «Волгага» салыштырганда үч эсе аз күйүүчү май ичет экен. Өзүңүз көрүп турасыз, бензиндин баасы болсо көтөрүлүп жатат. Уулум Нафикжандын уул-кыздарынан экөөсү Аравандагы орус мектепте окуйт. Балдарын атасы эрте менен алып кетет. Азыркы заманда эконоом кылбасаңыз болбой калды, – деп тамашалады Дилорам эже.

Биз үйгө киргенде үй иштери менен алектенип жаткан келини, кызы менен тосуп алды. Дароо тасмал жайылды. Ошол убакта эженин райондук спорт жана туризм комитетинин

төрагасы болуп иштеп жүргөн жалгыз уулу Нафикжан окуучу уул-кыздары менен Тикодо келип калышты.

– Түрк-Абаддыктар кең пейилдүү калк. Алар менен төрт жыл бирге иштеп, унутулгус иштерди жасадык, – деп гезит-журналдарда басылып чыккан макала, очерктерди алып чыкты. Москва, Бишкек, Ташкент шаарларында теримчилердин кеңешмелеринде, партиялык съезддерде алынган эстеликке түшкөн сүрөттөрдү кызыгуу менен көздөн өткөрүп чыктым.

– Мен фронтто дайынсыз жоголгон Рафикжан Тургуновдун жалгыз кызымын. 1940-жылдын 5-февраль күнү жөнөкөй дыйкандын үй-бүлөсүндө төрөлгөнүмүн. Эми «апа», «ата» деп тилим чыга баштаганда согуш башталып, атам алгачкылардан болуп Мекенин коргоо үчүн согушка аттанды. Энем Өмүркандын айтып бергенине караганда атам бат-бат кат жазып турган экен. Бирок 1941-жылдын күзүнөн баштап кат-кабар келбей калат. Бизге дагы деле атамдын өлүү-тирүүсү белгисиз. Мына улуу Женишке 60 жыл толду. Атамдын болсо эч кабары жок.

Бир аз үнсүз тыныгуудан кийин Рафикова сөзүн улантты.

– Тагдырдын буйругу менен энем экөөбүз жалгыз калдык. Кайрымдуу адамдар бизди жалгыздатып коюш-пады, көңүлүбүздү көтөрүштү. Согуштун оор күндөрүндө көпчүлүк менен биз да кыйынчылык менен күн кечирдик. Энеме миң мертебе рахмат айтсам да аздык кылат. Энем мени эне да, ата да болуп тарбиялап өстүрдү.

Мектеп жашына жеткенде айылдагы «Кызыл-Толкун» мектебине окууга кирдим. Кымбатчылык, каатчылык заман, тамак-аш, кийим-кече жетишпейт. Биринчи мугалимим Гүлмира Мирзакаримова үйүбүзгө келип, ал абалыбызды көргөндөн соң өзүнүн эски кийимдерин мага чактап тигип, суукта бара албай калган күндөрүмдө көтөрүп кетчү мени. Мени өз кызындай көрүп, мээрим менен окуткан жана өз энемдей болуп калган. Гүлмира эженин кенешин менен энем менен талаага чыктым. Ошол кезде 10 жашта элем.

Энем менен бирге жылына 8-11 тоннага жеткирип пахта терчүбүз. Бул иштерди бригада башчыбыз Сардар Валиев, Арипжан аба Тургунов, колхоздун башкармасы Тойчу аке Көчүбаевдер укту. Алардын атам катары көрсөткөн жол-

жоруктары, камкордугу үчүн акырындык менен эл арасында урматтай баштадым.

Дилорамдын бирден-бир арзуусу кыз-келиндерди кол менен иштетүүдөн куткаруу. Ал 1960-жылы Жалал-Абад шаарындагы 6 айлык механизаторлук курсунда окуп келет. Ошол жылы аны 10-бригадага жетекчи кылып дайындашты. Устаты Абдуллажон Файзуллаев менен чигит эгүүдөн тартып угут салуу, гозолорду машинага ылайыкташтырып кароо менен алектенди. Күзүндө биринчи жолу «ХВС-1,2» пахта терүүчү машинада 104 тонна пахта терди. Бригаданын талааларынан ар гектар-дан 44 центнерден түшүм жыйнады. Пахта жетиштирүүнүн баасы бир кыйла арзанга түштү. Бригада мүчөлөрү башкаларга караганда көбүрөөк киреше алышты. Техника дыйкандын жардамчысы экендиги далилденди.

1962-жылы түшүмдүүлүк 45 центнерге көтөрүлдү. Дилорамхан 150 тонна пахтаны машинанын бункеринен төктү. Кийинки 4 жылда да түшүмдүүлүк 42-45 центнерден азайган жок. «Жашыл Кеме» бункеринен 180-220 тонна пахта төктү. 1967-жылы «Эмгек Кызыл Туу» ордени менен сыйланды. Оштогу айыл чарба техникумун, кийинчерээк Андижандагы пахтачылык институтун сырттан окуп бүтүрдү. Иш тажрыйбалары гезит жана журналдарда жазылып, эл-журтка тааныла баштады.

Дилорам Рафикова «Темир» чабандес катары 1968-жылы 280 тонна, 1969-жылы 320 тонна, 1970-жылы 325 тонна, 1971-жылы 350 тонна пахтаны «Узбекистан» машинасында терген. Эмгектери бааланып, 1971-жылы Социалисттик Эмгектин Баатыры наамына татыктуу болгон. Ленин, Октябрь революциясы ордендери менен сыйланган. Кыргыз Республикасынын Жогорку Советинин депутаттыгына шайланды. Кийин Кыргызстан Компартия-сынын Борбордук комитетинин бюро-мүчөсү болду. Ленин атындагы колхоздо башкарма болгон жылдары депутат катары курулушу токтоп калган 500 орундуу маданият үйүнүн, 5 миң орундуу стадиондун, 1000 баш ноопаз багылуучу комплекстин пайдаланууга тапшырылышында өз салымын кошкон. Чарба кыска убакыттын ичинде бай чарбага айланды.

Д.Рафикова 1988-жылы өзү чоңойгон Москва колхозу-нун мүчөлөрүнүн талаптары менен өз айылына кайткан жана башкарманын орун басары, кесиптик кошундар уюмунун

төрайымы катары активдүүлүгүн көрсөтө баш-таган. Азыр Чек-Абад айыл өкмөтүнө караштуу кесиптик кошундар уюмунун төрайымы. Чек-Абад айыл өкмөтү кийинки жылдары облуста алдыңкылардын бири катары даңкы тараган. Бул жетишкендиктерде Дилорам Рафикованын да азбы-көпү салымы бар.

– Мени ушул даражага жеткирген элимден, чоң ишенич билдирип, бригадирликке дайындаган, көпчүлүгү кыргыздар болгон 10-бригаданын мүчөлөрүнө чексиз ыраазымын. Мен, жоокер Рафикжан Тургуновдун жалгыз кызы, калкымдын мээримдүүлүгүнөн, кең пейилдүүлүгүнөн бактысын тапкан бактылуу аялмын, – дейт, Дилорам Рафикова.

ЭНЕНИН ЖОЛУН ЖОЛДОГОН

Аравандык белгилүү пахтакери, Социалисттик Эмгектин Баатыры Санталат Юсупованын ысмы райондо гана эмес, облустан, республикадан тышкары да аты чыккан. Өзүнүн бүт өмүрүн дыйканчылыкка арнаган, аял башы менен анын кыйынчылыктарына чыдап, сабыр-дуулук менен иштеген. Албетте, аткарылган татыктуу эмгек өз үлүшүн берген. С.Юсупова катар-катар орден жана медалдар менен сыйланган, Социалисттик Эмгектин Баатыры деген наамга татыктуу болгон.

Биз бекеринен бул аял жөнүндө сөз ачпадык. Эмгек Баатырынын уулу Шавкатбек Сабилов да энеси сыяктуу өмүрүн дыйканчылыкка арнап келет. Ырас, энесиндей талаага көп чыкпаса да, райондук мамлекеттик администрацияда агрардык өнүктүрүү маселелери боюнча иштеди.

Шавкатбектин атасы Канаатбек Сабилов 1950-жылы катуу ооруга чалдыгып, көз жумган. Ошондо ал бир жашта болгон. Өмүрлүк жолдошунан кийин Санталаткан эже атанын да, эненин да ролун бирдей аткарган. Жалгыз уулуна татыктуу тарбия берди жана талаада тынбай эмгек кылды.

Шавкатбек 1966-жылы Алишер Навои атындагы орто мектепти бүтүрүп, Оштогу айыл чарба техникумунун эсепчилик бөлүмүнө окууга тапшырган. Аны аяктап, 22-партсъездде иштеди. Иштөө менен бирге Ташкенттеги эл чарбачылыгы окуу жайынын пландаштыруу бөлүмүн бүтүрдү. Андан соң өзүнүн жигиттик бурчун аткарып келди.

1973-1974-жылдары XXII партсъезд чарбасында башкы экономист, кийин райондук пландаштыруу бөлүмүнүн башчысы, 1979-1984-жылдары Ош облустук элдик контролдоо башкармалыгынын башчысынын орун басары, Ноокат райондук аткаруу комитетинин төрагасы, 1990-1999-жылдары Араван райондук айыл чарба департаментинин башчысы, 2011-2012-жылдар аралыгын-да айыл чарба бөлүмүнүн башчысы, райондук мамлекеттик администрациясынын башчысынын орун басары болуп иштеген. «Манастын 1000 жылдыгы», эки ирет Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин Ардак Грамоталары жана башка медалдар менен сыйланган. 1998-жылы «Кыргызстанда эмгек сиңирген айыл чарба адиси» наамын алган.

Ш.Сабировдун өмүрлүк жары Малика мугалим. Азыркы күндө ардактуу эс алууда. Үч уулу, эки кызды тарбиялап өстүрүшкөн жана 14кө жакын неберелери бар.

Үй-бүлөнүн туңгуч перзенти Айбек–экономика илими-нин доктору, Өзбекстандагы финансы-банк академия-сында иштейт. Кызы Гүлсанам – жогорку билимдүү юрист, дагы бир уулу Алишер – экономика илимдеринин канди-даты, Ош Мамлекеттик Социалдык Университетинде кафедра башчысы. Феруза – жогорку билимдүү экономист, Ош облусундагы банкта иштейт. Кенжеси Канаатбектин ысмы чоң атасынын атына коюлган, анын кесиби юрист болсо да С.Юсупова атындагы менчик үрөнчүлүк чарбасында иштейт. Булардын бардыгынын бир нечеден перзенттери бар.

Шавкатбек Сабиров пенсияга чыгып да үйдө тынч отурбады. 18 гектарга жакын аянтта С.Юсупова атындагы менчик үрөнчүлүк чарбасын уюштуруп, сыноо максатында 14 гектар аянтка Туркиянын «Кермен» жана «Флора» чигиттерин, 4 гектарына үрөн үчүн пияз экти. Бул пахталар Ош, Жалал-Абад жана Баткен облустарында өстүрүү тажрыйбасы катары тастыкталып, мамлекеттин карама-гына тапшырылды. Эң кубанычтуусу, Шавкатбектин жаңы пахтасы Араванга ыңгайлашып, июнь айынын биринчи он күндүгүндө эле гүлдөй баштаганы куш кабар катары тарады.

Шавкатбек ажылык сапарына да барып келди. Ал жөнүндө бир топ жылуу сөздөрдү айтуу мүмкүн жана эл оозунан да угуп келебиз. Тапкан кирешесинин бир бөлүгүн аз камсыздалган үй-бүлөлөргө таркатып турат. Х.Абдуллаев атындагы орто мектепке бир топ жылдан бери демөөрчүлүк кылып, мектептин ремонт иштерине жардам берет жана мугалимдерди каражат жагынан колдоп турат. Бул туурасында мектептин директору Захриддин Гуламидинов төмөндөгүлөрдү баяндады:

– Шавкатбек ажы Сабиров 2002-жылдан бери мектебибиздин демөөрчүсү. Ал аз камсыздалган үй-бүлөнүн перзенти окуучубуз Севара Эргешованы мектепте окуп жаткан кезинен колдоп келди, – деди ал. – Натыйжа-да ошол окуучубуз жогорку окуу жайына тапшырып, аны кызыл диплом менен бүтүрүүгө жетишти. Азыр бул кызыбыз биз менен бирге иштеп жүрөт. Ошондой эле ажы ага эки окуучубузду жогорку окуу

жайында окуусу үчүн стипендия менен камсыздап келүүдө, – деп сөзүн улады директор. – Ар окуу жылынын соңунда апасы – Санталат Юсупова атындагы стипендия менен 10дон ашуун окуучуларга жана алдыңкы устаттарга акчалай сыйлыктарды тапшырат, окуу-тарбиялык иштерибизге жакындан көмөк көрсөтүп келет, – деп сөзүн бүтүрдү З.Гуламиддинов.

Шавкатбек ажы тууралуу ардагерлерден Тургунпулат Абдурахманов, Рахманалы Умаров жана Эсен Тиллебаев-дер өздөрүнүн ыраазылык пикирлерин билдиришти. Ш.Сабилов «Тепе-Коргон азаматтары» жана «Ата-апанды барктай бил» китептеринин басмадан чыгарылышына да демөөрчүлүк көрсөткөн. Ылайым эле Шавкатбек ажы Сабилов сыяктуу кайрымдуу инсандарыбыздын көбөйө беришин тилейбиз.

ӨЛМАСХАН – ТАЛАА КАНЫШАСЫ, ИШКЕР

Каарманыбыз Өлмасхан Садикова чоң дыйкандын үй-бүлөсүнүн үчүнчү перзенти болуп, 1946-жылдын 16-январында төрөлгөн. Ө.Садикованын ата-энеси экөө тең эмгекчил, эмгектен баар тапкан инсандар болгон. Ошондуктан жаштайынан эле энеси менен талаага чыгып, гозолорду жапайы чөптөрдөн тазалоо, жегенелөө, чабуу, пахта терүү сыяктуу иштерде эриш-аркак жүрүп, ата-энесине окшоп мээнеткеч болуп жетилет.

1962-жылы А.С.Пушкин атындагы орто мектепти бүтүргөн соң жогорку окуу жайга кирүүгө шашылбай, энеси менен талаада эле иштеп жүрөт. Анын эмгекчилдигин көз кырында көрүп жүргөн колхоз башкармасы Умаров Момунжан аба 1963-жылы айылдык китепкананын мүдүр-лүгүнө ишке кабыл алат. Өлмасхан өзүнүн адаби, билими, ишбилермандыгы менен элдин назарына түшүп, 1965-жылы Тепе-Коргон айыл өкмөтүнүн жооптуу катчылыгына көтөрүлөт. 1967-жылы Ө.Садикова өз арызы менен иштен бошоп, талаада иштөөнү эп көрөт. Анда Жаңы-Жол колхозунун башкармасы Абдухалим Муратов Өлмасханды артта калган, бир топ жылдан бери пахтанын нормасын толтура албай жүргөн бригадага башчы кылып жиберет. Ал жерде да иштин көзүн билген Ө.Садикова мүнкүрөп отуруп калбастан бригада мүчөлөрү менен тил табышып, бир жылдын ичинде эле алдыга

озуп, норма толтуруп, райондо эле эмес, облуста да көзгө көрүнгөн пахтакер болуп чыга келет. Комсомол жаштар үчүн ыңгайлуу шарттар жаратылат. Райондун жана облустун жетекчилери Өлмасхандын башкаруучулук жөндөмүнө тан беришип, аны 1972-жылы Ташкенттеги жогорку партиялык мектепке окууга жөнөтүшөт. Окуу жайды 1976-жылы артыкчылык диплому менен бүтүрүп келип, Араван райондук партиялык комитетинде инструктор болуп 1983-жылга чейин иштейт. Андан кийин Тепе-Коргон айыл өкмөт кызматын ишке өтөт. Ишбилги жетекчи катары азыркы айыл өкмөттүн имаратын, С.Маткасымова атындагы орто мектебинин имаратын, Тепе-Коргон ооруканасын куруу, Жаңы-Абад, Уйгур-Абад, Араб айылдарынын жолдорун асфальттоо сыяктуу алгылыктуу иштерде баш-көз болуп, элинин алкышын алууга жетишкен.

1984-жылы облустун жана республиканын жетекчи-лери Садикованы Кара-Суу райондук партиялык комите-тинин катчылыгына ишке сунушташат. Кара-Сууда да өзүнүн ишкерлигин көрсөткөн Өлмасканды дагы бир артта калган Таширов атындагы колхозго башкарма кылып шайлоону колхозчулар суранышып, облустун жетекчи-лерине арыз жазышат. Ошол мезгилдеги облустук партия комитетинин биринчи катчысы Ринат Кулматов колхозчу-лардын арызына ылайык Ө.Садикованы 1985-жылдын март айында колхозчулардын жалпы чогулушунда Таширов колхозунун башкармалыгына дайындашат.

Өлмаскан Садиква Кыргызстанда гана эмес, бүткүл союзга таанылган Таширов колхозун кайрадан калыбына келтирүүдө бардык күч-кубатын топтоп, ар түрдүү чара-ларды колдонуп иштейт. Ал жердеги мектептерди кайра куруу, окуу куралдары менен камсыздоо иштери үчүн Ө.Садикова Кыргыз Республикасынын билим берүү министрлигинин «Элге билим берүүнүн мыктысы» төш белгиси менен сыйланат.

Кара-Суу районундагы алгылыктуу кызматтары жогору бааланып, шайлоочулар аны Жогорку Кеңештин депутаттыгына шайлашат. Депутат катары да бир топ чечилбеген көйгөйлөрдү чечип берет. Кыргызстан Борбор-дук Комитетинин мүчөлүгүнө, Ош облустук партиялык комитет Бюросунун мүчөлүгүнө кабыл алынат.

1992-жылы өзүнүн туулуп-өскөн Араван районундагы Жаңы-Жол колхозуна колхозчулардын суранычы менен облустук жетекчилер тарабынан башкарма болуп дайындалып, 1994-жылга чейин иштеген. Ошол убакта бир топ алгылыктуу иштерди аткарды, атап айтканда, арзан баадагы курулуш материалдары менен камсыздоо, заманбап мектептерди куруу, оорукана үчүн жаңы рентген аппаратын алуу, колхоз борборунда мечит куруу, колхоз базарынын чатырын жабуу, Тепе-Коргон – Ош каттамын жолго коюу, автобекет салуу ж.б.

КРнын Өкмөтүнүн буйругу менен колхоз жана совхоздор жоюлуп, адамдарга үлүш катары бөлүнгөндө Өлмасхан «Жаңы-Жол» үрөнчүлүк кожолугун уюштуруп, 100 гектар жер алып, 100 кожолукту өзүнө мүчө кылып, пахта, буудай эгип, дыйкандарга тез бышуучу буудай, чигит жеткирип турган.

Садикованын аткарган иштерин санап бүтө албай-быз. Анын демилгеси менен Ош – Араван жолундагы «Араван дарбазасы» курулган. Өзүнүн айылы Тепе-Коргондун өнүгүп-өсүшү үчүн бир топ алгылыктуу иштерди аткарып, эл арасында мактоого арзыган. Ушундай мыкты иштери Өкмөт тарабынан жогору бааланып, В.И.Лениндин «Сыймыктуу эмгеги үчүн», «Манастын 1000 жылдыгы» медалдарына татыктуу болгон.

Өлмасханды жердештери жана замандаштары «Талаа канышасы» деп бекеринен айтышпаган. Күүлү-күчтүү болуп, бүгүнкү күндө да чарчадым дебестен жаштарга өзүнүн кеп-кеңештерин берип, ажрдамын аябай келүүдө.

2017-жыл – Ыйман, адеп жана маданият жылына татыктуу инсан катарына кошуу максатында Өлмасхан Садикова менен жолугууга барганымда бир челек сүмөлөктү көтөрүп чыга келип, мени сүмөлөк менен сыйлады. Андан соң Араван–Тепе-Коргон жолундагы заправкага баратканын айтып жөнөп кетти.

ПРОФЕССОР МАДАМИНДИН АТАСЫ МУСА АБА

Жекшемби дем алуу күнү болгондуктан Ош облустук онкология ооруканасынын бөлүм башчысы Зайнабидин Балтабаев менен айланып жүргөн элек, бир жеңил машина келип токтоп,

андан бир бейтааныш адам түшүп бизди көздөй басып доктор менен кучакташып көрүштү.

- Бул киши КРнын башкы хирургу болот деп тааныштырды Зайнабидин, - Аравандын саламаттыкты сактоо тармагынын бүгүнкү абалы менен таанышканы келиптир деп, ал киши тууралуу түшүндүрдү.

- Жакында абалы оор бир бейтапка операция жасап жаткан болчумун, ооруканабыздын секретары, - Зайнабидин аке, сизди Бишкектен, саламаттыкты сактоо министрлигинен сурап жатышат, деп калды. Операциядан кийин өзү байланышат экен деп коюнуз дедим да, ишимди уланттым. Операциямды ийгиликтүү бүткөн соң республикалык саламаттыкты сактоо министрлигине конгуроо чалдым. – Кечиресиз, сизге телефон чалган мен элем. Алдыма бир оорулуу операция жасатуу үчүн келиптир. Ал кишини сиз да дарылаганыңызды айтты. Ушул адамдын оорусу тууралуу сиздин пикириңизди билмекчи болдум, - деди, ал киши КРнын саламаттыкты сактоо министринин биринчи орун басары кошуна Жаңы-Абад айылындагы Каратаев Муса акенин уулу профессор Мадамин Каратаев экен. Инсанга болгон мындай кичи пейилдүү адам кемден-кем табылат. Четки айылдан чыккан профессоруубуз менен сыймыктануубуз керек, деди.

Мен убакыт таап кошуна айылдан чыккан медицина илимдеринин доктору Мадамин Каратаевдин атасы Муса аба Каратаевдин үйүнө карай жол алдым.

Кычыраган кыш. Муса акенин короосунан Төбө-Коргон ооруканасында тез жардам машинасынын айдоо-чусу болуп узак жылдардан бери иштеп келген уулу Абдибаит чыгып калды.

- Муса аке үйдө бекен? – десем,

- Ооба, сменден чыгып булардан кабар алганы келген элем, жүрүңүз, - деп мени ичкериге баштады. Тамак ичүүчү столдун үстүнө жайылган «Уш садоси» гезитин окуп отурган жүзүнөн нур төгүлүп турган аксакал менен кол берип көрүшүп, анын суранычы менен отурдук. Муса аба ал-абал сурашкандан соң өзү сөз баштап, - мен узак жылдардан бери «Уш садоси» гезитине жазылып келемин. Мына, бүгүнкү санында төбө-коргондук кайрымдуу инсан Калмат Токтобаев жөнүндөгү сиз жазган «Жакшылыктын үрөөнүн себүүчү инсан» деген макалаңызды

окуп, айыл өкмөтүбүз аткара албаган иштерибизди иш жүзүнө ашырган ишбилерман фермер кайрымдуу Калмат Токтобаевге ыраазы болуп бир нерсе эсиме түштү. Калматтын атасы Адыл Токтобаев да ажайып адам эле. Мен «Жаңы-Жол» колхозунда башкармалыктын секретары болуп иштеп турган кездерде велосипедде Жаңы-Абад – Төбө-Коргон жолунан жүрөр элем. Бир күнү баратсам Адыл агай өз үйүнүн жанындагы арыктын жээгиндеги тыттардын жалбырактарын кайчы менен кесип жатканын көрүп, Адыл, жаш тыттардын бутактарын кайчы менен эмес, чапкы менен кесүү керек дегенимде, менин кеңешиме кулак салып, калган тыттарды мен айткандай кескен экен. Арадан бир топ убакыт өткөн соң ал киши, - Муса аке, сиз абдан туура кеңеш берген экенсиз, тыттарым кийинки жылы аябай жакшы жалбырактуу болуп өстү, - менден ыраазы болгондугун эстеп, жакшы адамдын перзенттери да жакшы болуп жетилет экен, деген жыйынтыкка келдим, - деп устат агайыбыз Калматтын башчылыгында аткарылган иштерге ыраазычылыгын айтты. Ошондой жакшы адамдар тууралуу пикирлешип алган соң мен максатымды түшүндүрүп маекти ата энелериңизден баштасаңыз жакшы болмок, дедим.

Атам Каратай Мавланов 1903-жылы Андижан облусунун Шахриканга жакын жайдагы Найман айылында дыйкандын бүлөсүндө төрөлгөн. Үй-бүлөдө мен тун уулмун, менден кичүү Айдар, Бакир аттуу инилерим болгон. Атамдын атасы Жолдош, анын атасы Садырбай, Эшбай жана башкалар болуп, биздин түпкү тегибиз найман уругунан. Энем Розагүл Мавланова да 1903-жылы Найман айылынын «Жаннат-Арык» маалесинде төрөлгөн. Каратай Мавланов колхоз түзүмүнөн баштап колхоздогу түрдүү тармактарда иштеп жүрүп, Жаннат колхозунун башкармасы болуп иштеп жүргөн кездеринде 1936-1937-жылдардагы ар түрдүү дооматтарга дуушар болуп камалган. Камактан 4 айда акталып чыккан болсо да кайра эле куру дооматтарга туш болгон атам узак мезгил бейтап болуп, оорунун айынан 1939-жылы ааламдан өткөн.

Мен өзүм 1928-жылы Жаннат айылында туулуп, 1935-жылы Уйгур-Абаддагы мектепке окууга кирип, толук эмес мектепти 1942-жылы бүтүрдүм. Улуу Ата Мекендик согуш күч алып, айылда ачарчылык өкүм сүргөн кез. Мен 1942-жылы Оштогу

айыл чарба техникумуна тапшырып, окуп жүргөн убагым. Бир күнү шаардык жаштар түндөсү жатаканабызга бастырып киришип, бизди сабашты. Ошондон кийин коргоочусуз калган биз, жаштар коркконубуздан окууну таштап кетүүгө мажбур болгонбуз. Айылга кайтып келип, колхоздо иштей баштадым. Мен бүлөөнүн улуусу болгондугумдан бардык кыйынчылыкты өзүм жеңдим. Айылда да жашоо-тиричилик кыйындап, таап-туткандарыбыз күндөлүк турмушубузга жетпей калды. Айылыбыздагы Эшбай Жолдошов, Хасанбай Пирматов, Абдураим Пирматов, Толобай Ахмедовдор менен Кызыл-Кыя көмүр шахтасында иштегендерге кошулуп, бир маал ысык тамак менен нан берилерин угуп, өзүбүздөн бир топ улуулар менен Кызыл-Кыя кенине барып иштөөгө арыз жаздым. 1944-жылы шахтанын жетекчилери «Сен али жаш экенсиң, жер астында иштөөгө мүмкүн эмес, жердин үстүндө сага ылайык иш таап беребиз, бирок күнүгө 600 грамм нан талонун аласың» дешти. Мен аларга «Жер астында кандай иш болсо да кыламын, мага да бир килодон нан берүүчү иш бергиле» деп кайра-кайра арыз жазып, жер астындагы чуңкурлугу 400-1000 метр келүүчү «1-БИС» кенинде иштей баштадым. 1943-жылдын апрель айында энем Розагүл ааламдан өтүп, үй-бүлөөнү багуу менин мойнумда экендигин сезип, бардык кыйынчылык-тарга ыраазы болдум. Ошол мен иштеп жүргөн шахтада 1 килограмм нан, айына 2 килодон эт берилчү. 1945-жылдагы Жеңишти да «Кызыл-Кыядагы» кенде жүрүп уктум. Согуш бүткөндөн кийин Жаңы-Абад айылына кайтып келдим. Мени колхоздун башкармасы Абдували Пулатов бригаданын эсепчиси кылып ишке алды, ал эми 1946-жылы чарбачылык фермасынын эсепчилигине өткөрүштү.

1949-1950-жылдары колхоз правлениясынын катчысы болуп иштедим. Андан соң Советтик Армиянын катарында кызмат өтөп, 1953-жылы кызматтан келдим жана чарбачылык боюнча бухгалтер, 1955-жылы колхоздун чарбачылык фермасынын башчысы болуп иштедим. Ошол кезде коммунисттер мени партиялык комитеттин катчылыгына шайлашты. 1958-жылы Жаңы-Абад колхозу, Андреев, Большевик, Бирлик, Маленков колхоздору биригип, Жаңы-Жол колхозу түзүлгөн соң мени чарбачылык фермасынын башчысы кызматына дайындашты. 400

баш саан уйдан 2500-3000 литрден сүт саап, ар бир жүз баш соолуктан 120-300 баштан козу алууга жетишип, 7 жыл ферма боюнча башкарманын орун басары болуп иштедим. 1968-69-жылдары колхоз правлениясынын башчысы болдум. 1970-жылы Тепе-Коргон айыл аймагынын башчысы болуп дайындалып, бул жерде 1976-жылга чейин иштедим жана айылдарды көрктөндүрүү, таза суу чыгаруу, мектептерди куруу, саламаттыкты сактоо боюнча бир топ иштердин жүзөгө ашырылуусуна жетиштик. 1976-1980-жылдар ара-лыгында Жаңы-Жол колхозунун Гүлбаар участкасынын башчысы болуп, адыр жерлерге суу чыгарып, эгин талааларына айландыруу, чарбачылыкты өнүктүрүү иштерин алга сүрүүдө баш-көз болдум. 1981-86-жылдары райондогу эң ири чарбачылык фермасында башкарманын орун басары кызматында иштеп, Гүлбаар, Алмалык деген жерлерде миндеген баш карамал, кой багууга болжолдолгон мал сарай, короолорду курдуруп, кара малдардын өсүшүнө, айрыкча Кыргызстанда көзгө көрүнгөн чабан Жайлоо Алиевдин оторунан жылына 160-165 баштан козу, ар бир койдон 5-5,5 килодон жүн алууга жетишкенибиз тарыхта чоң роль ойногон. 1989-жылы пенсияга чыксам да 1991-жылы Жаңы-Жол колхозунун башкармалыгына чакырышып, колхоздун Ниязаалы, Капар, Салим, Жайлоо өңдүү чабандары «Муса аке, бизге өзүңүз баш болбосоңуз болбойт, ишибиз начарлап кетти» деген мазмундагы арыз жазышып, кайрадан колхоздун кой фермасынын башчысы болуп иштей баштадым. Арадан алты ай өткөн соң Араван районунун чарбалык адистери менен өз ара келише албай, өз каалоом менен ферманын жетекчилигин тапшырдым. «Ишбилерманга кайда болсо иш табылат» демекчи 1993-жылы Жаңы-Жол колхозунан бөлүнүп чыккан Жаңы-Абад колхозунун башкы бухгалтери болуп Январкан Эгемназарованын жетекчилигинде иште-дим. 1995-жылы башкарма кыз менен келишкен абалда өз ишимди тапшырганмын. 50 жылга жакын эли-журттун кызматында болдум, - деди Каратаев Муса аба.

- Муса аба, ушунча жыл элдин кызматында жүрүп, кандай мамлекеттик сыйлыктарды алдыңыз? – деп сурадым.

- Эл-журтумдан көптөгөн алкыштарды алдым. Мен үчүн ошол алкыштар, мактоолор, ыраазычылыктар эң жогорку сыйлык эсептелет. Мага элим ишенич билдирип, бир жолу Ош облустук

Кеңешке, үч ирет Араван райондук Кеңешке, он төрт жолу айылдык Кеңешке депутат болуп шайландым. Алардан сырткары Кыргызстан Борбордук Комитети, Кыргызстан Жогорку Советинин президиуму, мурдагы СССР Жогорку Советинин президиуму тарабынан Ардак Грамоталар, эки жолу бүткүл дүйнөлүк айыл чарба көргөзмөсүнүн күмүш жана бронза медалдары, акчалай сыйлыктары менен сыйландым.

- Муса аке, эми уул-кыздарыңыз жөнүндө да маалымат берип өтсөнүз? – дедим.

- Жеңең Санабар менен 9 уул-кызды тарбиялап-өстүрүп, эл-журттун катарына кошууга жетишти. Тун кызыбыз Эркинайды Фергана облусунун Таштак районуна турмушка узатканбыз. Азыр ал кызыбыздын кудай берген 4 кыз-уулу бар. Өзүң жакшы билген уулум Абдубаит 20 жылдан бери «Тез жардамдын» айдоочусу болуп, күнү-түнү тынбай эл кызматында. Келиним Адина менен тарбиялаган уулдары Максатбек окуу жайды артыкчылык диплому менен бүтүрүп, азыркы күндө аспирантурада окуусун улантууда. Андан кийинки кыздарыбыз Абиба жана Айгүлдөр да үй-жайлуу болушуп, өздөрүнөн көбөйүшкөн. Бешинчи перзентибиз Мадамин Каратаев 1962-жылы туулган. Орто мектепти жакшы бааларга окуп бүтүрүп, Бишкектеги медицина институтуна окууга кирген. Окуу жайды артыкчылык диплому менен аяктандыгы үчүн институттун окутуучуларынын сунушу менен Харьков шаарында аспирантурада окуп, 3 жылда медицина илимдеринин кандидаты наамын алды. Ал дагы өзүнүн үстүндө иштеп, 2002-жылдын июнь айында Москвадагы медициналык Академиясында медицина илимдеринин доктору деген наамды алууга жетишип, азыркы күндө КРнын саламаттыкты сактоо министринин биринчи орун басары болуп иштөөдө. Алтынчы перзентибиз Давранбек келинибиз Кулпунай менен 2 уул, 2 кызды тарбиялашып, «Максатбек» дыйкан чарбасын башкарып келүүдө. Уул-дарыбыздан атамдын ысымын койгон Мавланбек да Бишкектеги медицина институтунун тиш докторлук факультетин аяктап келип, Аравандын борборундагы стоматологика бөлүмүндө иштеген, азыркы күндө Президенттин алдындагы стоматологияда ишин улантууда.

Кыздарымдан Салкынай Бишкекте мугалим болуп иштейт. Эң кенже кызым Айнура да Бишкектеги медицина институтун

бүтүрүп, ошол жакта аптека башчысы болуп иштөөдө. Жаратканга миң мертебе шүкүр. Уул-кыздарымдан, келин жана күйөө-балдарымдан көңүлүм ток. Алардын бардыгы эл-журттуу урматында, ошолор үчүн иштеп, керегине жарап жаткандарын көрүп, башыбыз көккө жетип, кубанып отурабыз.

Ооба, Жаңы-Абад айылында бардык айылдаш-тарынын урмат-сыйына татыктуу болгон Каратаев Муса абанын үй-бүлөөсүнөн көңүлүбүз тоодой көтөрүлүп чыктык. Бул үй-бүлө Араванда эле эмес, тегеректеги кошуна район жана облустарда да үлгүлүү үй-бүлө катары тилге алынып келинүүдө.

ИБРАГИМ АЖЫ АБА – ТӨӨ-МОЮНДУН БААТЫРЫ

Мен Төө-Моюнда көп жылдар бою иштеген айыл-дашым Мирзакарим Эшказаков, Маматураим аба Урмановдордон райондук мамлекеттик администрация-сында бир топ жылдардан бери иштеп келаткан Асилбек Абдуллаевдерден «Ибрагим максым» фермасынын башчысы Шерматов Ибрагим аба жөнүндө көптөгөн мактоо сөздөрдү укканым үчүн Төө-Моюнга барып, биринчи эле ошол ажы аба менен жолугушсам деп ниет кылдым.

Ооруканада таанышкан Илхамжан Кадилов, азыркы күндө Төө-Моюнда участкалык милиция кызматкери болуп иштеп жаткандыгы үчүн ал менен телефон аркылуу байланышып, «Достук – Найман» чоң асфальт жолдон солго бурулган такси айдоочусу «Мына ушул сиз айткан Илхам Кадиловдун ишканасы» деп мени түшүрүп, өз жолунда кетти. Ал жердеги эшикке «Биз тез жардам чакыруусу менен жүрөбүз», деп жазылып коюлуптур. Анан мен айыл өкмөттүн имаратына барып, кароолдон, жетекчилер керектигин сурадым.

- Бүгүн иш күнү эмес, жекшембинин эртеси келесиз, - деди.

Мен жолуккан эле бейтааныш жигиттен Илхам Кадиловду сурасам, мага сыпайылык менен Илхамжанды телефон аркылуу бат эле сүрүштүрүп таап берди. Ошондо Илхам бир аз убакыттын ичинде машинасында жетп келди, ал желкесине автомат асынып алыптыр. Ал келип эле кулач ачып көрүштү. Мага карап: Кана эмесе кеттикпи?, - деди.

- Мени Ибрагим Шерматов менен жолугуштуруңуз, андан соң сиздикине өтөбүз, - дедим.

«Найман – Достук» жолу менен жүрүп отуруп, оңго бурулуп, аппак эки кабаттуу имараттын алдына келип токтоду. Ал жерде уулдарынан бири мени гүлбак, жүзүм бак аралатып, атасы турган үйгө баштап кирди. Аппак сакал-муруттуу, орто бойлуу, салабаттуу ажы аба мени менен көрүшүп жатып,

- Куш келипсиз, кана ичкериге кирели?, - деди. Заманбап эмеректер менен жасалган үйдө телевизор, радио, гезит-журналдар, телефон туруптур.

Дароо дасторкон түзөлүп, патир нан, асал, Сары май, жүзүм, коон-дарбыз коюлду. Анан эми гана бышырылган шөөла, кайнатылган жүгөрү-дүмбүлдөрү келтирилди.

Аксакал менен бир пиала чай үстүндө баштаган маегибиз кызып кетти.

- Сиз Түрк-Абаддан болсоңуз, Мирзакарим башкарма, Маматураим бригадир, Режабали, Анварларды тааны-саңыз керек, алар тынчпы?, - деп сурады.

- Ооба, бардыгы тынч, башкарма Мирзакарим, пахтакер Маматураимдер менен ар күнү жолугуп турабыз, - дедим.

- Мен Бишкектен келген журналист-жазуучуларды анчалык көңүлүм сүйбөй, көчөдөн эле сүйлөшүп, кайтарган болчум. Эмнегедир сиз менен жазылып, баарлашкым келди, бир жактан экөөбүздүн жашыбыз тең экен. Мейлиң, анда сизге башымдан өткөн турмуш жолум туурасында кыскача токтолойун, - деп аксакал сөзүн баштады. Ошол убакта бөлмөгө кең далылуу, узун бойлуу аксакалга окшогон жигит кирип келип, биз менен сурашты. Анан ата-бала өз ара сүйлүштү:

- Ооба той жакшы өттү, - деп айтты баласы.

Эртеси таң эрте саат 7де чакырылганым эсиме түшүп, «Илхамдыкына баруу да калды, сиз менен сүйлөш-түм, рахмат», дедим да аксакалдан зарыл маалыматтарды сурап, аркага кайттым.

Аксакал төмөндөгүлөрдү баяндап берди:

- Ошол 1930-жылдагы коогалаң кездери Кытайдын Кашкарына сүргүнгө айдалат. Төө-Моюндагы Найман айылында 1900-жылы туулган атасы Шермат ажы 4 уулу жана 1 кызы менен 1956-жылы кайрадан туулган жерине, Төө-Моюнга кайтып келип,

ал жердеги чөлдү өздөштүрүп, бак-дарактуу, ак алтындын мекенине айландырууда өз салымын кошот. Ошону менен бирге совхоздун директору Мамадияр Кадиров, Базарбай Исманкулов, Абдукарим Мусажанов, Миразакарим Эшказаковдор менен 40 жылга жакын бригада башчысы, бөлүм башчылык кызматтарында күн-түн дебей, жаңы жерлерди ачып, Найман суу сактагычынан канал, арыктарды чыгарып, Төө-Моюн өрөөнүн ак алтын кенине, тилди жаруучу анар, коон-дарбыз, алма, өрүк, шабдаалы, жаңгак сыяктуу мөмө-жемиштерди жетиштирүүдө, бак-дарактарды жаратууда көзгө көрүнгөн дыйкан катары аты чыккан Шерматов Ибрагим абаны көпчүлүк «Төө-Моюндун шумкары» деп урматтап-сыйлап турушат. Араван райондук мамлекеттик администрациясынын башчылары Муктар Исакулов, Махаммаджан Акуновдордон тартып, Кыргыз Республикасынын башчылары Турдакун Усубалиев, Төрөбай Кулатов, облустук жетекчилер Кошоев, Ринат Ибрагимовдордун колунан көптөгөн сыйлыктарды, белектерди алган болсо да, бир дагы башын көтөрүп, моюн созуп мактанып, керилгенди билбеген. Жөнөкөйлүк менен эмгектен бакыт таап, эл-журт айткандай «Төө-Моюн шумкары» деген атка ээ болду. 1997-жылы ардактуу эс алууга чыкса да, уулдарынын жанында кеңешин берип жүрдү. Улдары Адылбек, Абабакирлерди татыктуу тарбиялап, Төө-Моюндун адам изи жеткен жерлерден жаңы-жаңы айдоо жерлерди ачышты.

- Аксакал, сизди эл эгемендүүлүк заманынын «Төө-Моюндагы баатыры» дешүүдө. Бул нерсеге сиз кандай карайсыз? – десем.

- Элдин оозуна элек тутуп болбойт. Союз мезгилинде тартип-тарбия бар болчу. Базар баасы Москвада да, Төө-Моюнда да бирдей болгон. Бирок, чоңдор билип-билбей дыйкандардын бирин эки кылбады, мисалы пахтаны ачылган кезде «Жашыл кеме» терет деп, төгүп, тебелетип, майкандап салчу. Түшүм азайып, планды толтуруунун айласын издешчү. Анын натыйжасында дыйкандардын мээнети текке кетип, акталбай, курсагы нанга, үстү кимий-кечеге жетпейт эле. 1991-жылдагы Кыргызстандын өз алдынча көз карандысыз болгону ар бир дыйканга жер жана эркиндик берилди.

Мисалы, 1993-жылы үй-бүлөдөгү ар бир мүчөгө 40 сотиктен жер бөлүнүп, бардыгыбызга 26 гектар жер берилди, Анын 10 гектарына бак тиктик, калган жерине пахта, буудай эгип, жакшы эмгектенип, мол түшүм ала баштадык. Уулдарым Абабакир, Адылбектер 70 гектар жаңы жер өздөштүрүп, суу чыгарышып, айдоо аянтына айлантышты. Азыркы күндө 400 баш соолугубуз бар болуп, алар Ноокат районундагы «Акарт» жайлоосунда багылуууда.

Эгемендүүлүктүн шарапаты менен 68 гектар жаңы айдоо жер ачып, суу чыгарып, бак тиктик. Чарба үчүн беде, жүгөрү эгип, алынган түшүмдүн 1 бөлүгүн «Найман» айылынын жолдорун асфальттоого, көпүрөлөрдү курууга, мектеп окуучулары жана балдар бакчаларына жардам катары беребиз. Үй-бүлөбүздөгү 10го жакын ажылар болуп, алар айылдын элине үлгү болушууда.

- Аксакал, бир кожолук, эгиндериңиздерди жыйноодо, бактын арасында иштей турган кандай техникаларыңыз-дар бар? – деп сурадым.

- Техника дыйкандын жардамчысы эмеспи, жер айдоочу Кытай – 90 трактору, чигит эгүүчү, культивация-лоочу, үрөн себүүчү «Т – 40» трактору, жүгөрүнү силос-тоочу 2 комбайн, «Т – 75», «Т – 150» тракторлору, 2 беде оруучу комбайн жана Кореяда иштеп чыгарылган экскаваторубуз бар. Мына ушулар Төө-Моюндагы жаңы жерлерди өздөштүрүп, эгинзарларга айландырууда, элибиз үчүн азык-түлүк, мөмө-жемиш, сүт, каймак, эт жетиштирүүдө чоң пайда келтиришет.

- Уулдарыңыздын бардыгы ушул короодо турушабы? – десем.

- Ар биринин өз үйлөрү, жеңил автоунаалары бар. Райондук мамлекеттик администрациясынын башчысы болгон М.Ахуновдун бир ооз сөзү менен ата-бабабыздан калган короомдо көрүп турганыңыздай эки кабаттуу үй-жай, тегереги гүл-жүзүмгө толгон. Бул үй кенже уулум Сауд Арабиядагы жети жылдык жогорку билим берүүчү ислам университетинде окуп жаткан Махаматкарим ажыга таандык, азыр сизди автобекетке өзүнүн машинасында алып чыгат, - деп айтып отурганда эле экинчи кабаттан түшүп келген Махаматкарим мени менен саламдашып, анан атасы айткандай «Найман – Көк-Жар» менен

каттоо-чу автобекетке алып барып, таксистке дайындап кетти. Бекетте турушкан жолоочулар «Ажы абанын уулдарынан өрнөк алуу керек», дешип кызыгуу менен өз ара маектешишти.

Ошол жердеги «Матис» машинасынын ээси:

- Кече ажы абанын уулу иштеп жаткан бензин куйуучу станциясынан 1000 сомдук бензинди насыяга куйган болчум. Ал, сиз эң арзан 40 сом менен элге кызмат көрсөтөсүз, тапканыңызда бересиз, - деди, ажы абанын бардык уулдары бири-биринен өтүп кичипейил, жакшы инсандар болушкан, - деп айтты.

Ооба, биз да «Төө-Моюндун баатыры – Ибрагим ажы аба Шерматовдордун» үй-бүлөсүнө кут-береке, саламат-тык, тынчтык тилейбиз. Төө-Моюндун какыраган чөлдөрүн гүлдөтүп жаткан абаларды кудай өзү колдосун.

ТАШКЫНДАГАН ДАРЫЯНЫН ТОЛКУНДАРЫ

Кыш мезгилинин ызгаар күндөрү, адаттан тышкары эрте башталганы баарын түйшүккө салып, ойлондуруп койду. Эки адамдын башы биригип калса эле 1 машина көмүрдүн баасы 5 миң сомго чыкканын, ушундай күндөрү калкты ойлой турган жетекчинин жоктугун күйүнүп сүйлөшөт. Алтымышынчы жылдардагы көрктөндүрүү, газдаштыруу сыяктуу демилгелерди көтөргөндөрдүн бири, Тепе-Коргон айылын облуста биринчилерден болуп жаратылыш газы менен камсыздаган Умаров Момунжан башкарма абаны сыймыктануу менен тилге алышкан.

Жакында болуп өткөн аксакалдардын кызуу талкуу-сунда да мына ошол отун-көмүр көйгөйү жөнүндө сөз болгон эле.

–Миң мертебе шүгүр,–дешти аксакалдар,– Момунжан келтирген газ аркылуу биз үйүбүздү ысытуу көйгөйүнөн кутулдук.

Бөлмөнүн төр жагында отурган салабаттуу, ак сакалдуу киши «Япчан» айылындагы Аслиддин аба:

– Ылайым, жайы жаннатта болсун. Момунжанды эскерип, арбагына арнап бир дуба кылалы, - деди.

Райондук аткаруу комитетинде узак жылдар иштеген, кийин Момунжан Умаров өлгөндөн соң «Жаңы-Жол» колхозунда көп

жылдар бою башкармалык кылган эмгек-тин ардагери Абдухалил Муратов да мындай деди:

– Момунжан агам Андижандан жаратылыш газын келтиргенде ал шаардын көп жерлеринде газ түшүрүл-бөгөн, жада калса газ чыгуучу Күлла, Булак-Башы, Шырман-Булак, Окчу сыяктуу айылдардын калкы отун жана тезек жагып, чай кайнатышып, тамак бышырышкан. 20 миң кожолугу бар биздин Тепе-Коргон айыл өкмөтүнө караштуу «Япчан», «Гүлистан», «Арап», «Жаңы-Жол», «Чертик» сыяктуу айылдардын кантип газ менен камсыз-дандырылганы, Асекеден келтирилген электр жарыгы, Оштон келтирилген асфальттар күнү бүгүнкүдөй эсибизде. Момунжан ага Ленин атындагы колхоздун контораларын да жаратылыш газы менен камсыздоо жөнүндө көп айткан. Аны менен бирге иштеген Кадиров Малик, Юнусов Абакул агалар да өздөрүнүн кадырлуу, мээримдүү, камкор башкармасын сыймык менен эскеришет.

Кийинчерээк биз Тепе-Коргондун элинин көңүл борборунда болгон Момунжан Умаровдун бала-бакырлары жашаган короого баш бактык. Бизди Момунжан аганын уулдары Давлатбек, Гулам, Алишер, 85 жашты каршыла-ган Энакан эне, келин жана неберелери жылуу маанайда тосуп алышты. Кандай максатта келгенибизди билген Момунжан аганын кенже уулу Алишер атасы жөнүндөгү толтура документтерди алдыбызга койду. Башкармага өз убагында СССР Жогорку Совети, Кыргызстан ССР Жогорку Совети тарабынан берилген Ардак Грамота-ларын, Ленин, «Эмгек Кызыл Туу», «Ардак Белгиси» ордендерин, онго жакын медалдарын көрсөттү. Бул документтердин арасында Момунжан ага 1957-жылдан баштап райондук, облустук Кеңештерге, республиканын Жогорку Кеңешине депутат болуп шайлангандыгы туура-луу күбөлүктөрдү, анын атына келген көптөгөн куттуктоо барактарын окуп талкууладык. Мына ошолордун бирөөсүн окуп берейин:

«Урматтуу Момунжан Умаров! Сиз башкарган «Жаңы-Жол» колхозунун пахтачылары 1966-жылы 2 миң гектар аянттын ар гектарынан 39,3 центнерден «ак алтын» жетиштирип, жогорку көрсөткүчкө ээ болгондугу менен сизди, сиз аркылуу колхоздун бардык эмгекчил элин куттуктоого уруксат бериңиз».

Бул куттуктоону Кыргызстан Компартиясынын Борбордук Комитетинин жана Кыргыз ССР Жогорку Советинин Президиуму жолдогон болчу.

Момунжан аганын эмгек китепчесин барактап жатып, 1915-жылдын 19-апрелинде Тепе-Коргондо дыйкандын үй-бүлөсүндө төрөлгөнүн, айылдагы жети жылдык мектепти аяктагандан соң эки жыл колхоздо экономист-бухгалтер, кийин айылдык Советтин төрагасынын орун басары, «Жаңы-Жол» колхозунда башкы эсепчи, согуш жылдарын-да райондук МТСинин директору, 1945-жылдан 1950-жылга чейин райондук аткаруу комитетинин жооптуу катчысы, аткаруу комитетинин төрагалык кызматтарында иштегендигин, үч жыл бою Кара-Суу шаарындагы пахта тазалоочу заводунда директор болгондугун, соң он беш жыл «Жаңы-Жол» колхозунда башкарма болуп иштегендигин, билип алдык. Бар болгону жети жылдык билимге ээ болгон Момун аке тубаса таланттын ээси экендигин айылдаштары дайыма айтышат.

«Жаңы-Жол» жамааттык чарбасына башкарма болгон жылдары колхозду райондо гана эмес, республикага аты чыккан өнүккөн, бакубат кожолукка айланткан. Колхозчулардын үйлөрү дээрлик толук жаңыланып, электр жарыгы жана жаратылыг газы менен камсыздалып, көчөлөр асфальталды. Ар бир он үйдүн бири жеңил автоунаа жана мотоциклге ээ болду.

Сөз арасында колхозго ал кишинин ысмын берүү тууралуу колхозчулардын жалпы чогулушунун чечим кабыл алгандыгын эске алдым. Ошондо Алишер бир эмес, эки ирет эл депутаттарынын райондук Кеңешине тиешелүү документтердин тапшырылганы, бирок бул документтер ошол бойдон жоголуп кеткендигин айтып капа болду.

Момунжан абанын теңкурлары менен түшкөн сүрөт-төрдү неберелери менен көрүп отурган Энекан эне уулуна сыпаалык менен мындай деди:

– Балам, бүт өмүрүн эл-журтуна арнаган инсанды калк жүрөгүндө сактайт. Атанардын эмгектери да эртеби-кечпи бааланат. Көп күйүнбөгүлө. Бул аңгемелешүү он жыл мурда болуп өткөн. Энекан эненин ошондогу арзуулары турмушка ашып, Тепе-Коргондогу Киров атындагы орто мектепке Момунжан Умаровдун ысмы берилди. Мектептин директору

Турдукан Нышанованын жана Умаровдун уул-кыздарынын аракеттери менен Момунжан абанын өмүрү жана эмгек жолдоруна арналган музей уюштурулду. Мектепте Момунжан абанын туулган күнүнө арналган кече өткөрүлүп, аны менен бирге иштеген кишилер чакырылат. Кечеде спорттун түрлөрү боюнча эстелик турнирлери өткөрүлөт жана жеңүүчүлөргө бүлөнүн мүчөлөрү тарабынан белектер тапшырылат.

Момунжан Умаровдун он эки уул-кызы болуп, азыркы күндө бардыгы түрдүү тармактарда эмгектенишүүдө. Азамат менен Нигара дарыгер, Азатбек, Немат, Кыргызбай, Гуламжан жана Алишерлер инженер, Давранбек, Тамара жана Матлубалар мугалим. Перзент-теринин өздөрү да азыркы күндө ата-энеси сыяктуу алтымыштан ашуун уул-кыздарды тарбилашууда.

Алишер бир топ жылдан бери агроном, айыл өкмөттүн башчысынын орун басары, «Япчан» айылынын башчысы болуп иштеп келет. Немат Момунов болсо облустагы «Сельхозхимия» башкармалыгынын башчы-сынын орун басары болуп бир топ жылдан бери иштейт. 2000-жылы өткөрүлгөн шайлоодо Тепе-Коргон айыл өкмөтүнүн башчысы болуп дайындалды. Ал атасынын ишин улантуучу катары чоң иштерди жасады. «Жаңы-Абад», «Чертик» айылдарында мол түшүм жетиштирүүдө шарттарды жаратты. Бостон, Маткасымова атындагы, Умарова атындагы, Фрунзе атындагы мектептерди толук ремонттоп, жаңы окуу куралдары менен камсыздады. Маданият үйү, аталар чайканасын толук ремонттон чыгаруу үчүн 200 миң сомдук каражат сарптады. Айылдын ооруканасында заманбап хирургия бөлүмүн ачууда, Бостон жана Уйгур-Абад айылдарында мончо курулуусуна баш көз болду. Айылдын борборунда 500 номерлүү телефон станциясы курулуп, ишке түшүрүлгөн жана калктын 86 пайызы таза суу менен камсыздалган.

Айыл өкмөтү аз камсыздалган бүлөлөргө арзан баада 20 гектар жер ажыратып берди. 400 жаш бүлөлөргө чек берилип, алар жаңы үй-жай салып, көчүп чыгышты. Ошону менен бирге айлана-чөйрөнү көрктөндүрү боюнча өткөрүлгөн кароо-сынакта 2002-жылы республиканын байрагын жана 30 миң сомдук акчалай сыйлыкты колго киргизди. 2003-жылдагы кароо-сынакта болсо облус боюнча 2-орунду ээлеп, 50 миң сомдук акчалай сыйлык жана диплом менен сыйланды.

Биз айыл өкмөттүн башчысы менен жолугушуп, 2004-жылдагы пландар жөнүндө маек курдук.

- Президентибиз 2004-жылды социалдык өнүктүрүү жана башкаруу жылы деп жарыялаганы жоопкерчиликти ашырды. Бардыгыбыз ушул маселеге көңүлүбүздү буруудабыз. Азыр «Эрке-Кашка» жана Саламов атындагы орто мектептер боюнча 12 миң долларлык долбоордун негизинде иш алып барууда. Мындан тышкары айылдык оорукананын чатырын жаңылоону пландаштырдык. Эң негизгиси атабыз алып келген газ токтоп калган болчу, Ташкентке барып, бул маселени чечип келдик. Ошондой эле райондун 70 жылдыгына карата Тепе-Коргон айыл өкмөтүн республикадагы алдыңкы айыл өкмөттөрдүн катарына алып чыгууну негизги максат кылып койдук.

Бүгүнкү күндө Тепе-Коргондун улуу-кичүүсү атадай камкор жана кадырлуу болгон инсан Момунжан абаны ар дайым сыймык менен эскеришет жана атасынын жолун жолдогон перзенттерин урматтап-сыйлашат.

ТӨӨ-МОЮНДУК ИЗКУБАР

Араван райондук ички иштер бөлүмүнүн башчысы, милициянын полковниги, 2013-жылдын эң мыкты жетек-чиси, деп аныкталган Дилмурат Эркинович Раимбердиевге жолугуп, «Сизди Аравандын тынчтыгын коргоочулардын эң мыктысы, анын жетекчилигинде Араван ички иштер бөлүмү өзүнүн тарыхында Ош облусунда 2012-жылы жеңүүчү деп табылды», дешет. Мындай жеңишке кантип жетишкениңиз жана «Төө-Моюндук изкубар» тууралуу эли-журттун арасында ар түрдүү сөздөр айтылууда, ошолор жөнүндө айтып берсеңиз?

- Эл-журт чындыкты сүйлөйт. Мен Араван районуна келгенимден бери ар милиция кызматкерин элди жөлөк кылып, биргеликте иштөөгө үндөп, ар бир айылда жолугушууларды өткөрүп, эл-журттун айткан сөздөрүнүн негизинде иштөөгө кириштим. Араван «Дыйкан базарын-да» жана Араван автобекетинде нөөмөтчү милиционер-лердин күзөтүүсү дыйкандар менен жөө жүрүүчүлөрдүн коопсуз жүрүм-турумдарына жеңилдик жаралып, кылмыш-туулар райондук

«Достук» жана «Дустлик» гезиттеринде ар жумада чагылдырылып, бети ачылууда.

Милициянын көчмө күзөтчү кызматкерлери ай сайын Аравандын бардык айылдарында болуп, «Менин милициям–мени коргойт» девизи менен калктын тынчты-гын күзөтүп, «Милиция эл менен бирге» аттуу тарбиялык жолугушууларды өткөрүп, ар бир маале күзөтчүлөрүнүн ишин жолго койдук. Натыйжада Аравандын 110 миң тургундарынын милицияга ишеними артты.

Алып барып жаткан иштерибиз республикалык ички иштер министрлиги жана Ош облустук ички иштер башкармалыгы тарабынан жогору бааланып, 2012-жылы – облустук ички иштердин ортосунда жеңүүчү деп табылдык.

- Дилмурат Эркинович, 2012-жылы жайында Төө-Моюнда жүз берген кайгылуу окуяны ачууда каармандык көрсөткөн милиционер жөнүндө да айтып өтсөнүз? – деген элем.

- Жакшысы ошол жаш милиционердин өзү менен жолугуп сүйлөшсөнүз, - деген кенешин берди.

Дилмурат Раимбердиев, мен, милициянын улуу лейтенанты Төө-Моюн айыл аймагынын участкалык күзөтчүсү Илхамбек Кадиоров менен Араван-Сайдын боюндагы чайканада жолугуп сүйлөштүк.

- Илхам Кадинович, сизди көпчүлүк «Төө-Моюндук изкубар» деп аташууда. Ошол болгон окуя тууралуу айтып берсеңиз? – дедим.

- 2012-жылдын жай күндөрүнүн биринде Төө-Моюнда «А» аттуу жигит өзүнүн 2 жашар уулун өлтүрүп, өз аялын бычактап кетиптир, деген шум кабар «02» телефонуна билдирилгенде бүт милиция, кала берсе республикалык ички иштер министрлиги кош одүрбөп, кылмышкерди кармап, жазалоого киришти. Бирок, кылмышкер «А» кармоого жол бербей, усталык менен качып жүрдү. Жада калса 20 жакын куралчан милиция кызматкерлеринин чөңгелинен да качууга үлгүргөн кылмышкерди колго түшүрүүгө бел байладым.

Кылмышкерден корккон ажы абалар да мечитке барбай, өз үйлөрүндө намаздарын окуй башташты. Кыскасын айтканда, «Анын» айынан Төө-Моюн айылынын элинин тынчтыгы жоголду, эч ким кечинде көчөгө чыкпай койду. Мен ал менен жолугушууга

кызыгып, түндөсү Төө-Моюндун кыр-адырларында анын изине түштүм.

Акыры бир күнү түндөсү четкерээк жайда бир адамдын шарпасын билип, ага жакындап «сага жардам бермекчимин, сен өз каалооң менен мага жеңилип, мени менен милицияга барсаң, өзүңө жеңил болот. Каршылык көрсөтсөң өзүң жабыр тартасың» десем, 2 метр болгон дөө сыктуу «А» колундагы бычактарынын барын жана калтасындагы айнектин сыныктарын ыргытып, «качып жүрүү өзүмдүн да жаныма баты, кыйналдым, уулумдун, аялымдын өлүмүнө себепчи болдум. Үчүнчү күнөөсүз адамды өлтүрүүнү өзүм да каалабайм. Эгер жардам берсеңиз, милицияга барганым болсун», деп машинамын арткы орундугуна отуруп, мага Кудайга ишенгендей ишенип келди. Мен «эмне үчүн уулунду өлтүрүп, аялыңды бычактадың?» деп сурадым.

- Аялымды ашыкча жакшы көрчүмүн, башкалардан аны кызганчуумун. Бир аз ичип, үйгө келип, уулумду эркелетмекчи болдум. Аялым уулумду мага бербей койду, ошондо мен жаман ойго барып, шайтан азгырып, уулумду өлтүрүп, аялымды муунтуп, бетине бычак менен крест тартып жибергенимди билбей калдым. Өз жакындарымдан айрылып отурганыма кайгырып жатамын. Сиз жардам берсеңиз болду, деп мага ишенип, милицияга келди.

Анын өзүнүн жасаган кылмышы үчүн бушайман болуп, кайгырып, акылдан айрылганы, не кылаар айласын таппай турганы көрүнүп турду. Мен ошондо «Ачуу келгенде акыл качат» деген сөздүн аныктыгына дагы бир жолу ишендим. «А нын» айтуусуна караганда ал уулу менен аялын жинди болгон немедей «жазалаган» соң, айласыздан үйдөн чыгып кетет. Ошол убакта кошунасы бул коркунучтуу окуяны бизге кабарлаганда «А» качып үлгүргөн экен.

- Илхам Кадырович, сиз өмүрүңүздү тобокелдикке салып, 20 куралчан милиционерлердин курчоосунан аларды уруп качып кеткен абдан коркунучтуу жанкечтинин аркасынан түнү-күн жүрүп, кармап келгениңиз үчүн кандай сыйлыкка татыктуу болдунуз? – дедим.

- Мен өз милдетимди аткардым. Төө-Моюндук айылдаштарды кылмышкер «Адан» коргоодо сооп иш жасаганымдан кубанычтамын. Адамдар күндүзү да, түндөсү да

«Адан» коркуп, үйүнөн чыкпай коюшкан, кала берсе намаз окуган ажыларыбыз да мечиттен намаз окубай калган болчу да.

- Сизди райондук ички иштер бөлүмүнүн башчысы, милициянын полковниги Дилмурат Раимбердиев «Төө-Моюндун бүркүтү» Илхам Кадыровдой баатыр, эр жүрөк, өз бурчун мыкты аткарган милиционерибиз бар экен, элибиздин тынчтыгы, бейпилдиги сакталаарына ише-немин, - деп айткан сөздөрү сизге берилген жогорку сыйлыктан да бийик эмеспи, - деген элем.

- Туура айтасыз, али мен жашмын. Мамлекеттик сыйлыктарды алууга да жетишермин. Өзүм сүйгөн кесибим менен сыймыктанамын. Мен Кыргызстандын чегарага жакын айылынын күзөтчүсүмүн, алдымда дагы көптөгөн иштер бар. 2014-жылы Кыргыз милициясынын 90 жылдыгы белгиленет. Бул юбилей жылында Ата Мекенибизди татыктуу коргоодой милдет турат – деди.

- Ооба, баракелде милиционерлерге ылайытуу жигиттин сөзүн айттыңыз. Илхам Кадырович, үй-бүлөңүз тууралуу да айтып берсеңиз?

- Атам совхоздо кесиптик кошундар уюмунун төрагасы болуп иштеп, азыркы күндө ардактуу пенсионер. Өзүм Ленин атындагы мектепти ийгиликтүү аяктап, Ош Мамлекеттик Университетинин юридикалык факультетин бүтүрүп, мына 15 жылдан бери Араван ички иштер бөлүмүнүн күзөт бөлүгүндө кызмат кылып келүүдөмүн. Үй-бүлөөлүмүн, бир кыз, бир уулдун атасымын. Улутум кыргыз. Төө-Моюндагы түрдүү улуттагы 14 миң калк жашайт, алардын тынч өмүр сүрүүлөрү үчүн бүткүл күч-кубатымды, өмүрүмдү арноого даярмын, - дегенде.

- Ооба, башчыңыз Дилмурат Эркинович Раимбердиев айткандай «Төө-Моюндун бүркүтү» экенсиз, деп ал менен коштоштум.

АЙДЫ БАГЫНДЫРГАН АРАВАНДЫН УУЛУ

Мен Аравандан атылып чыккан «Замин авлиеси» деп дүйнө тан алган академик Мухаммаджан Ташалиевич Мамасаидовду 1965-жылдан бери тааныймын. Мен дене тарбия мугалими катары өз окуучуларымды райондук окуучулар спартакиадасында

спорттун баскетбол түрү боюнча А.Навои атындагы мектепке түшүп, Мухаммаджан-дын аракетин көрүп:

- Бул жигит спорт тармагында Араванга сыймык алып келет, - деп ага тан берген болчум. Адашкан экенмин. Мухаммаджан 1966-жылы Кыргыз Республикасынын окуучулар олимпиадасында жеңүүчү болуп, орто мектепти алтын медаль менен аяктап, 1967-жылы Бишкектеги политехникалык институтунун студенти, 1969-жылы Ленин атындагы стипендия менин окуп жаткандыгы, 1971-жылы окуу жайын ийгиликтүү бүтүрүп, КР академиясынан жол-донмо алганын, 1973-жылы академик Олег Дмитриевич Алимовдун жетекчилигинде аспирантурада окуп калгандыгын угуп жүргөнмүн.

1975-жылы «Луна – 24» космикалык кеме 2,2 метр тереңдиктен Айдан үлгү алып түшүп, дүйнөлүк илимдер ааламына биринчи жолу жаңылык алып кирип, Хабиб Абдуллаевдин изинен барган Махаммаджандын иши экендиги, 26 жашында техника илимдеринин кандидаты болгондугу жөнүндөгү жагымдуу кабар бизди кубандырды.

1976-жылы Ош облусуна дене тарбия жана спорттун кабыл алынгандыгынын 50 жылдык юбилейине карата өткөрүлүүчү аземде мага «Кыргызстандын элге билим берүүсүнүн мыктысы» төш белгисин тапшырганы чакырып калышты. Ош – Араван микроавтобусунун эшигинде турган болчум. Алдыңкы орундукта отурган бейтааныш жүргүнчү:

- Хашим агай, келиңиз, орундук бар, - чакырып калды. Бул бейтааныш ким болду?, - деп автобустун алдына өтсөм, ошол баскетболчу жигит ордуна туруп:

- Агай, шашылып калыпсыз, отурунуз, - деп өз ордун бошотуп берди. Автобустагы башка көпчүлүк жүргүнчүлөр: Ыймандуу, маданияттуу жигит экен. Өзүнөн улууга орун бошотту, - дешип Махаммаджанга, өмүрүндөн береке тап, деп баталарын беришти. Ошол боюнча Махаммаджан Мамасаидов менен 1995-жылы айылдык маданият үйүндө КРнын ЖКнын депутаттыгына талапкерлер менен жолугушууда учураштык.

Жанымда отурган аял:

- Агай, профессор Махаммаджандын көрүнүшү да, сөздөрү да акылман В.И.Ленинге окшоп кетет экен, ооматын берсин, - деп калды. Мен:

- Туура баа бердиңиз, Махаммаджан өзүнүн адеп-ахлагы, билими менен Араванга көп кызмат кылат, - дегенмин.

- Эл-журт, шайлоочулар адашпаса болгону, - деди 100 жашка жакындап калган аксакал Ормонов Маматураим аба.

Жердешибиз Махаммаджан Мамасаидов КРнын Жогорку Кеңешине депутат болуп шайланып, 2003-жылы Нурабад айыл аймагын өз алдынча өкмөт болушуна өз салымын кошуп, жаштардын спорт менен машыгуусу үчүн стадион куруп берип, жол жана көпүрөлөрдү ремонттоо сыяктуу иштерди чын дилден аткарды. Ошону менен бирге шайлоочулар берген наказдарды иш жүзүнө ашырып, 4 жолу Жогорку Кеңештин депутаттыгына шайланып, элинин ишенимин актады.

2006-жылы Россиянын мамлекеттик академиясынын мүчөсү болду. Ушул жылы Өзбекстан Республикасынын президенти Ислам Каримов жана Өзбекстан эл акыны Эркин Вахидов менен жолугуп, кыргыз-өзбек элдеринин достугу, биримдиги тууралуу сүйлөшкөн. 2007-жылы Араванда «Дул-Дул ата» эстелигинин ачылышына демөөрчү болгон.

Өзбек улуттук борборунун Президенти, белгилүү саясатчы, коомдук ишмер, Кыргыз-өзбек университетинин биринчи ректору, 2016-2017-жылдарда Аравандын борборунда «Дул-Дул тоо» колледжин ачып, ал жерде миңдеген кыргыз, өзбек, орус сыяктуу көп улуттуу калктын уул-кыздарынын юрист, педагог, экономист, медицина кызматкерлери болуп жетишүүсүнө шарт жаратты. Дүйнөдө алгачкы жолу Айдан терең катмарынан үлгү алып түшкөн Аравандын уулу менен аравандыктар гана эмес, бүткүл кыргызстан эли да сыймыктанышты.

Махаммаджан Ташалиевич Мамасаидов 2000-жылы Кыргызстан Улуттук илимдер Академиясынын академиги, эл аралык инженерлер академиясынын академиги, 2006-жылы илим жана техника тармагынын мамлекеттик сыйлыгынын ээси, М.В.Ломоносов атындагы сыйлыктын лауреты, Нобель «Алтын» медаль сыйлыгынын ээси сыяктуу көптөгөн сыйлыктарга татыктуу болгон. Талыкпаган ишкер Махаммаджандын демилгеси менен жаш муундар үчүн Кыргыз-Өзбек университетин «Сулайман-Тоонун» бооруна алып келгени да адамдарды таң калтырган.

Кыргызстандагы өзбек тилдүү мектептер үчүн предметтик окуу китептерин жеткирип берүүдө жана жаңы мектептердин курулуш-тарында баш-көз болду.

2017-жылы жазында Академиктин жаңы студенттер үчүн курулган окуу имаратынын аянтында дагы 1250 орундуу 2 кабаттуу ашкананын курулуш иштеринин кандай жүргүзүлүп жаткандыгын көрүп жүргөндүгүнө күбө болдум. Академик Махамаджан кудум В.И.Ленин атабыздай келечек муундардын татыктуу билим алып, мыкты адис болуп, аравандыктардын кызматында болуусу үчүн өзөнүн чоң салымын кошуп жаткандыгын көрүп, анын чындыгында маданияттуу, ыймандуу инсан экендигине дагы бир жолу ынанып, М.Мамасаидовго узак өмүр, бекем ден соолук тилейбиз.

ЭЛИ-ЖУРТУНА ЖАНА МЕКТЕПКЕ АРНАЛГАН ӨМҮР

Араван райондук билим берүү бөлүмүнө кирип, Президентибиз Алмазбек Атамбаевдин буйругунун негизинде «Ыймандуу, адептүү, маданияттуу инсандар» деген китебиме элге билим берүү тармагынан кимдерди киритебиз? – дедим. Райондук билим берүү бөлүмүнүн кызматкерлери бир добуштан түркабаддык «Билим берүү-нүн мыктысы» 90 жаштагы Нишанбай Топибалдиевдин кандидатурасын көрсөтүштү. Түркабаддын борборунда кудум - Нишанбай Топибалдиев менен жолугуп, өткөн өрнөктүү жашоонуз тууралуу баяндап берсеңиз? – деп өтүндүм.

Ошондо Нишанбай ава төмөндөгүлөрдү айтып берди:

- 1930-жылы 15-ноябрда Топибалды деген байдын уулунда жалгыз уул болуп туулганмын. 1949-жылы А.С.Пушкин атындагы орто мектебин бүтүрүп, устатым Абдурашид Саламовдун кеңеши менен Андижан педагогикалык институтунун 2 жылдык мектебине тап-шырып, окуу жайды ийгиликтүү бүтүргөн соң 1951-жылы Андижан Мамлекеттик педагогикалык институтунун физика факультетине кирдим. 1957-жылы окуу жайын аяктагандан кийин Булак-Башы районундагы

Найман орто мектебине ишке кирип, иштеп жүргөнүмдө Андижандан Ташкенттеги Ядро окуу жайына ишке чакырышты. Бирок атам жалгыз калгандыктан туулган жериме кайтып келип, 1969-жылга чейин А.С.Пушкин атындагы орто мектебинде физика мугалими окуу бөлүмүнүн башчысы болуп иштедим. 1970-жылы облустук билим берүү бөлүмүнүн башчысынын буйругу менен Ленинизм атындагы орто мектебине директор болуп дайындалып, «В.И.Ленин музейи», «Атак даңк» музейлерин уюштуруп, Алишер Каримов, Келдибек Исмаилов, Анвар Ахмадалиев өндүү окуучуларды Алтын медаль менен мектепти ийгиликтүү аяктоосуна шарт түздүм. мектепти райондук, облустук, республикалык жадакалса бүткүл дүйнөлүк деңгээлде атагы чыккан мектеп директору болдум, десем жаңылышпаймын.

1980-жылы А.Темур атындагы орто мектебине директор болуп дайындалдым. Ошондо Маданият башталгыч мектебин да өзүмө кошуп алып, ошол кездеги колхоздун башкармасы Хаменконун жардамы менен Хайтибай Анаров атындагы орто мектепке айландырдым.

1991-жылы пенсияга чыгып, «Элмурат» дыйкан чарбасы менен 2 гектардай жерди арендага алып, гектарынан 45 центнерден «ак алтын» алганыбыз үчүн «Кыргызстанда кызмат көрсөткөн дыйкан» төш белгисине татыктуу болдум. Эл-журт менен иштеп жүрүп, айылдык комитеттин төрагасы болуп шайланган соң «Лангар», «Какыр-Пилтан», «Кайрагач-Арык» айылдарын таза суу менен камсыздадым, Бай-Топудагы подстанцияга 650 вольттуу энергия берүүчү станция алдырып келдим.

Өмүрлүк жарым менен 4 кыз, 4 уулдуу болдум. Балдарымдын бардыгы жогорку билимдүү болушуп, эл кызматында. 3 жолу «Эң үлгүлүү үй-бүлө» наамдарына ээ болгонмун.

НУРМУХАМАТ – ИШКЕР, АГРОНОМ, АЛЫМ

1954-жылы туулган Махамадали Турсуновдун тун уулу Нурмухамат Турсунов биринчи класстан сегизинчи класска чейин азыркы Салижан Шарипов атындагы мектепте окуп, 9-10-11-класстарды «Октябрдын 50 жыл-дыгы» орто мектебинде жакшы баалар менен бүтүрдү. 1971-жылы Андижандагы бүткүл дүйнөлүк пахтачылык институтунун агрономдорду даярдоочу курсуна тапшырып, окуу жайды «агроном-аалым» адистиги боюнча артык-чылык диплому менен аяктайт да облустук «зыяндуу курт-кумурскаларга каршы күрөшүү» станциясында инспектор болуп иштейт. 1976-жылы Советтик Армиянын катарында өзүнүн жигиттик милдетин аткарат. 1977-жылы армиядан кайткан соң 1981-жылга чейин Араван райондук айыл чарба башкармалыгында 1990-жылдан 1994-жылга чейин Ленин атындагы колхоздун башкы агроному, өз кесибинин устасы катары эл-журттун алкышына татыктуу болуп иштейт. Андан соң жерлер бөлүнүп, «жер тагдыры – эл тагдыры» болуп, бардыгы өз алдынча дыйканчылык кыла баштаган соң көпчүлүк дыйкандар Нурмухамат Турсуновго кайрылышып, «дыйкандарга кеңеш берип, мыкты урук, угут, зыяндуу курт-кумурскаларга каршы күрөшүү» бор-борун ачуу сунушун айтышат. 2000-жылы Араван-Сайдын жээгиндеги «Араван – Ош» чоң жолунун боюнда «Дыйкан-дарга кенеш берүүчү борборун» ачып, аравандык баба-дыйкандарга буудай, жүгөрү, чигит, беде уругун себүү, азот, аммиак угуттарын жана эгиндердин зыянкечтерине каршы дары-дармектерди кандай иштетүү жолдору сыяктуу кеңештерди берип, агроном-аалым – Нурмухамат калкынын кеңешчиси деген сыймыктуу наамдын ээси болуп калган.

ПОДПОЛКОВНИК МУХАММЕДЖАНДЫН КАДАМЫ КУТТУУ КЕЛДИ

Араван милициясы 2016-жылы Ош облусунда гана эмес бүткүл Кыргызстандагы ички иштер бөлүмдөрүнүн арасында биринчи орунду ээледі, - деген сөздөр жазылган жагымдуу кабарды Облонов жана Жрублi гезит-теринен окуп, полковник Абитов Жеңишбек Эсеналиевич-тин кабылдамасына кирип, «Кызыл Туу» куттуу болсун, - дедим. Анда милициянын полковниги Жеңишбек Абитов: «Ыракмат, бирок менин эмес, подполковник Торахожаев-дин кадамы куттуу келди. 2016-жылы ал кишинин демил-геси менен эл-журт арасында жүргүзгөн иштерибиз ийгиликтүү болуп, «Араван милициясы тарыхында» облус-тук жана республикалык ички иштер органдарынын ортосунда 1-орунду ээлеп, «Көчмө Кызыл Туу» жана диплом менен сыйландык, ошондуктан мени эмес, орун басарым подполковник Мухаммеджан Азаматовичти жазгыла», - деди кичипейилдик менен.

Мен Кыргызстанда кызмат көрсөткөн бокс боюнча машыктыруучу Азаматжан Торахожаев жана Кыргызстан-да 1997-жылдан 2000-жылга чейин Кыргызстан чемпиону болгон 23-категориялуу эл аралык салмактагы бокс судьясы Мухаммедали жөнүндө көп укканым менен бул жигитти көрбөгөн элем. Араван райондук милициясынын башчысы Ж.Э.Абитовдун сунушуна жараша «Милициянын подполковниги М.Торахожаев», деп жазылган канаанын эшигин тыкылдаттым, «кириңиз»,- деген үндү угуп, канаага кирсем, акыйкатта ата-энеси тилек кылгандай дүйнөгө аты белгилүү кең далылуу милициянын подполковниги Мухаммедали ордунан туруп келип, мени менен көрүшүп жатып:

- Келиңиз, отуруңуз, жумушуңуз бар беле? – деди. Мен райондук ИИМдин башчысын «Ыймандуу, адептүү, маданияттуу инсандар» деген китебиме жазайын десем, ал мени эмес орун басарым Мухаммеджан Торахожаевди жазгыла, деп сиздин канааңызга кирүүнү сунуштады, - дедим.

- Жетекчибиз ыймандуу, ынсаптуу инсан да, мына карабайсызбы, өзү туруп мени сунуштаганын, - деп өзү тууралуу кыскача баяндап берди.

- Мен, 1978-жылы 1-июнь күнү «Чил-Устун» тоосунун ылдыйында жайгашкан «Ачы» айылындагы Азамат Торахожаевдердин үй-бүлөсүндө төрөлүп, Т.Айтматов атындагы орто мектебинде окуп, атамдын кеңеши менен ата кесиби бокс менен машыктым. 1997-жылы жаштар ортосунда болуп өткөн бокс биринчилигинде Кыргызстан чемпиону болдум. 2007-жылга чейин өз салмак оордукта чемпион болуп жүрүп, эл аралык спорт чебери болууга жетиштим. Ошентип Орто Азия биринчилигинде да чемпион болдум.

Менин спорттогу жетишкен ийгиликтеримди көрүп, Кыргыз милиция академиясы окууга сынаксыз кабыл алды. Академияны артыкчылык диплому менен бүтүрдүм да 1970-жылдан З.Розахунова атындагы (мурдагы Ленин) орто мектебинде иштедим. 2001-жылы Ош облустук ИИБга иш кирип, ал жерде ар түрдүү кызматтарда иштедим. Мына, 2016-жылдан баштап Араван ички иштер бөлүмүнүн башчысынын орун басары болуп, подполковник деген наам менен иштеп келүүдөмүн., - деп Мухаммеджан да жетекчиси сыяктуу жөнөкөй гана маалымат берип өттү.

ЖУНУСАЛИ ЫЙМАНДУУ ИНСАН

«Уш садоси» редакциясынын 2017-жылдын апрель айында гезиттин 85 жылдык маарекесинин негизинде эмгек жамаатынын кабарчылар чогулушундагы өз ара маекте.

- Момунжан ажы Араванда улуу инсандар жашайт да. Алар арасында интернационал үй-бүлө өкүлдөрүнөн милициянын подполковниги Умаралиев Жунусали досум, ыймандуу, адептүү, маданияттуу инсан да,-деп Ж.Умаралиев жөнүндө сөз ачып, салам айтып коюшумду суранды.

- Ооба, Араванда 130 миңге жакын ар түрдүү улуттардын өкүлдөрү болсок да, Жунусали ошолордун арасынан өзгөчө болсо керек, - деди.

- Жунусалинин өмүрлүк жары казак кызы болсо, атасы тажик, апасы өзбек кызы болот. Умаралиев эл-журтка татыктуу кызмат кылууда. Мен Ж.Умаралиевди Президентибиз Алмазбек

Атамбаев 2017-жылды «Ыйман, адеп жана маданият жылына» ылайык инсан, деп ойлоймун, - деген болчу.

7-апрель күнү мен Ош пирамдик Момунжандын аманатын айтканымда, Ж.Умаралиев:

- Момунжан менен бир айда бир жолу жолугуп, достор менен палоо жасатып, баарлашып отурууну адатка айлантканбыз. Сизди 81 жашка толгонунуз менен куттук-тайм, - деп Араван-Сайдын жээгиндеги «Балык» ашканасында бир пиала чай ичүүгө чакырды.

Жунусали Умаралиев кимди көрсө, «Ассалому алейкум» деп саламдашып, ага өзүнүн ак батасын берип, Кыргыз Республикасынын Президенти Алмазбек Атамбаевдин акылдуулугуна таң калып, ылаажы болсо 9-октябрда өткөрүлүүчү президенттик шайлоодо ыймандуу, адептүү, маданияттуу президентке добуш берүүнү тилеп келет.

Ырас, ардагер милициянын подполковниги Жунусали Умаралиев акыйкатта да ыйманы таза, маданиятка бай инсан экенине таң калдым.

КУБАНЫЧБЕК НУРМАТОВ

«Куба» лакап аты менен эл-журтуна таанымал болгон маңгыттык жөнөкөй, карапайым жигит менен 2015-жылы Нурабад айылынын шайлоочуларынын Жогорку Кеңештин депутаттары менен болгон жолугушуусунда анын програм-масы менен таанышып, «Кыргызстан» саясий партиясы чындыгында эле калктын өнүгүп-өсүүсү үчүн жан үрөөчү саясий партиялардан экен – деген ой-пикирге келдим.

Анан 2016-жылы Нурабадда 1936-жылы түзүлгөн «Түркабад» айылынын 80 жылдык маарекесине карата азыркы «Кайрагач-Арык» айылынын атын ата-бабалары-быз коюп кеткен байыркы «Түркабад» деп өзгөртүп берүү маселеси менен «Кыргызстан» саясий партиясы аркылуу Жогорку Кеңешке маселе катары коюп берүүсүн сурандык. Жогорку Кеңешке депутаттыкка талапкер Кубанычбек Нурматов бизге бул маселени биринчи орунда Нурабад айылдык депутаттар Кеңешинин чечими, «Кайрагач-Арык», «Лангар», «Какыр-Пилтан» айылдарындагы кошум-ча Курултайларынын чечими сыяктуу маселелерди даярдоо тууралуу жол-жоруктарды көрсөтүп, өзүнүн чыныгы депутаттыкка талапкер экендигин далилдеди. Биз, түркабаддыктар Кубанычбек Нурматовдун көрсөтмө-лөрүнүн негизинде бардык суроолорубузга жооп таап, биринчи орунда жергиликтүү Кеңештин чечими, Курултайдын чечими сыяктуу документтерди Араван райондук мамлекеттик администрациясынын чоң залында «Кыргызстан» саясий партиясынын жетекчилигинде Республикадагы 5 фракция партия жетекчисинин катышуусундагы өткөрүлгөн жолугушууда калктын атынан К.Нурматовго тапшырдык. Ошондо Кубанычбек Нурматов эл-журттун атынан сүйлөп, 1942-жылы И.В.Сталиндин буйругу менен түркабаддык түрктөр өзбек деген күбөлүк жана паспорт менен келаткандыгын, айылдын аты да «Түркабад» эмес, «Кайрагач-Арык» болуп калганын түшүндүргөндө биз, түрктөр өтө кубандык. Жараткан колдоп, 2016-жылы «Тарых жана маданият жылында» Жогорку Кеңештин депутаты Кубанычбек Нурматовдун аракети менен түрктөрдүн 80 жылдык тилеги ишке ашып калса ажеп эмес. Президентибиз Алмазбек Атамбаев 2017-жылды «Бйман, адеп жана маданият жылы» деп

жарыялагандыгы үчүн быйыл биздин «Түркабад» айылынын аталышы өзгөртүлүп калар-деген ойдо жүрөбүз.

Элим-жерим деп адал эмгек, ак кызмат көрсөтүүнү тандаган Кубанычбек Нурматов 2017-жылдын 21-март Нооруз майрамында эл менен жолугушууда Араван районундагы айыл өкмөттөрдүн аймактарындагы 10 км жолду асфальттоо менен «Кайрагач-Арык» айылынын ордуна «Түркабад» айылы болуп өзгөрүшү жөнүндөгү кабар эл-журттун кубанычына кубаныч кошуп, Кубанычбек атына заты жарашкан чыныгы элдин уулу экендигин дагы бир жолу көрсөттү.

КОЛДОШАЛИ ЭРГЕШОВ

Араван районундагы Чек-Абад айылында 1930-жылы Пахтачы колхозун негиздеп, эмгеги менен элге жагып, Ата Мекендик согушка өз каалоосу менен барып, эрдик көрсөтүп келген атактуу инсан Эргеш Таштемировдун уулу Колдошали Эргешов 1940-жылы жарык дүйнөгө келген. Ал 1958-жылы райондун борборундагы Алишер Навои атындагы орто мектебин ийгиликтүү аяктап, 1963-жылы ОшПИнин физика-математика факультетинен билим алып, мугалимдик кесипке ээ болгон.

Колдошали өзү сүйгөн кесипке ээ болгондон кийин эмгек жолун Чек-Абад айылындагы М.Улукбек атындагы орто мектебинен баштап, 1972-жылдан 1975-жылга чейин Мичурин атындагы мектеп-интернатта илимий бөлүмдүн башчысы кызматында иштеп, мектепти республикадагы алдыңкы мектептердин катарына кошол алган.

Иш тажрыйбасы менен жетекчиликке жаккан Колдошали Эргешов 1975-жылы ВЛКСМ мектебине (азыркы күндө Социалисттик Эмгектин Баатыры Тойчу Көчүбаев атындагы орто мектеби) директор болуп дайындалат. Жамаатта эмгектенген кызматкерлердин ар бирине өзгөчө мамиле жасай алган жетекчи мектептин таалим-тарбия, окутуу процессин жандандырып, жаңы усулдарды өздөштүрүү үчүн республикабыздын жер-жерлердеги алдыңкы мектептерине барып, алардын иш тажрыйбаларын үйрөнүп, коңшулаш жайгашкан Өзбекстандын Анжиян, Фергана, Куба, Мархамат шаарларындагы мектептерде эмгектенген мыкты

усулчу мугалимдер менен тажрыйба алмашып, өзү жетектеген жамааттын ишин алдыга жылдыра алды.

Новатор жетекчинин иш ыкмасы райондогу, облус-тагы айрым мектептерде колдонулуп, андагы окуган окуучулардын сабактарды өздөштүрүү деңгээли жогорулады.

К.Эргешовдун таалимин алган көпчүлүк окуучулар жогорку окуу жайлардан билимин өркүндөтүп, түрдүү тар-мактарда иштеп жатышат. Анын негизинде Колдошалиге айылдаштары чоң ишеним тартып, Чек-Абад айылдык Кеңешине депутат кылып шайлашты. Эл ишенимине шыктанган директор депутат катары айылды көрктөндүрүү ишине чоң салымын кошуп келүүдө.

Чыгаан усулчу мугалим К.Эргешовдун эмгегин жогору баалап, өкмөт 1983-жылы «Кыргыз ССРинин билим берүү тармагынын мыктысы», «Жогорку даражадагы мугалим» сыйлыктарын ыйгарды. Ал социалисттик мелдештин жеңүүчүсү катары табылып, «Улук окутуучу» наамына арзыган. Ошондой эле КРнын мугалимдеринин 1-курултайында «Кыргызстанда кызмат көрсөткөн мугалим» деген жогорку даражадагы сыйлыктын ээси болгон.

Колдошали өмүрлүк жары Турсунхан менен 9 перзенти тарбиялап, өстүрдү. Уулдары – Абдыкерим, Рафикжан экономист-бухгалтер, Райимжан жана кызы Саерахандар ата кесибин жолдоп мугалимдик кесипти аркалоодо. Ал эми дагы бир уулу Зафаржон менен кызы Екутай соода кызматкерлери, кыздары Ранохан менен Шоирахан медайымдар, Ферузахан тигүүчү-дизайнерлик менен элдин кызматына жарап келүүдө.

ТАШАЛИ АВА ЖАНА АНЫН УРПАКТАРЫ

1842-1925-жылдар аралыгында Жалал-Абаддын Сузак районунда Түрк айылы түптөлүп, анда илим-билимдүү адамдар жашаган. Ошондой адамдардын бири Атабек ава өз учурунда аябай юилимдүү, кадыр-барктуу эл башкарган адам болгон. Ал молдо Шакир, молдо Закир, Ташали деген 3 уулу көргөн.

Атабек аванын балдарынын «молдо» аталышынын себеби, ошол кезде мекдреседен окуп, билим алып, замандаштарынын арасында билимдүү болгондугунда.

Билимге шыктуу Закир уулун Атабек ава Ташкенттеги «Көпөлдөш» медресесине устаты менен чогуу жөнөтөт. Молдо Закир Ташкентке жөө жалаңдап келип, тез аранын ичинде араб, латын, фарс тилдеринде окуганды өздөш-түрүп, алдыңкы окуучу катары устаттарынын назарына илине баштайт. Арадан көп өтпөй Ташкент жергесинде ыңкылаптын эпкинни жүрүп, (1917-жылы) мусулман окуусун улантууга тоскоолдуктар жаралат. Ошого карабай устаттары алдыңкы окуучусун канатына калкалап, сабак берүүсүн уланта беришкен.

Уулу молдо Закирден кат-кабар билинбей. Заманасы куурулган Атабек ава опурталдуу күнгө карабай уулунун бар-жогун билип келүү үчүн Ташкентке атайын адам жөнөтөт. Чабарман молдо Закир күндүзү мандикерлик кылып жан багып, кечкисин билим алып, тынч-аман жашап жатканынан кабар алып келет. Баласынын амандыгын угуп жаны жай алган Атабек ава баласына ар тараптан колдоо көрсөтүп турат.

Молдо Закир ыңкылапка байланыштуу тарыхый окуялардан улам «Көпөлдөш» медресесин 9 жылда бүтүрүп, өз журтуна кайтат. Ал эрезеге жетип, үйлөнүп, Өмүрзак аттуу уулдуу болот.

Өмүрзак ажы Закиров жогорку билимдүү тарых мугалими адистигине ээ болуп, узак жылдар жаштарга таалим-тарбия берип эмгектенди. Азыр ал ардактуу эс алууда, 5 уул, 3 кызы бар.

Молдо Шакирдин 3 уул, 1 кызы калган. Анын тун уулу Шакиров Розубай Ата Мекендик согушуна катышып, бир нече орден-медалдар менен сыйланган. Өзбек тили жана адабияты боюнча окутуучулук кесиптин ээси катары мектепте эмгектенип келген.

Атабек аванын кичүү уулу (1896-жылы туулган) совет бийлигин орнотууда активдүү катышкан. Ал согуш жыл-дарында тылда эмгектенип, 1940-1946-жылдар аралы-гында айылдык кеңештин төрагасы катары фронтко эбегейсиз көп жардам берген. 1946-53-жылдар ичинде Сузак районундагы Эркин колхозунун башкармасы болуп эмгектенген. Анын 2 перзенти бар, алар Боройжан жана Мукадас.

Ташалиев Боройжан 1933-жылы туулган. Ал жогорку билимге ээ болгондон кийин өзү туулуп-өскөн районго кайра келип, Сузактагы бир нече мектепте жиректор болуп эмгектенген.

Анын 7 перзенти бар, алардын баары жогорку маалыматтуу инсандар болуп жетилген.

Мукадас ажы азыркы күндө фермер, 8 баланын атасы. Ал айылда курулуп жаткан мечитке жеке кирешесинен зор салып кошуп келүүдө.

Азыркы күндө Ташали аванын бала-чакасы 50дөн ашты. Уулу Боройжандын кызы Замирандан көргөн урпагы Атаханова Нариз аспирантуранын II курсунда окуп жатат. Ал учурда Туркиянын Анкара шаарындагы улуттук телерадио берүүсүндө диктор болуп эмгектенет.

«ТҮРК-АТА» КООМУНУН ТУҢГУЧ ПРЕЗИДЕНТИ

Жакшы адам ачык сүйлөйт,
Сөз тамырын казып сүйлөйт.
Жаман адам сасык сүйлөйт,
Өзгөлөрдү басып сүйлөйт.
Эл макалы

Маматалиев Абдували 1947-жылы Жала-Абад областтына караштуу Сузак районундагы азыркы Ырыс айыл аймагынын Ладан-Кара айылында жарык дүйнөгө келген. Атасы Маматалиев Мурза 1916-жылы, апасы Маматалиева Кусуру 1920-жылы туулган. Чоң атасы Мамиров Маматали түрк улутунун кара конос уруусунан болгон. Ал улуу ыңкылапка чейин бай-манаптардын колунда жалданып, кой багып күн көргөн. Совет бийлиги орногон күндөн баштап кедей-дыйкандардын малын багып, орток чарба уюшулгандан өмүрүнүн акырына чейин колхоздо чабан болуп эмгектенип, колхоз-совхоздорду уюштурууда активдүү катышкан инсандардын алдыңкы катарында болгон.

Атасынын жолун жолдоп, уулу Мурза ага жардамчы чабан катары эмгек жолун баштап, жашоосунун акыркы күнүнө чейин чабандык кесипти аркалаган. Ал киши ишке жарактуу өмүрүн Сузак районунун Большевик, Ленин, Киров колхоздорунун мал чарбачылыгына арнаган. Абдувалинин атасы жана чоң атасы чабан болуп иштеп, чарбага талапка ылайык киреше бергендигине байланыш-туу орден, медалдар менен сыйланышкан.

Абдували Маматалиев 1964-жылы Ленин атындагы сегиз жылдык мектепти аяктап, Жалал-Абаддагы зовет-техникум окуу жайына кирип, 1968жылы артыкчылык диплому менен бүтүргөн. Ал ошол эле жылы Бишкек шаарындагы айыл чарба институтунун агрономия факультетинин кирүү сынактарынан ийгиликтүү өтүп, 1973-жылы «окумуштуу агроном» деген диплом менен окуу жайын бүтүрүп чыккан. Ал аталган институттун жана айыл чарба министрлигинин атайын жолдомосу менен Ош облустук агрономия лабораториясына агроном болуп ишке жайгашкан. 1974-жылы Москва шаарындагы Тимурязов атындагы айыл чарба академиясынын 3 айлык курсунан өтүп,

1975-1996-жылдар аралыгында бөлүм башчы, 1997-1998-жылдары Кара-Суудагы тамеки кабыл алуучу пунктунда башкы агроном болуп иштеген. 1999-жылдан баштап ОшМУнун биология факультетиндеги айыл чарба кафедрасында мугалим болуп эмгектенип келүүдө.

Үй-бүлөлүү. Аялы Азимкан Маматалиева №7 поликлиникада дарыгер болуп иштейт. Экөөнүн ортосунда 4 уул, 1 кыз, 10 небер бар.

Тун уулу Акылбек Бишкектеги айыл чарба академиясынын ветеринардык факультетин ийгиликтүү аяктап, айыл чарба министрлигиндеги «Ветеринария» департаментинде башкы адис катары эмгектенип келет. Анын 1 кыз, 2 уулу бар.

Кызы Гүлчехра ОшМУнун тарых факультетин бүтүрүп, Кара-Суу районундагы Октябрь орто мектебинде мугалим болуп иштейт. 3 уул, 1 кызы бар.

Уулу Алмазбек Бишкектеги медициналык академиясынын дарылоо факультетин аяктаган. Ал азыркы убакта Ош облустук ооруканада хирург-травматолог кызматында иштейт. 1 кыз, 1 уулдун татыктуу атасы.

Дагы бир уулу Айбек Туркиядагы Анкара универ-ситетин бүтүрүп, ошол жактап иштейт. Кенже уулу Адылбек да жогорку маалыматтуу юрист. Ал ОШМУнун юридикалык факультетин ийгиликтүү бүтүргөн соң учурда ички иштер бөлүмүндө эмгектенет. 1 уулу бар.

АБДУЛАШИМ – ЭЛ СҮЙГӨН ДАРЫГЕР

16-дивизиянын командири генерал, армиянын зар-далы К.К.Рокосовскийдин армиясында кызмат кылган аравандык танкист Токтор Кулматов душмандарга каршы барып, жүздөй солдат жана немец офицерлерин жер тиштетип, 150 солдат, 22 офицерди колго түшүргөндүгү жөнүндөгү баатырдыгы «Правда» гезитинин 1942-жылдын декабрындагы санында «Аравандык танкист Токтор Кулматовдун каармандыгы» деген очерк басылып, ага «Кызыл Жылдыз» ордени менен сыйлангандыгы жөнүндөгү макала бүт кыргызстандыктарды кубандырды. 1945-жылы 9-майга чейин Берлиндеги салгылашууда болуп, «Даңк» ордени жана ондогон каармандык медалдары менен тракторчутанкист Токтор Кулматов 1946-жылдын 9-майында үй-бүлөсүнүн бооруна кайтып келет. Колхоздо өмүрлүк жары Бураида эне менен бирге иштеп, Бураида эне 1946-жылы «Эмгекте өрнөк көрсөткөндүгү үчүн» жана 1976-жылы «Ардак Белгиси» ордени менен сыйланган.

Ушул үлгүлүү үй-бүлөнүн уулу, жогорку категориядагы дарыгер, Кыргыз Республикасынын мыкты дарыгери Абдулашим Кулматов 1955-жылы туулуп, орто мектепти эң жакшы деген бааларга бүтүрүп, 1972-жылы Ташкенттеги Орто Азия медицина институтунун (педиатр) балдар дарыгери адистиги боюнча окууга тапшырып, аны 1978-жылы аяктаган. Ош облустук балдар ооруканасында иштеди, 1979-жылдан Араван райондук балдар ооруканасынын бөлүм башчысы болуп 1985-жылга чейин иштеген. Анын демилгеси менен оор келген оорулуу балдар үчүн оорукана (реанимация) ачылган. Мындан сырткары Кыргызстандын тоолорунда өсүүчү өсүмдүк-төрдөн дары даярдап, бейтаптар үчүн акысыз «Фитобар» ачып, жүздөгөн кесел адамдарды дарылап, Араван районунда көзгө көрүндү жана тажрыйбалуу дарыгер катары эл-журттун назарына түштү. 1985-жылдан райондук оорукананын балдар бөлүмүнүн башкы дарыгери, кийинчерээк «Пахта-Абад» айылындагы үй-бүлөлүк дарыгерлердин башчысы болуп иштеп, 2005-жылы Кыргыз Республикасынын саламаттыкты сактоо министрлиги тарабынан «Саламаттыкты сактоонун мыктысы» төш белгиси жана көптөгөн Ардак Грамоталар менен сыйланган. Ал кыргыз, орус, өзбек

тилдерин беш колундай билип, адамдарга кичипейилдик менен мамиле кылат.

2008-жылдан баштап №5-Түрк-Абад үй-бүлөлүк дарыгерлер тобунун башкы дарыгер бөлүм башчысы, «Фитобар» ишканасынын үстүндө изденип иштеген дарыгери катары элдин алкышын алууда. Саламаттыкты сактоонун мыктысы А.Кулматов «Түркабад» дарылоочу борборунда райондо биринчи болуп эркектер, аялдар жана жаш балдар үчүн атайын шарты бар күндүзгү стосионар ачып, 2 дарыкана 70 жаштан ашкан кекселер үчүн ОМСтен акысыз дарыларды берүүдө.

2015-жылы «Тез жардам» автоунаасы алып келинди. Түркабад ҮДТсынын тегереги тосулуп, 250 түп дарак көчөттөр отуругузулуп, бак жаратылды. Дайыма өз үстүндө изденип иштеген дарыгер райондо да алдыга чыгып, эмгек жамааты менен ынтымакта, адамгерчиликти биринчи орунга коюп, ар түрдүү алгылыктуу иштерди аткарып келишүүдө.

2016-жылы «Тарых жана маданият жылында» чыгарылган Нурабад айылындагы 1936-жылдагы алгачкы «Түркабад» жана «Интифок» колхозунун 80 жылдык тарыхтары жөнүндөгү «Эгиз айыл перзенттери» китебин окуп чыгып, китептеги «Туркий элдер мафкурасы» туурасындагы кыргыз, өзбек, түрк элдеринин турк атанын балдары экендиги тууралуу өзүнүн айылындагы элдерге түшүндүрүү иштерин өткөрдү. Абдулашим Кулматовдун демилгеси менен Түрк-Абад №5 ҮДТнын даргерлери 2010-2011-2012-2013-2014-2015-2016-2017-жылдар аралыгында өткөрүлгөн райондук, облустук кароо-сынактарда ар дайым жеңүүчү болуп келишет. 2017-жылдын 25-март күнү өткөрүлгөн «Нооруз–2017» майрамында уюштурулган 6 команданын ортосундагы кароо-сынакта биринчи болушуп, Нурабад айыл аймагынын 3000 сом акчалай сыйлыгы жана компьютер менен сыйланды.

Түркабад ҮДТсынын жогорку маалыматтуу тажрый-балуу дарыгерлери Абдулашим Кулматовдун жетекчи-лигинде дарыгер Хамидахан Хушеева, Махаммаджан Ахмадалиев, Г.Байбабаева, Н.Каримова, П.Идрисова, Г.Абдулхасимова, Д.Каримовдор «Элдин саламаттыгы – журттун байлыгы», – дешип, башкы дарыгерден өрнөк алышып, 8800 кожолукка кызмат көрсөтүшүүдө.

«КӨҢҮЛ КӨЧӨЛӨРҮН» ЫРДАГАН ИСАН? АКУН ЖОРО – «ЯПЧАН» ЖЫЛДЫЗЫ

«Япчан» айылынан чыккан жаш акын Акын Жорону көпчүлүк «Япчандын» жылдызы, деп аташууда. Ооба, чындыгында эле Акун Жоро өзүнүн ырлары менен «Дустлик», «Уш садоси» гезиттеринин беттеринде тынымсыз чыгып, өз окурмандарын таап, көңүлдөрдө чукур орун ала баштады. Айрыкча акындын «Көңүл көчөлөрү» ырлар жыйнагы өзбек жана кыргыз тилдеринде чыкканы да окурмандарын кубантыра алды. Акындын «Мезбон дуне», «Мехр», «Эл кузига», «Сабр кил» сыяктуу ырлары адамдардын оозунан түшпөй, акылдуулукка үндөгөн чыгармалардан болгон. Бул ыр саптары инсанды жашоого, кандай кыйынчылыктар башка түшсө да ойлонуп иш тутууга, сабырдуу болууга чакыргандай сезилет. Жаш акындын көптөгөн ырларын обонго салып, ырдап чыккан ырчылар көп.

Акын ата-энени сыйлоо, кыргыз жана өзбек элдеринин достугун даңазалап жазат. Ал Ош пирим, Араван жана Тепе-Коргон тууралуу ырлары жаштар тарабынан ырдалып жатат. Ошону менен бирге акын жаман жана жакшылар жана байлык топтоого баш-оту менен кирип кеткендерди ынсапка чакыруу жөнүндө ырларында көп айткан. Акун Жоро Хамид Олимжан, өзүнүн устаттары эсептелген Мухаммад Юсуп, Усман Темурлар өңдүү элибиздин сүйүктүү акыны болуп калаарына ишенебиз.

БАКТЫБЕК – МУГАЛИМДЕРДИН КӨМӨКЧҮСҮ

Элибизде «Алтын кадырын зерге билет», же «Чымчык сойсо да касапчы сойсун» деген сөздө канчалык маани бар экендигине Араван райондук билим берүү бөлүмүнүн кесиптик кошундар комитетинин төрагасы Бактыбек Турдибаевдин мисалында көрсөк болот. Анткени канчалаган мектептердин мугалимдери, техникалык кызматкерлери «Бактыбек агай бул жерге келгенден бери көмөк көрсөтүүчүгө жалчыдык» дешүүдө. Ага мисалдар келтирип кетемин:

2016-жылдан баштап Бактыбек Турдибаевдин жардамы менен биз, мектеп кароолдорунун алган айлыгы Кыргыз Республикасынын эмгек кодексинин 169-175-чечимдеринин токтомдорунун негизинде көбөйдү, - деп айтышты З.Розакунова атындагы орто мектебинин кароолдору К.Исмаилов жана Х.Эргашовдор.

- Мен ар жылы өзүмдүн каражатымдан Жалал-Абад шаарындагы санаторияга эс алганы барат элем. 2016-жылы мага акысыз жолдонмо берди, - дейт «Кыргызстанда кызмат көрсөткөн ага окутуучу» Жамалиддин Хажиматов.

Ушундай сөздөрдөн улам мени райондук билим берүү бөлүмүнүн кесиптик кошундар комитетинин төрагасы Б.Турдибаевдин алдына барууну тиет кылдым.

- 2016-жылы канча мугалим курортторго эс алышты? – деп сурасам. Төрага дептерин ачып карап туруп:

- Жалал-Абад санаториясында 16, Оштогу Мамакеев атындагы санаторияда 18, өзүбүздүн «Чарбак» санатория-сында 36 мугалим жана техникалык кызматкерлер, ошону менен бирге 100дөн ашуун окуучулар да «Чарбак» лагеринде эс алышты. 2016-2017-окуу жылына өз каражат-тарын заман талабына жараша даярдаган 15 мектептин директорлору акысыз Ысык-Көлгө жолдонмо алышты. Мындан сырткары Кара-Суу–Ноокат райондорундагы 35ке жакын мугалим «Чарбак» санаториясында 10 күндөн эс алып кайтышты. Өздөрүнүн мектептеринин жаңы окуу жылына мыкты даярдап жеңүүчү болгон 120 мугалимди «Алтын ордо» ресторанында сыйладык.

- Сизди спорттун күйөрманы деп айтышты го, - дедим.

- Кесиптик кошундар комитети райондо, облуста, республикада өткөрүлгөн бардык спорттук мелдештерге ар дайым көмөк көрсөтөт. Ысык-Көлдө өткөрүлгөн Минифутболдун катышуучуларына 35 миң сомдук жакын-дан жардам көрсөтүлдү. Ошондой эле аскерге чейинки даярдык боюнча мугалимдерин Ысык-Көлгө акысыз саякатка жөнөттүк. Мугалимдер спорттун волейбол, баскетбол, шахмат түрлөрү боюнча өткөрүлгөн облустук турнирде жеңүүчү болушту.

- 2016-2017-окуу жылы да аяктап калды.

- Май, июнь, июль айларында жүздөгөн мугалим-дерден түшкөн арыздардын негизинде Жалал-Абад, Мамакеев, «Чарбак»,

Ысык-Көлдөргө эс алганы жөнөтүүгө пландарыбыз бар,-деп баяндап берди 36 жыл мугалимдик кесипти аркалап, эми мугалимдердин оорун жеңил кылып иштеп жаткан Бактыбек Турдибаев.

Ооба, чындыгында эле Б.Турдибаев 56 мектептеги 1100 мугалимге, 900дөй ардагер мугалимдерге аталарча жардам көрсөтүүсү менен элинин оозунан түшпөй келүүдө.

- Бактыбек, үй-бүлөңүз тууралуу да айта кетсеңиз? – дедим.

- Атам Абдулатип Турдибаев мектепте 50 жыл жаш муундарга таалим-тарбия берип, мугалим болуп иштеди, азыр эми 76 жашында ажылык сапарга барып келип, карылык доорун сүрүп, уул-кыздарына, неберелерине баш-көз болуп жүрөт. Апам болсо үй бекеси 8 уул-кызды, 20дан ашуун неберелерди тарбиялап өстүрүүдө өзүнүн талыкпаган эмгегин аябаган баатыр энелерден. Келинчегим Усманова Барчынай да математика мугалими, Бекенов атындагы орто мектебинде иштейт. Бир уулубуз бар, аты Мирланбек, азыркы күндө өзүнүн жигиттик милдетин өтөп армияда жүрөт. Өзүм 1971-жылы 26-июнда Керме-Тоо айыл аймагынын «Чөгөм» айылында туулганмын. 1999-2002-жылдары Токтогул атындагы орто мектебинин кесиптик кошундар уюмунун төрагасы болуп иштеп, 2014-жылы 18-ноябрынан баштап райондук билим берүү бөлүмүнүн кесиптик кошундар комитетинин төрагасы болуп иштеп келүүдөмүн.

МАЛИКАХАН – АКАДЕМИКТИН ШАКИРТИ

Маликахан Шербабаеваны окуучулук кезинен жакшы билемин жана классташ досум Турсунбай ажы Шербабаевдердин үйүнө барды-келдибиз болуп, Маликахандын адептүү, ыймандуу, маданияттуу экендигине көзүм түшкөн. Ал мектепте окуп жүргөндө эле мугалимдик кесипке кызыгып, директор З.Розакуновадай өрнөктүү мугалим болууга ниет кылат жана мектепте үлгүлүү окуучу катары эң жакшы деген бааларга окуп, мектептин комсомол комитетинин катчысы болуп таанылат.

М.Шербабаева чет тили мугалими Алиев Муслимхан агайдын кесибин аркалоо максатында 1978-жылы Ташкенттеги чет тилдер факультетине кирип, окуу жайын 1985-жылы

арткычылык диплому менен бүтүрүрп, 2008-жылы Фергана шаарындагы Улукбек атындагы университетке орус тили боюнча окуп, аны да арткычылык диплому менен аяктайт да алгач өзү окуган З.Розакунова атындагы орто мектепте, кичинчерээк Тепе-Коргондо Академик М.Т.Мамасаидовдун инициативасы менен ачылган №2 Мухаммад Саид мектеп гимназиясында иштейт.

2001-жылы №2 лицейдин директору Кыргызстан Улуттук илимдер Академиясынын мүчөсү, ЖКнын экс депутаты ата-энелердин өтүнүчү менен Тепе-Коргон айыл өкмөтүнүн имаратынын ордуна 300 орундуу №2 мектеп гимназиясын ачып, орус тилин, англис тилин, кыргыз тилин мыкты билүүчү тажрыйбалуу мугалимдердин сынагын жарыялап, уюштуруп, лицейге педагогдорду тандоо негизинде ишке алат. Ошондо Араван райондук билим берүү бөлүмүнүн башчысы болуп иштеген Токтосун Якубов, М.Шерматов, М.Нуралиева ушул жайда кесиптик кошундар комитетинин төрагасы болуп иштеген Зулпукар Мамедовдор менен бир катарда 2 дипломдун ээси Маликахан Шербабаева да академиктин сынагынан өтүп, мына 16 жылдан бери №2 мектеп гимназиясынын директору болуп, К.Худояров, В.Арипов, М.Нажимова, М.Пазилова өңдүү ондогон окуучулар Бишкек, Москва, Лондон, Вашингтон сыяктуу шаарларда жогорку окуу жайлардан билим алышып, академиктин шакирти М.Шербабаеванын ишеничин актап, орус, кыргыз, англис тилдерин өз эне тилиндей билген инсан болуп жетишкендерин билсем да колума түшүп калган «Кыргызстандын педагогдору» китебин барактап, бул китепте классташ досум Т.Шербабаевдин кызы академик Мухаммаджан Мамасаидовдун шакирти Маликахан Шербабаеваны көрүп өзүмдө жок кубандым. ВЛКСМдын I, XX съездеринин депутаты болгон, КРнын «Элге билим берүүнүн мыктысы», жогорку маалыматтуу мугалим Араван районунда гана эмес, облуста, кала берсе республикада эң алдыңкы Мухаммад Саид атындагы №2 мектеп гимназиясынын татыктуу директору болуп, элинин жана академиктин ишеничин актап келүүдө. 2017-жылда орус тили жана адабияты мугалими Мухабатхан Нуралиева Кыргыз Республикасынын Президентинин Указы менен «Кыргыз Республикасында эмгек сиңирген мугалим төш белгиси» менен сыйланды. Коллектив

Х.Абдуллаева, С.Нажимова, М.Шерматов, А.Сабилова-лардын эмгеги зор.

ЖОРОКАНДАН КАЛГАН БАКТАР

Араван-Сайдын кошуна Ўзбекистандын «Шырман-Булак» айылы менен туташкан Түштүк Фергана каналынын этегинде «Лангар» деген айыл бар. Бул айылда 3000ге чамалаш эл жашайт. Калктын 85-90 пайызы ажы болуп, кийинки жылдарда адамдар, ажылар айылы, - деп да айта турган болушту. Буга негиз ыар. Себеби бир үй-бүлөөдөн бардык жашы-карысы же бир топ Мекеге эки-үч ирет ажылык сапарга барып келгендер бар. Мындан 10 жыл мурда Лангар айылынын айыл башчысы болгон ыраматы-лык Жорохан Байбабаевдин туулган күнүнө 70 жыл жана «Байбаба» фермерлик кожолугунда иш жүзүнө ашырылган үлгүлүү иштер жөнүндө сөз кылмакчыбыз.

Жороханды Араванда урмат менен тилге алышат. Анткени бул адам өзүнүн туура сөздүгү, акылдуулугу, ишбилермандыгы менен көпчүлүктүн урмат-сыйына татыган инсан эле. Ал жаштайынан агасы Адылжан Байбабаев менен «Түркабад» айылындагы дүкөндө, 1960-жылдан 1982-жылга чейин Тепе-Коргондогу универмагда иштеп, элге таанылган. 1983-жылы уулдары Айбек, Улукбек, Курсанбек, Шавкатбектер менен «жети казына-нын бири» болгон аарычылык менен алектенип, жылына 75-80 тоннадан дартка дабаа бал алып, ошондон байыган.

1995-жылы жерлер үлүшкө бөлүнгөн кезде аларга бөлүнгөн 3 гектардай үлүш жерине 3000 түп Кокон гиласын отургузуп, арасына коон, дарбыз, болгар калемпири сыяктуу жемиштерди эгип, элге арган наркта камсыз кыла баштады. Уулдарына 2 Камаз алып берип, жетиштирген мөмө-жемиштерин Россиянын алыс шаарларына жет-кирип, ал жактан курулуш материалдарын алып келишип, айыл элин узагын жакын кылып, кызмат көрсөтүштү. Какыр-Пилтандан 13 гектар жерди арендага алып, гилас көчөт отургузуп, айланасына 1000 түп мырза терек экти. Ошентип, «Байбаба» фермерлик чарбасы айылда көзгө көрүндү. Бул арада тун уулу Айбек жогорку билимдүү орус тилинен мугалим болуп, мектепте абройлуу мугалим-дердин катарын толуктап иш

баштады. Атасынын жолун жолдогон Айбек Байбабаев алыскы Баткен облусунан 100 гектар жер алып, пахта эгип, гектарынан 35 центнерден «ак алтын» алып, республикага таанылды. Айбек ишкер катары Россиянын Иваново шаарынан да 100 гектар жер сатып алып, ал жерде дыйканчылык кылуу үчүн жердеш-теринин ишсиз жүргөн жаштарын алып барып, иш менен камсыздады. Атасы иштеген айылдагы соода дүкөнүн ордуна заманбап «Ашкана», «Самсакана» куруп, эли-журтунун алкышына татыды. Азыркы күндө Жорохандын улуу баласы Айбек Байбабаев 100дөн ашуун жаштарды иш менен камсыздап келүүдө.

Жакында болуп өткөн чогулушта айыл аймагынын башчысы Келдибек Абдимуминов:

- Байлар канчалык көбөйсө, айылдагы көйгөйлөрдүн чечими да тез иш жүзүнө ашырылат,-деген сөзүндө чын-дык бар. Бал аарысын багуудан жана бак-дарактарды эгүүдөн улам бай болгон «Байбаба» фермерлик чарбасынан үлгү алышкан «Лангар», «Какыр-Пилтан», «Кайрагач-Арык», «Эрке-Кашка», «Жаңы-Абад» айылдарында да ушул күндөрдө 350дөй кожолук өздөрүнүн гилас, шабдаалы, өрүк, алма сыяктуу бактарына ээ болушту. «Жакшыдан бак калат», деп бекеринен айтылбагандыр, - деп 2017-жылда 2 айлык көрктөндүрүү жана бак тигүү жарыяланган жылы Кыргыз Республикасынын Ош областтынын Араван районунда бак тигүү бат жана татыктуу өнүгүүдө. КРнын Президенти Алмазбек Атамбаевдин жарлыгы менен 2017-жыл – Ыйман, адеп жана маданият жылында элдин урматына татыган ишкер Жорохан Байбабаевдин 70 жылдыгы белгиленүүдө. Аны билген достору урмат менен эске алышууда.

ХАМДАМ АБА АЗИРЕТИ ИНСАН БОЛЧУ

Араван райондук А.С.Пушкин атындагы борбордук китепканада 3-4 жылдан бери, айрыкча быйыл 2017-жыл Президентибиз Алмазбек Атамбаев тарабынан жарыяланган «Ыйман, адеп жана маданият жылына» татыктуу ыймандуу, адептүү, маданиятуу, үлгүлүү улуу инсандар жана жергиликтүү акын-жазуучулар менен жолугушуу-ларды өткөрүү адатка айландууда. Бул иш-чараларды өткөрүүдө борбордук

китепкананын окурмандарды тейлөө бөлүмүнүн башчысы жергиликтүү акын Канахаткан Жороеванын жүргүзгөн иштери көңүлүндү кубантат. Жакында бизди чакырып өткөрүлгөн көзү азиз жаш акын Мабуруфжан менен болгон жолугушууда ыкындын ырлары, аңгемелери жөнүндө маектешип отурганыбызда бир топ кыздар-балдар кирип келишип, өздөрүнө керектүү китептерди алышып, Аравандан чыккан «Замин авлиеси» деп аталган Хабиб Абдуллаевдин өмүр жолуна арналып жазылган «Устун» деген китепти эч жерден табалбай жүргөндөрүн айтып калышты.

- Сиздер сурап жаткан китеп бир гана ыраматылык Абдуллаев Хамдам абада эле бар болчу. Ал киши 1972-жылы Өзбекстан эл артисти Өткүр Хашимов менен жолугушууда биздин китепканабызга 120дан ашуун китептерди белек катары бергенде «Устун» китебин Ө.Хашимовдун кол тамгасы жазылган китеп деп өзү менен бирге алып кеткен. Аксакалдын 2500дөн ашык китептеринин арасында ошол китеп да бар болсо керек. Араван-Сайдын жээгиндеги базар жагында «Илхомжон» темирчилер устаканасына барып, кайрылып көрсөңүздөр болот, - деди.

Ошондо отургандардын арасынан А.Навои атындагы орто мектебинин алдындагы «Гунча» балдар бакчасынын тарбиячысы Ранахан Усманова ордунан туруп:

- Хамдам аба Абдуллаев дүйнөгө бир келип кетти да. Ал киши «Азирети инсан» болчу. Хамдам аба көзү тирүүсүндө биздин ал-абалыбыздан кабар алып, күндөлүк көйгөйлөрүбүздү чечип берер эле ыраматылык, - деди.

- Аксакал көзү тирүү болгондо быйыл 80 жашка чыкмак, - деп сөзгө аралашты ооруканадан келген дарыгер Абдухалил Абдукаюмов,-ооруканада уюштурулган «Ата-лар канаасын» ремонттоп жасалгалап берген болчу. Анда Социалисттик Эмгектин Баатыры Абдулхамид Кадыров атындагы орто мектебинин мугалими Базарбай Абдукаяхаров да мындай деди: «Хамдам аба белек кылган килем, палас, китептер мектеп музейинде сакталып турат».

Ушул сөздөрдү уккандан кийин балдар бакчасына, Беш-Карам айылындагы ооруканага, мектепке барып, айтылгандардын бардыгы чындык экендигине күбө болуп, эл-журту үчүн

сыймыктуу из калтырган карапайым темирчи уста Абдуллаев Хамдам аба менен сыймыктанып турдук.

БАРЧЫНАЙ АЖЫ ЭНЕ КУРАН ОКУУДА

Казак абанын кенже кызы Барчынай Казакова 1937-жылы туулуп, айылдаштары Раьбакан, Халилжан, Арзубайлар менен бирге орто мектепти бүтүрүп, 1965-жылы Фергана шаардык Улукбек атындагы окуу жайынын химия-биология факультетине кирип, аны артыкчылык диплому менен аяктайт. 1970-жылы Ленин атындагы (азыркы З.Розахунова) орто мектебинде иштей баштайт. Өз кесибинин адиси болгон Барчынай окуучуларга татыктуу билим бергендиги үчүн окуучулары ошондой мугалим болууга талпынышат. Гулмира Топивалдиева, Мирзахид Рахманов, Гайрат Байбабаев, Барнохан Ашуралиева өндүү ондогон окуучулары химия-биология предметтеринен облустук жана республикалык олимпиа-даларда алдыңкы орундарды ээлешип, жеңүүчү болушкан.

Б.Казакованын эмгегин жогору баалаган Кыргыз Республикасынын билим берүү министрлиги өздөрүнүн өкүлү Ахмадалиевди жиберип, райондук билим берүү бөлүмүнүн кеңешинде 1980-жылы Кыргыз Республика-сынын «Билим берүүнүн мыктысы» төш белгиси жана «Эмгектеги өрнөгү үчүн» медалын тапшырганда бардык мектеп директорлору «Кана биздин мектептен да Барчынайдай мугалимдер чкса», - дешип, Барчынайга рахматтарды жаадырышып, «Араванга урмат-сый алыпкелдиңиз»,-деген ыраазычылыктарды билдиришкени дагы эле эсибизден чыккан жок.

Президентибиз Алмазбек Атамбаевдин жарлыгы менен жарыяланган 2017-жыл – Ыйман, адеп жана маданият жылына карата чыгаруучу китебим боюнча райондук билим берүү бөлүмүнө кирип, райондогу алдыңкы үлгүлүү мугалимдерден кимди сунуштайсыңар, - деп РБББнын башчысынан сурадым. Анда райБББнын башчысы Тейитбек Раимкулов ойлонуп туруп: «Бул маселеде билим берүү бөлүмүнүн кесиптик кошундар уюмунун төрагасы Бакытбек Турдубаевге жолугуңуз», деген кеңешин берди. Бир топ жылдардан бери Барчынай Казакованын

усулундай Токтогул атындагы орто мектебинде химия-биология мугалими болуп иштеген Б.Турдубаевге айтсам ал да ойлонуп калды. Анан Тепе-Коргондон Барчынай Казакова, Нышанбай Тапивалдиев сыяктуу алдыңкы мугалимдерди көрсөтүп, алар Аравандын сыймыгы деп калды.

Мен Б.Казакованы издеп барсам, ал өзүнүн сабакка даярдануучу бөлмөсүндө «Куръани-каримдин» арабча жазылган китебин окуп отурган экен. Салам берип кирип бардым да:

- Барчынай, үй-бүлөнүз тууралуу да билгим келүүдө, айтып берсеңиз, мүмкүн болсо, - дедим. Ошондо Барчынай бир саамга ойго чөмүлүп, бир күрсүндү да:

- Жараткан Аллах уул-кызымдын жаштыгында эле аталарын көп көрүп, Куршап шаарынын жолунда автокырсыкка кабылып, каза болуп калды. Уулдарым Нурдинбай, Мухидинбай жана бардык кыздарымды тарбиялап-өстүрүп, жогорку билимдүү кылдым. Үй-жайлуу болушуп, орун-очок алышты. Эми кудай буйруса 14 неберени да жогорку лкуу жайларга киргизип, билимдүү болуусунда өз жардамымды аябаймын. Кудайга шүгүр, эли-журттун катарында тынч жашап келүүдөбүз, - деп жооп берди.

АБДУНАБИ АЖЫ – 2017-ЖЫЛДЫН МЫКТЫ ИНСАНЫ

Менин боору кең, ак пейил кыргыз досторумдан бири Ноокаттын «Чечме-Сайынан» болгон Абдунаби ыжы Жунусовдун атасы Жунус кары Анжиян облусунун Асаке шаарындагы барлос түрктөрүнүн уруусунан болуп, ал ислам динине байланыштуу 1937-жылы исламга бай Ноокаттын «Чечме-Сайына» келип, Абдунабинин энесине үйлөнүп, эки уулу, бир кыздуу болот. Ошондо Ноокатта ислам дини боюнча эл-журттун жетекчилеринин бири болуп, элдин назарына түшкөн кары болгон. 1970-жылы желкесине чананы таштап, белгисиз жактарга кетип дайынсыз болуп, өзүнүн ысмын, атасынын ысмын, каерден экендигин жашыруун тутуп, Орто Азиядагы пайгамбар-лардын кабырларына сыйынып, ыйык жайлар Бухара, Самарканд, Ош,

Ташкент, Өзгөндөн касиеттүү жайларга баш калкалап, Ооганстан, Саудия Арабстан, Туркия сыяктуу шаарларда жашырынып жүрөт.

Абдунаби атасын канчалык кыдырбасын, анын дарегин таппай билбестен жүрөт. 1998-жылы Өзбекстан-дын Фергана өрөөнүнөн болгон бир дербиш атасына окшогон бир адамдын сүрөтүн көрсөткөн соң Абдунаби ошол киши болсо керек деп Абдунаби жаштайынан эле илим-билимге суусаган, спиртүү ичимдик ичпеген, чылым чекпеген, насыбай тартпаган таза инсан тагасы Кушбек балбан менен элине пайдасы тийген. Мектепти бүткөндөн кийин Жалал-Абад шаарындагы дене тарбия окуу жайына, андан соң Фрунзе шаарындагы (азыркы Бишкек) дене тарбия институтуна тапшырып, аны артыкчылык диплому менен бүтүрүп, 1970-жылдан 2015-жылга чейин «Чечме-Сайдагы» Калинин атындагы орто мектебинде 20 жылдай Ноокат райондук «Колхозчу» спорт комитетинин башчысы болуп, Ноокатты СССРге тааныткан, демилгелүү инсан катары таанылды. Уул-кыздарын шахмат боюнча спорт чеберлери катары тарбиялайт. Уулу Абибилла жогорку билимдүү инженер, кыздары Саадат жана Майрамдар жогорку маалыматтуу педагогдор, калган уул-кыздары Бишкек, Ростов, Москва шаарларында бизнесмен, ишкер болуп жүрүшөт.

Атасы Жунус карынын жолун жолдогон Абдунаби айылда мечит, медресе куруп, элине таанылган. Пенсияга чыккандан бери Ноокат районунун имам-катыбы Касым ажынын биринчи жардамчысы болуп, токсондон ашык мечиттердин имамы катары 80 жашта болгонуна карабай жаш жигиттердей кайрат менен Ноокат, Кызыл-Кыя, Аравандан чыккан 300 миңдей ислам динин пропоган-далап, түшүндүрүү иштерин жүргүзүүчүлөрдү жыйнап давааттарга чыгып жүрөт.

2017-жыл – Ыйман, адеп жана маданият жылында өзүнүн «Ислам дини» деген 550 беттен турган китебин эли-журтуна белек кылды. Бул китепти окугандар Абдунаби Жунусов «2017-жылдын мыкты инсаны» деп макташууда.

БАБА ДЫЙКАН АБДУРАИМ АБАНЫН БАШКАРМА УУЛУ

Араван-Сайдын жээгиндеги теректер баба дыйкан Абдураим аба Хужамбердиевди эстетип турат. Аксакал «Какыр-Пилтан» айылынан чыккан ыймандуу, ынсаптуу дыйкан болуп, өмүрлүк жары Оминахан эне менен өздөрүнө окшогон эмгекчил, ыймандуу, адептүү, акыл-эстүү уул-кыздарды тарбиялап, эл катарына кошкон инсандар болгон.

Абдураим абанын үчүнчү уулу Абдумуталип, класс-таш достору Кочкорбай Хужаев, Келдибек Абдумуминов, Тухтаназар Кадиоровдор менен 1963-жылда «Какыр-Пилтандан» биз иштеп жүргөн мектепке келгенде аябай алсыз бала болсо да өзүнүн тырышчаактыгы менен «Эң жакшы» деген бааларга окуганы «Кана эми, бардык окуучулар Абдумуталиптей окуса» дечүбүз. Абдумуталип Абдураимов орто мектепти ийгиликтүү аяктап, атасы Абдураим абанын кеңеши менен Самарканд шаарындагы кооператив окуу жайына тапшырат. Окуу жайды бүткөн соң атасынын суранычы менен Ош облустук матлубот коомуна жолдонмо алып, Базар-Коргондо иш баштайт. Ошол жерде өмүрлүк жары Озодахан менен таанышып, турмуш курат.

1975-жылы карыган ата-энесинин кеңеши менен Араван райондук матлубот коомуна ишке келип, бухгалтерия бөлүмүндө иштей баштайт.

Абдумуталип бат эле өзүнүн эмгек жамаатында адалдыгы, ыймандуулугу, адеби-маданияты менен эл-журттун алкышына татыктуу болуп, райондун комсомол жаштарынын арасында эң абройлуу адамдардын катарына кошулат.

1978-жылы басма сөз коомунун башкы бухгалтерии болуп, 2001-жылга чейин иштейт. 2001-жылы ширетүү-чүлөр конференциясында райондук басма сөз коомунун башкарма кылып дайындалат. Бирок эгемендүүлүк доору башталып, Кыргызстандагы бардык басма сөз коомдору жоюлуп жатканда Абдумуталип Абдураимов Араван басма сөз коомун сактап калат. Мына азыркы күндө Араван, Маңгыт, Тепе-Коргон, Чек-Абад, Нурабад айыл аймак-тарында А.Абдураимовду ишбилермандыгы, ишкерлиги менен соожа дүкөндөрү, наабакаана, касапканалар союз мезгилиндегидей иштеп келүүдө. Абдумуталип Абдураимовдун демилгеси менен Араван районунун борборунда үч дыйкан базары ачылып, 1000ден ашык адамдар иштейт.

Кыргыз Республикасынын бюджетине салмактуу салым кошкондугу үчүн А.Абдураимов 2002-жылы «ГАЗ-31» автоунаасы менен сыйланган. Абдумуталипжан Абдураимов Кыргыз Республикасынын Президенти Алмазбек Атамбаевдин жарлыгынын негизинде 2017-жыл – «Ыйман, адеп жана маданият жылынын» татыктуу инсаны катары эли-журтунун орун жеңил кылууда «Атана рахмат» деген сооптуу иштери менен Араван районундагы эң ыймандуу, адептүү, ынсаптуу соода дүкөндөрү башкармасы деген сыймыктуу наамга ээ болууда.

АДЫЛ АГАЙДЫН КАЙРЫМДУУ ПЕРЗЕНТТЕРИ

Инсандардын энелеринен бир түрдө төрөлүшөт. Дүйнөдө ушундай инсандар бар, алардын өмүр жолу башкаларга үлгү болуп келген жана ошондой бойдон калат. Биз баяндамакча болгон Токтобаев Адылжан агай да ушундай мактоого татыктуу инсандардын бири эле. Адылжан Токтобаев 1933-жылдын 18-апрелинде Араван районунун Тепе-Коргон айылында карапайым дыйкандын үй-бүлөсүндө туулуп, 1940-жылы А.С.Пушкин атындагы мектебине окууга кирип, өзүнүн билимге кызыгуусу, адеп-ахлакы менен башталгыч класс мугалимдери Сайлихан Маткасымова, мектеп директору Абдурашид Саламов-дордун назарына түшүп, алар мектепте А.Токтобаевди окуучуларга үлгү катары көрсөтүшкөн. Токтобаев балалыгынан эле Саламовдой мугалим болом деп ниет кылып, 1950-жылы орто мектепти бүтүргөндөн кийин Фергана мамлекеттик педагогика институтунун өзбек тили жана адабияты факультетине окууга тапшырат.

Жогорку окуу жайында да А.Токтобаев бардык сабактан эң жакшы деген бааларга окуп, устат окутуу-чулардын назарына түшөт. Ошол кезде адат болгондой 3-курсту бүтүргөн студенттерди мугалим жетишпеген облустарга жөнөтүшөр эле. Профессор-аалымдар Токтобаевдин талантын-жөндөмүн баамдашып, баа беришип, аны 1953-жылы Сурхандарыя облусундагы Термиз шаарына жолдонмо беришет. Ошентип жаш студент өзүнүн педагогикалык эмгек жолун Термиз шаарындагы мектептердин биринде баштаган. 1954-жылы 21 жашка чыгып

жаткан жаш мугалимди Кызыл Армиянын катарына чакырышып, 1957-жылга чейин өз жигиттик милдетин өтөп кайтат.

ИЙГИЛИК ИЗДЕНИП ИШТӨӨДӨН ЖАРАЛАТ

Ташмат Акун колуна калем, кагаз алып, чыгарма-чылыктын азаптуу да, ардактууда жолуна түшүптүр. Ал поэзиянын сыйкырдуу эшигин жыртып киргенине азгыныктай эле убакыт болду.

Ошентип да ал «көп сүйлөбөй», көп тыңдаган адам сыңары көп окуп, түйшүк тартып изденип, поэзиянын машакаттуу нар көтөргүс жүгүн аркалаптыр.

Не демекпиз? Сапарың байсалдуу болсун, калемгер иним! – деп азырча көңүл улап туралы.

Акын инимдин алгачкы тушоо кесер ыр топтому «Сырдуу көз караш» деген аталышта чыгыптыр. Акын болууну эңсеген жаш калемгер башка жаштардан айырмаланып, көп окуп, изденгени менен мага жакканын айтпасам калыстык болбос. Ошентсе да бул ырлардын ичинен сызып салчу да саптар да жок эместигин моюнга алуу парз.

Азыркы өткөөл мезгилде жаштар интернет технологиясына ыкташып, китеп окугандардын саны кыскаргандан кыскарып отуруп «Алда кандай болор экен?» деген кооптонууну да жаратпай койгон жок.

Мына ушул үрөй учурган кооптонууну кууп, Ташмат Акун «Бакыт назик» аталыштагы жаңы китеби менен жылдыздуу нурун чачып, чөккөн көңүлүмдү көкөлөтүп, үмүт отун жандырып, күдөр үзбөөгө үндөгөнү мактоого арзырлык.

Руханий байлыкка аңкап-чаңкап турган замандаш-тарымдан жашырганде не, ыймандай чыным да, сырым да бул: окуган адамды көрсөм, жетине албай сүйүнөм. Мейли, ал жазабы, же жөн эле окурманбы, мага кызыгы жок. бирок чындык деген аксиоманы көңүлдө туу тутуп айтчу болсок, китеп окуган адам менен окубаган адамдын ортосундагы айырмачылыктын жер менен асмандай экенин акыл-эси жеткиликтүү ар ким эле билет.

Окуган адамга көбүрөөк басым жасаганымдын чоо-жайы – окуган адам ар тараптан жеткилең, тажрыйбасы мол, ойлогон оюу

да курч, масштабдуу. Айтканы – орундуу, атылган октой, дал бутага тийет.

Ошондуктан окуган адамдын үй-бүлөсүндөгүлөр да, анын тууган-туушкандары да, жоро-жолдоштору да китеп окугандын артыкчылыктарын акыл калчап, баамдап-баалашат, артынан ээрчишет. Китеп окуган адамдагы жакшы сапаттардын арбын экендигин жон териси менен сезишип, батыл кабылдашат.

Эсил кайран СССР тарагандан кийин китепканалар да, андагы кенен, жарык окуу залдары да аңгырап бош калганы – окурман журтчулугун орду толгус чоң жоготуу болгону анык.

Менин оюмча, бул көрүнүштү өткөөл мезгилдин убактылуу терс көрүнүшү катары бааласа болчудай.

Мезгил тараза. Бул кенемтени турмуш, мезгил, инсан тагдыры тескеп, эртеби, кечпи, өз ордуна коёру бышык.

Мунун баарын саймедиреп отурганымдын себеби учурда китеп окугандарга караганда жазгандардын саны оголе көп. Алар өздөрү жазган эмгектин максаты. Идеялык-көркөм каражаттарынын багыты не, бутага алган максаты кандай? Менимче авторлор ушул негизги нерселерди ойлобой-этпей эле, окурмандын табити менен ныпым эсептешпей. Байма-бай китеп чыгарышып, китептин баа-баркын да кетирип алышты көрүнөт. Жашырган менен болобу. Кээ бир авторлордун жазган «чыгармасын» колго алганга жйиркенчү түрлөрү да кездешпей койбойт.

Азыркы ааламдашуу жараяны жүрүп жаткан мезгилде кыргыздын менталитетине гана эмес, бүтүн Борбор Азия элдеринин менталитетине коошпогон, а түгүл тээ алмустантан бери карай жашап келе жаткан ата-бабаларыбыз менен жото-жетелерибиздин не бир сонун үрп-адаттары менен салт-санааларын глобалдашуунун кара тумандай каптап келе жаткан жосунсуз жоруктары Борбор Азия элинин энчисине көп машакаттарды алып келгени эч кимге деле жашыруун сыр эмес.

Мына ошондуктан Борбор Азия элдерин, анын ичинде кыргыз элинин руханий дүйнөсүн байытып, «өлүк» жанга айланган сезимдерин идеялык-көркөмдүк жактан жеткилен, элдин руханий дөөлөтүн байытчу оригиналдуу чыгармалар менен «сугарып», андагы «ууланган» заттардан тазалоо озуйпасы турат. Мына ошондуктан мен жалпы калемгерлерди Ташмат Акундай

көп окуп, тынымсыз изденип, оригиналдуу табылгалар менен окурман журтчулугун купулуна толчу толук кандуу чыгарма-ларды жарата берүүсүн чын пейилден кааларымды айткым келди.

Вахаб-Бостон Умаров, жазуучу-публицист, коомдук ишмер.

«КАПЛАН» СПОРТ КОМПЛЕКСИНИН БАШЧЫСЫ

Облустук Кеңештин депутаттыгына шайлоолорго даярдыктар жүргүзүлүп жаткан күндөр болчу. №13-Ак тулпар шайлоо округунан депутаттыкка кандидаттардын арасында Рустам Кадыров да бар эле. Шайлоочулар талапкерлердин программалары менен таанышып, Рустамдын программасын тандашты, анткени анда бүгүнкү күндүн керектүү маселелери орун алган болчу.

Азыркы татаал көйгөйлөрдүн бири жаштар маселеси экендиги белгилүү. Жумуш-суздуктун айынан көптөгөн жаштар кылмыш жана баңгизаттык жолдорго кирип, билип-билбей коомчулукка каршы иштерди жүргүзүп жаткан түрдүү агымдарга кошулуп кетишүүдө. Мындай жаштар Араванда да жок эмес. Ошондуктан, талапкерлердин программасында бул маселеге өз алдынча өзгөчө орун берилген, жаштарды иш менен камсыздоо, спорттук ийримдерге тартуу пландары кеңири жазылган. Ошону менен бирге программада айылга индустриалдык иштеп чыгарууну алып келүү, мамлекеттин жана демөөрчүлөрдүн жардамында кичи ишканаларды уюштуруу сыяктуу иш-чаралар бар болгон.

Рустам Кадыровдун шайлоодогу жеңиши мына ошол иш-чаралардын, пландардын негизинде болду. Ал атаан-даштарына караганда көп добуш алып, облустук Кеңешке депутат болуп шайланды.

Рустамжан 1968-жылы дыйкандын үй-бүлөсүндө туулган. Аскердик кызматты Ооганстанда өтөгөн. Облустук салык инспекциясында иштеген жана бир топ экономикалык кылмыштардын бетип ачууда катышкан. Ошондуктан республикалык ички иштер министринин Ардак Грамотасы менен сыйланган. Ал Оштогу Кыргыз-Узбек университетинин сырттан окуу бөлүмүн бүтүргөн. Р.Кадыров ишкер, менчик жүк

машиналары, чайкана, наабайканалары бар. Райондун борборундагы «Балдар дүйнөсү» аты менен белгилүү болгон эки кабаттуу универсал магазиндин имаратын сатып алып, «Академия» аттуу спорт комплексин түзгөн.

Мына шайлоодон бери бир топ мезгил өттү. Депутаттын эмгеги менен таанышуу максатында анын алдына жол алып, спорт комплексинен таптык.

Комплекстин биринчи кабатында спорттун бокс, штаңга көтөрүү, кикбоксинг, күрөш сыяктуу түрлөрү менен машыгып жаткан жаштарды көрүп кубандык. Алардын арасында мектеп окуучулары да, аскердик кызматка баруучу өспүрүм жаштар да бар. Рустамдын айтканына караганда бул жерде беш ийрим уюштурулуп, жүздөн ашуун спортчу машыгат. Беш машыктыруучунун ар бирине Р.Кадыровдун өз эсебинен миң сомдон айлык акы төлөнөт. Алардын үчөө жогорку окуу жайында окуйт, каражатын да Рустам өз моюнуна алган.

– Комплексибиздин кубаттуу демөөрчүлөрү бар,–дейт депутат. – Оштогу КУУнун ректору, техникалык илимдердин доктору Мухаммаджан Мамасаидов ошондой демөөрчүлөрүбүздөн болуп саналат. Ал спорттук шаймандарды сатып алуубуз үчүн үч миң доллар каражат ажыратып, бизди абдан кубандырды. Мухаммаджан Ташалиевич районубуздан КРнын Жогорку Кеңешине депутат болуп шайланганын билесиз. Депутатыбыздын берешендигинен шайлоочуларыбыз да ыраазы болушту.

– Шайлоочуларыбыз Рустамга добуш берип жаңылышпаптыр, – дейт райондук мамлекеттик администрациясынын социалдык маселелер бөлүмүнүн башчысы Бактияр Абидов. – Депутатыбыздын ишине назар салсак, бул нерсеге толук ишенебиз. Рустамдын өзгөчө жаштары-быздын келечегине олуттуу көңүл бургандыгы, аларды бир нерсе менен алектенүүсү үчүн көп иштерди жүргүзгөнү ата-энелерди да, райондун жетекчилерин да ыраазы кылды.

Спорттун ашынган күйөрманы болгондугу үчүн Рустам райондун борборундагы башка бир имаратта спорттун каратэ, бокс түрлөрү боюнча ийримдерди уюштуруп, бекер жумушсуз жүргөн 300 баланы кабыл алды. Ал адатынча машыгууга катышууну каалагандар менен алдын ала сүйлөшөт, шарттарын

айтат, бул шарттар машыгууга өз убагында келүү, тамеки тартууну жана ичимдик ичүүнү таштоо, башкаларга зордук көрсөтпөө, мүмкүн болушунча намаз окуудан турат. Бул шарттарды аткарган ар бир өспүрүм депутаттын чыныгы досу, иниси, эгер улуу болсо агасына айланат.

Ал спортчулардын катарына киргендерди кадырлайт, жумушу жок болсо иш таап берет, жогорку билим алууга, кала берсе үйлөнүүсүнө да көмөктөшөт.

– Бизди жаман жолдордон куткарып калган Рустам аке болот, – деди жигиттердин бири. – Атабыз жасабаган, айтпаган насаат-кеңештери менен адамдардын катарына кошту. Ал үчүн аябай ыраазыбыз.

– Мен ичкиликке берилип, ата-энемден, үй-бүлөмдөн айрылып, көчөдө калдым, бардыгы мени жек көрүшкөн. Мына, үч жыл болду, тамекини, ичкиликти таштап, Рустам ажынын жардамында үйлөндүм. Жакында перзенттүү да боломун, – деди дагы бир жигит. – Мага окшоп жолунан адашкандарды туура жолго салган депутатыбыз аман болсун.

Мындай мисалдарды көп эле келтирсе болот.

Рустам ажы өткөн жылы өзү туулуп-өскөн «Патар» айылында «Каплан» спорт клубун уюштуруп, анда бокс, күрөш, каратэ ийримдерин түзгөн жана А.Пулатов менен Э.Исмаиловдорду тренер кылып дайындады.

Депутат 2003-жылы жердештеринин тилеги болуп келген райондун борбордук автобекетин асфальттап, элдин алкышына татыды. Союз убагында да ишке ашпаган бул иштен абдан кубанган облустук жетекчилер Р.Кадыровду автобекеттин башчысы кылып дайындашты. Автобекетте тартип оңолду жана Ош-Араван жолунда отузга жакын автобус, микроавтобустар жана Тепе-Коргон, Чек-Абад, Уйгур-Абад, Кызыл-Коргон, Жаңы-Арык, Эрке-Кашка, Гүлбаар, Үч агроном жолдорундагы автобустар графиктин негизинде каттай баштады. Бул ыңгайлуулук бардыгын кубантты. Оштогу жогорку окуу жайларда билим алып жүргөн студенттердин жол киреси 50 пайызга арзандатылып, бул жеңилдиктен күбөлүгү барлар пайдаланышкан.

Депутат Р.Кадыров 2004-жылы Төө-Моюн, Нурабад айыл өкмөттөрүнүн борборунда да күрөш, бокс, каратэ боюнча

клубдарды ачууну пландаштырган. Узундугу 50 метр, туурасы 10 метрлик бассейн куруу ниети бар.

Р.Кадыров айылдарда спорт аянттарын түзүү, жаштардын ортосунда мелдештерди өткөрүү иштеринде баш-көз болуп келген. 1997-жылы автомобилдердин кагылышуусунан каза болгон футболчулардын арбагына арнап, Тепе-Коргон айылынын борборунда өткөрүлгөн мелдешке демөөрчүлүк кылды. Мелдеште 17 команда катышты жана жакшы ойногон командаларга, эң күчтүү оюнчуларга жана машыктыруучуларга белектер тапшырылды. Футбол майрамынын катышуучуларына аш тартылды жана көркөм өнөрпоздорго да демөөрчүлүк көрсөттү.

Рустам облустук жана республикалык деңгээлдеги мелдештерде катышып, райондун атын коргогон спортчуларды да колдоп келет, аларды кийим-кече менен камсыздайт, тамак-аш, жол акыларын төлөп берет. Ошондой эле депутатыбыз өзү окуган Бабур атындагы орто мектептин үч классын ремонттоп берген жана райондо мектептин бүтүрүүчүлөрүнүн кечесин өткөрүүдө, эл аралык балдарды коргоо күнүнө карата өткөрүлгөн иш-чарада демөөрчү болду. Андан тышкары 2009-2010-2011-2012-жылдары Араван автобекетинин бош жаткан жай-ларында жүздөгөн соода дүкөндөрүн ачып, жумушсуз жүргөн адамдарды иш менен камсыздады. Эки этаждуу мечиттин имаратында эркектер жана аялдар үчүн намаз окуй турган мечит, 2012-жылы Араван-Сайдын жээгинде «Аталар чайканасын» ачты, 2013-жылы кышында Араван автобазасынын жанында «Каплан» спорт комплексин ачып, ага КРнын ЖКнын депутаты Ыргал Кыдыралиева катышып, өзүнүн белектерин тапшырды. Бул спорт комплексинин спортчулары эл аралык мелдештерде алтын, күмүш медалдарына татыктуу болушуп, Аравандын даңкын дүйнөгө таанытышууда.

Рустам ажы Аравандын калкынын достугун чыңдоодо күнүтүн журт аралап жүрөт.

Рустамдын келечектеги пландары менен кызыктык.

– Алдыда аткарылуучу иштер көп, – деди ал. – Негиз-ги максатым районубузда спортту өнүктүрүүгө мүмкүн болушунча салым кошуу. Ошону менен бирге Араваны-быздан облустук, республикалык, дүйнөлүк чемпиондор-дун чыгуусун каалаймын.

Рустамжандын тилектери ишке ашып келет. Тактап айтканда, ал түзгөн спорттук ийримдин катышуучулары-нын бири Канжар Кадыралиев кол күрөш боюнча Ирандын борбору Тегеранда өткөрүлгөн Азия биринчилигинде 70 кг салмак менен катышып, Азиянын чемпиону болуп кайтты.

Рустам Кадыровдун ой-максаттары турмушка ашуусуна тилектешпиз.

АР ТАРАПТУУ ТАЛАНТТЫН ЭЭСИ

Мастура эже менен Илхамжандын үйүнө кирип барганыбызда алдыбыздан бир кичинекей бала чуркап чыкты. Улуу адамдай кол берип учурашып жатып «Абдукаххар Маннанов» деп тааныштырды өзүн. Мастура эже көздөрүнө жаш алып «Бал тилинден айланайын» деп баланы эркелетип кучагына кысты. Бул бала Абдукаххар Маннановдун небереси, башкача айтканда Абдукаххар аке үчүн тоюн көрүү насип кылбаган уулу Илхамжандын перзенти эле. Атасынын атын эскерүү максатында балага Абдукаххар деп ысым коюшкан.

Бул жалган дүйнө, эсептүү дүйнө эмеспи. Ар бир инсан өмүрүнүн кайсыдыр бир убагында эсеп берүүгө туура келет. Мына ошондой эсеп берүү кезинде мен имарат курдум, мен канал казып суу чыгардым, мен адамдарга рухий байлык бердим, деп жалтактабай, тик айта алуучу адам гана чыныгы мыкты перзент катары элинин жүрөгүндө урмат табат, калкынын тарыхында жаркыраган наам менен толукталат. Ошондой тарыхта калган инсандардын бири Абдукаххар Маннанов.

Абдукаххар Маннановдун өспүрүм жылдары Улуу Ата Мекендик согуштун оор, татаал күндөрүнө туш келген. Ошол кездеги тенкурлары сыяктуу анын сөөгү эмгекте катты. Пахтачылык бригадасында эсепчи болуп иштеди. Алгачкы мамлекеттин белегин да талаадагы эмгектери үчүн алды. Ал Фергана педагогикалык институтун аяктагандан кийин райондун борборундагы Алишер Навои атындагы орто мектепте мугалим, директор, соң райондук элге билим берүү бөлүмүнүн башчысынын орун басары болуп иштеген. Ошол эле мезгилде көркөм чыгармачылык менен алектенди. Түрк-Абаддык Калдар

Куранбаев, тепе-коргондук Тальат Салиев, чек-абаддык Абдужалил Ахмедов өңдүү акындар менен биргеликте райондо алгачкы таланттуу жаштар уюмун түзүүдө катышкан. Ошол жылдары эле анын чыгармалары Өзбекстанда чыгуучу гезит-журналдарда басылган.

1957-жылы Фрунзеде «Кыргызстан акыйкаты» деген ат менен республикалык гезит чыгарыла баштаган. Бул гезит 1960-жылы облустук «Ленин йули» гезити болуп өзгөртүлүп, Ошко көчүрүлгөн. А.Маннанов ушул гезиттин редакциясында 1958-жылдан пенсияга чыкканга чейин, башкача айтканда 1991-жылга чейин негизинен бөлүм башчы болуп иштеген. Пенсияга чыгаарда жөнөкөй айылдык кабарчы катары айыл чарбасына арналган макалаларды көп жазганымдан бул бөлүмгө көбүрөөк кирээр элем.

– Кандай жаңылыктар бар? Кандай кабарларды алып келдиң? – деп дайыма ачык маанай менен күтүп алган. Аравандагы таанып-билгендерин бирден сурап, баарына сөзсүз салам айтуумду суранып калат болчу.

Абдукаххар аке редакцияларда иштеген жылдарында жүздөгөн макала, очерк, фельетондорду жазган жана көркөм чыгармачылык менен тынымсыз алектенген, ошону менен бирге эң татаал, машакаттуу драматургия жанрында иштеген. Ошентип анын «Чуусу чыкты» деп аталган алгачкы бир көшөгөлүү комедиясы Ташкенттеги жаштар театрында сахналаштырылып, көрсөтүлдү. «Жашоонун башталышы» драмасы азыркы Захириддин Бабур атындагы Ош өзбек музыкалык драма театрында коюлду. Андан соң «Кайненелер панд еди», «Тергөө уланууда», «Дилбар», «Ооруну жашырсаң...», «Сабак», «Үңкүрдөгү казына», «Океан сырлары», «Садокат», «Арбактан кат», «Кайыр кош махабат!», «Алданган бөрү», «Талам-тараш болдум» сыяктуу ондогон чыгармалары жазылды. Бул чыгармалар журналист катары облусу-буздун шаар жана айылдарына жасаган иш сапарларынын натыйжасы болуп, алар драматургиянын түрдүү жанрларына таандык. Чыгармаларынын арасында балдарга да, жаштар жана чоңдорго да арналгандары бар.

Белгилүү кыргыз драматургу Мырзабек Тойбаев менен биргеликте жаратылган «Эрте өчкөн жылдыз» чыгармасын

Абдукаххар Маннановдун чыгармачылыгынын эң бийик чокусу десе да болот. Чыгармада кыргыз элинин сүйүктүү жана ардактуу перзенти, бир топ жылдар аралыгында Ош облусунун партиялык комитетинин I-катчысы, өмүрүнүн соңку жылдарында Кыргыз ССР Министрлер Советинин төрагасы болуп иштеген Султан Ибраимовдун өмүрү, социалдык эмгек жолу тууралуу баяндалат.

Абдукаххар аке жердештерин абдан жакшы көрүп, урматтаган. Дүйнөгө белгилүү академик, геология-минералогия илимдеринин доктору, Ленин атындагы сыйлыктын лауреаты Хабиб Абдуллаев жөнүндө жазган «Заман даанышманы» драмасы, райондун 60 жылдык маарекесине арналып жазылган «Куттуу жол» тарыхый очерктер китеби далил.

Абдукаххар аке табиятка да ушунчалык кызыккан. Бош убактарында мөмөлүү дарактарды отургузуп, бак жаратууда кээ бир багбандардан да ашып түшкөн. Уулу Бабурга Октябрь айылынан жер алып, айланасына мырза теректерди, ичине түрдүү мөмөлүү көчөттөрдү отургузган. Дем алыш күндөрүн жаңы чекте өткөрүүнү, жеңди түрүп кетмен чапканды, кара күч менен алектенгенди, таза абадан кере-кере дем алганды жакшы көргөн. Уулдарын жанына алып: «Жүргүлө, жаңы короого эгилген теректерден кабар алып келели. Ал теректер бизге аябай керек», – деген азилдешип.

Чындыгында, Абдукаххар акенин сөзүндө жан бар экен. Бабур менен Илхамжандар фермерлик жолун башташып, мал сарайларды курганда ошол эгилген теректер керекке жарады.

Мыкты журналист, таланттуу драматург Абдукаххар Маннанов «Тергөө уланууда» деп аталган пьесалардын топтому облустук басмаканада басылып жатканда кокустан көз жумган. Устатка өзүнүн эмгегинин үзүрүн көрүү насип кылбады.

Абдукаххар акенин өмүрлүк жары Мастура эже Наманган шаарынан болуп, 1958-жылы Ташкенттеги балдар медицина институтун бүтүргөн. 1961-жылы Ошко келген жана ооруканада 15 жыл иштеп, балдардын даргери катары таанылган. 1975-жылдан 1994-жылга чейин Араван райондук ооруканасында балдар дарыгери болуп иштеген.

Абдукаххар Маннановдун тун кызы Тамара райондун борборундагы бир кездерде атасы директорлук кылган А.Навои атындагы орто мектепте мугалим. Абдуманнап-тын кесиби

агроном болуп, азыр ишкерлик менен алектенет. Дилорам Фергана политехникалык институтун бүтүргөн жана «Асеке банкта» иштейт. Зулфия Ташкенттеги политехникалык институтун аяктаган. Уктамжан да А.Навои атындагы мектепте иштейт. Бабур жана Илхам ишкерлик менен алектенишет. Бүгүнкү күндө А.Маннановдун 15 небереси бар. Мастура ажы эне мына ошол неберелерине чоң эне, таэне болуп, өмүрлүк жолдошунун арбагын сыйлап, перзенттерине батасын берип жашап келет.

Бабур Мананов 2005-жылы Араван дыйкан базарын сатып алып «Дыйкан базар директору» деп Кыргызстан элини жана Россия шаарларына түрдүү мөмө-жемиштерди жеткирип берүүдө чоң иштерди аткарып жатат. 2017-жылы май айында өткөрүлгөн Санталат Жусупова атындагы айыл өкмөтүнүн депутаты болуп шайланган. 2017-жылдын июнь айында өткөрүлгөн депутаттардын кеңешинде айыл өкмөттүн төрагасы болуп шайланды. Анын иниси Илхам Мананов Жогорку Кеңештин депутаты катарында 2017-жылдын июнь айынан 16,5 млн сомду бюджеттен ажыратып Араван-Сайдан 4 метр эни, узундугу 50 метр узундуктагы көпүрө салууну баштап эл депутаты деген наамга ээ болууда.

КӨЧКӨНБАЙ УУЛУ ХАЛИБЕК

Көчкөбай уулу Халибек 1907-жылы «Дыйкан» айы-лында төрөлүп, толук эмес мектептен жети жылдык билимге ээ болгон. Мектепте мугалимдин жетиш-пестигинен улам ал 1932-жылдан 1939-жылга чейин ошол эле мектепте мугалим болуп иштеген. Андан кийин «Яссы» колхозуна бухгалтерлик кызматына которулуп, 1947-1951-жылдар аралыгында колхоздун башкармасы, 1951-1955-жылдары башкарманын орун басарлык кызматтарында эмгектенген.

Өлкөнүн экономикасынын жана айыл чарбасынын өнүгүшүнө салым кошкондугу үчүн В.И.Лениндин 100 жылдыгы, СССР Жогорку Кеңешинин юбилейлик медал-дары менен сыйланган, «Ардактуу эмгек ардагери» төш белгисинин ээси болгон.

Халибек аба бул дүйнөдө 9 перцентти тарбиялап өстүрдү. Кыздарынан Анар, Максуда, Патилалар азыркы кезде ардактуу эс алууга чыгып, уул-кыздарынын сый төрүндө, Гүлнара уулу Афгандил, 2 кыздын энеси.

Халибек уулу Полот 1954-жылы «Дыйкан» айылында туулуп, ошол эле айылдагы орто мектепти аяктаган. Орто билимге ээ болуп чыккандан соң Фрунзе шаарындагы автожол техникумунда билим алып, Советтик Армиянын катарында кызмат өтөгөн. Ал эмгек жолун Кара-Кулжа районундагы ички иштер бөлүмүнүн участкалык инспектору болуп иштөө менен баштап, Өзгөн райондук ички иштер бөлүмүнүн башчысынын орун басары кызмат-тарында иштеген.

Халибек уулу Полот ички иштер бөлүмүндө ар намыстуулук менен кызмат көрсөткөндүгү үчүн 1980-жылы Москвич автоунаасы ыйгарылган. 1981-жылы «Эң мыкты милиция кызматкери» деген алтын саат белекке берилген. Ошону менен бирге бир нече орден, грамоталардын ээси болгон.

Самбо, бокс боюнча спорттун I даражадагы чебери, мерлигиликтин мыкты адиси Халибек уулу Полоттун 11 уул, 1 кызы бар. Уулу Давлет студент, Бишкек шаарында окуйт, кызы үй-бүлөлүү, үй бекеси.

Халибек акенин кийинки уулу Халимерген 1957-жылы туулган. Орто мектепти бүтүргөндөн кийин Бухара шаарындагы технологиялык институттан билим алып, инженер-куруучу адистигине ээ болгон. Ал Советтик Армиянын катарында кызмат өтөп келгенден соң Өзгөн ЖБИСинде директордун орун басарлык кызматында иштеген. 1998-жылы «Түрк Ата» коомунун президенти болуп шайланып, 2004-жылга чейин иштеген. 2003-жылы Кыргызстан эл достугу Асамблеясынын Ардак Грамотасы менен сыйланган. Ал үй-бүлөлүү, 3 кыз, 1 уулдун атасы. Кызы Гүлноза ОшМУда студент, ал эми Гүлзада медициналык окуу жайда окуйт. Дагы бир кызы Шахсанам, уулу мектеп окуучулары.

Халибек акенин кийинки уулу Көчкөнбаев Махаммад 1964-жылы туулган. Учурда ЖБИнин башкы директору болуп иштейт. Үй-бүлөлүү, 3 уул, 1 кызы бар. Тун уулу Фуркат, экинчиси Ниязбадал, үчүнчү уулу Афлотун, кызы Нафиля.

Халибек акенин дагы бир уулу Нурмухаммед кесиби мугалим, учурда С.Жанибеков атындагы орто мектебинде

эмгектенип келүүдө. Үй-бүлөлүү, 1 уул, 1 кыздын атасы. Кызы Гүласар, уулу Бексултан.

Халибек акенин кенже уулу Кенжали Түркстан ишканансынын директору. Ал Мархаматтагы колледжди бүтүргөн. Үй-бүлөлүү, 1 уул, 1 кызы бар болуп, кызы Мерсияна, уулу Файзуллах.

ХАМИД ОЛИМЖАН ЗУЛФИЯХАНГА ОКШОГОН

Санабархан Касимова жаштайынан Өзбекстан эл акыны Зулфияхандын жолун жолдогонго ниет кылат. Мектепте алдыңкы окуучу, уюштуруучу болуп, классташы Шахобидин Туктабаев экөө бири-бирин жактырып, 1983-жылы классташтар турмуш курушат. Бул аралыкта Шахабидин атасы 1970-жылы көзү өтүп кеткендиктен бүлөө башчысы катары апасы Шарнихан менен инилери Халматжан, Ганижан, Валижан, Вахиджандардын татыктуу билим алып, бир кесиптин ээси болуусу үчүн жан үрөп аракеттенет. Санабархан Касимовага окшоп китепти берилип окуп, ырлар жыйнагы, романдарды кунт коюп үйрөнө баштайт. Өзбекстан эл акыны Хамид Олимжан жана анын аялы Зулфияхандар өндүү эл-журтка таанымал болуу максатында өмүрлүк жары Санабархан менен уулуу Захиджанды жогорку билимдүү экономист болууга тарбиялашат. Азыркы күндө Захиджан Россиянын Чита шаарында билим берүү бөлүмүнүн башчысы иштеп келүүдө. Кызы Гулчехрахан В.И.Ленин атындагы орто мектебинде орус тили жана адабияты мугалими. Дагы бир уулу Жахангир заман талабына ылайык ишкер болууга ниет кылды. Сардар уулу да жогорку маалыматтуу, кенже кызы Насибахан да ата-энесинин жолун жолдогон. Хамид Олимжан жана Зулфияхандарга окшогон бул үй-бүлө өздөрүнүн ой-максаттарына жетишти. Бүлөө башчысы Шахабидан Токтобаев өзүнүн «Максаттар ааламы» ырлар жыйнагы менен, өмүрлүк жары Санабархан Касимова кайнатасы Адылжан Токтобаев атындагы орто мектебинин директору, Кыргыз Республикасынын билим берүүсүнүн мыктысы, ондогон жаш акындардын устаты катары Араванда алдыңкы үй-бүлө мүчөсү болуп, өз ыры,

аңгемелери, очерктери менен тепе-коргондук Зулфияхан, деген атка конду.

Жергиликтүү акын Шахобидин Токтобаев камкор ширетүүчү, элге өзүнүн жакшылыктары менен таанылган ажы катары «Васил кары» мүрзөсүнүн айланасын тазалатып, тостуруп, атасы А.Токтобаевдин эстелигин орнотуп, ата-энесине болгон мээримдүүлүгү менен адамдардын оозуна алынды. Аталган үй-бүлөнү элдер 2017-жылга татыктуу бүлөө, дешип сыйлашууда.

ХАМРАКУЛ – ЭҢ ЖАКШЫ АЙЫЛ ӨКМӨТ БАШЧЫСЫ

Хамракул Жаныкулов 13-декабрь 1973-жылы Араван районундагы Тоо-Коргон айыл өкмөтүнүн Бостон-Эки айылында дыйкандын үй бүлөсүндө төрөлгөн.

Хамракул Кыргызстан орто мектебин эң жакшы баалар менен аяктап ОшМУ физика математика факультетин бүтүрүп Кыргызстан мектебинде мугалим, окуу тарбия иштери бөлүмүнүн башчысы болуп иштеген. 2006-жылы өткөрүлгөн Айыл өкмөтүнүн шайлоосунда депутат болуп шайланып ошол жылы депутаттардын колдоосу менен Тепе-Корогон айыл өкмөтүнүн башчысы болуп шайланды. 2017-жылы Кыргызстандагы 464 айыл өкмөтүнүн ортосунда биринчи орунду алып 1млн. акча сыйлык жана диплом менен сыйланды.

Тепе-Коргон айыл өкмөтүнүн 2016-жылда социалдык-экономикалык жактан өнүгүшүнүн жыйынтыктары жана 2017-жылда алдыда турган милдеттери жөнүндөгү айыл өкмөтүнүн башчысы Х.Ж.Жаныкуловдун отчету.

Урматтуу бүгүнкү чогулуштун катышуучулары!

Тепе-Коргон айыл өкмөтүнүн аймагында 2016-жылда айыл өкмөтүнүн кызматкерлери, айылдык кеңештин депутаттары, активисттер менен бир канча ийгиликтүү иштер аткарылды.

1996-жылы 4-май күнү Кыргыз Республикасынын №187-токтому чыгып, анын негизинде Тепе-Коргон айыл өкмөтү түзүлгөн.

Тепе-Коргон айыл өкмөтү Тепе-Коргон айылында жайгашкан, айыл өкмөтүндө 30 адис жана айылдык кеңеште 31 депутат иш алып барат. Тепе-Коргон айыл өкмөтү КРнын «Жергиликтүү өз алдынча башкаруу жөнүндөгү» мыйзамы КРнын Президентинин жана КРнын Өкмөтүнүн токтомдору жана мыйзамдарын аткарылышынын камсыздайт.

САТВАЛДЫ АЖЫНЫН КУБАНЫЧЫ ЖАНА ХАСРАТЛАРИ

Улуу Жеңиш майрамы алдында «Араван – Тепе-Коргон» бусунда отурган элем. Колунда гезит, китеп, журналдарды кармап алган бир мектепте окуган адам чыгып, бош орундукка отуруп жатып мени жанына чакырып, «Досум, жакынырак келиңиз, сөз бар» - деп калды. 1955-жылы орто мектепти бүтүргөн, эми өзүнүн 80 жаш маарекесин белгилөө үчүн азык-түлүк алып келүүгө базарга жөнөгөн маектешим 2005-жылы Кыргызстандын борбору Бишкек шаарында басылып чыккан 1941-1945-жылдардагы Улуу Ата Мекендик согуш мезгилинде башка шаарларда баатырларча күрөшүп, курман болушкандар туурасындагы, «Эскерүү» китебинин 297-бетин ачып, «бүгүн атамды таптым», 1945-жылы жеңиш колго тийээр кезде Берлиндеги салгылашууда курман болгон атасы Розубеков Акбар аба жөнүндө баяндап жатып, «Мен атамды көрбөгөм, жада калса сүрөтү да калбаптыр. Мен 4 жашка да жетпестен ыраматылык атам өз арызы менен фронтко жөнөгөн экен», деди жана согуштан эк бутунан ажырап келип, 96 жашында көз жумган Сабыржан авасы тууралуу да айтып өттү.

1946-жылы эки бутунан айрылган атамдын инисин маршал К.Жуков эки орус кызды авамды үйүнө чейин жеткирип баруу тапшырмасын бергени жөнүндөгү окуя азыр деле эл оозунда айтылып келинет. Союз мезгилинде аскерлерге өзгөчө көңүл бурулуп, жакындан жардам көрсөтүлчү экен. Авамдын эки колтугунан жетелеп келишкен москвалык орус кыздар «Москва – Андижан» поездинен «Кулла» айылындагы Араван-Сайдын көпүрө-сүн жаздагы катуу жааган жамгырдан улам сел келип агызып кеткендиктен «Коммуна» колхозунун башкар-масына

киришип, сайдан өтүп алууга ат-көөлүк сурашат. Ошондо башкарма кыздарды менменсинбей ат бербей, аларды капа кылып, чыгарып жиберет экен. Айласы жок калган кыздар эки буту жок авамды сайдан эптеп алып өтүүгө аракет жасашат. Бирок, суунун толкуну үчөөнү тең агызып, Асаке шаарына чейин барышат. Талаада эмгектенип жүргөн адамдар сайда адам агып келатканын көрүшүп, бири-биринин колун кармашып, аларды куткарып, Тепе-Коргонго бараткан ат-арабага отургузуп коюшат. Эки бутунан ажыраса да көкүрөгү орден-медалдарга толтура болуп кирип келген классташым Аьзамжандын атасын колхоз башкармасы Муминжан Умаровдун жетекчилигинде жердештери жакшы маанай менен тосуп алышат. Ал эми орус кыздардын ар бирине бир сыйра кийик-кече, бир яшиктен мөмө-жемиш берип, Москвага жөнөтүшөт. Арадан бир ай өтүп-өтпөй орус кыздарынын берген маалыматынын негизинде Өзбекстан-дын Андижан облусундагы Кожо-Абад районунун «Коммуна» колхозунун башкармасы иштен алыныптыр, деген кабар Тепе-Коргонго да жетип келип, бардыгы орус кыздары башкарманы иштен алууга жетишиптир да, - деген сөздөр маршал К.Жуковдун адамгерчилигинин таасиринде ишке ашкандыгын айгинелеп турду.

Классташым аьзамжан Сабировду үйүнө барып, дагы анын авасы Сатыбалды ажы Акбаров менен бир пияла чай үстүндө маектешип калдык.

- Мен 1937-жылдын 25-майында туулганмын. Атамды да, апамды да көрбөгөнмүн, ошондуктан алар тууралуу эч кандай маалыматка ээ эмесмин. Алар жөнүндө бир да эстелик сүрөт да калбаган. Жада калса сиз менен отурган ушул үй-жайыбызды да колхоз бейтааныш адамдарга сатып жиберген экен. Атам 1942-жылы согушка кеткен соң апам да ааламдан өтүптүр. Жалгыз уул катары мен жетим калып, бирөөлөрдүн эшигинде чоңойуп, 1955-1956-жылдары орто мектепти бүтүрүп, Андижан шаарындагы бир жылдык механизаторлорду даярдоо окуу жайын аяктап, 1958-жылдан «Жаңы-Жол» колхозунун механиги болуп, 1980-жылга чейин иштеп, инженер Хожубай Мундизовдун жетекчилигинде «Ардак Белгиси», «Эмгек Кызыл Туу», В.И.Лениндин 100 жылдыгы медалдарга ээ болдум. 1980-жылы «Ош» совхозунун башкармасы Социалисттик Эмгектин Баатыры Тойчу

Көчүбаевдин сунушу менен 1990-жылга чейин механик-инженер кызматында иштедим. 1990-жылдын ноябрь айында «Жаңы-Жол» колхозунун башкармасы Өлмасхан Садикова кайрадан «Жаңы-Жол» колхозунун эң начар пахтачылык бригадасына башчы кылып койду. №8 бригаданын 90 гектар пахтазарында өзүм трактор башкарып, пахтага иштөө берүү жолу менен гектарынан 38 центнерден «ак алтын» алып, колхоздо, райондо, кала берсе областта биринчи болуп норманны аткарганыбыз үчүн Кыргызстан Республикасынын Борбордук Комитетинин биринчи катчысы Турдакун Усубалиев бригадабызга келип, А.С.Пушкин атындагы орто мектебинин мугалими Мойдун Абакуловго «Билим берүүнүн мыктысы», мага болсо «Кыргызстанда кызмат көрсөткөн пахтакер» төш белгилерин тапшырып кеткендиги элдин эсинде. 1992-жылдан 1996-жылга чейин колхоз башкармасы Өлмасхандын сунушу менен 200гө жакын техникасы бар устакананын башчысы кызматында иштедим. 1997-жылы пенсияга чыгып, «Үмүт» дыйкан чарбасынын башчысы болуп, 4 уулду үйлөп, 2 кызды турмушка узатып, алардан 14 небере, 9 чебере көрүп, Рахимахан ажы энениз менен карылыктын алтын доорун сүрүп жашасак да ата-эненин мээримине зарбыз, - деп көзүнө жаш алды ажы ава Акбаров, - атамдын кабырын зыярат кылганы Берлинге барууга даярданып жатамын, - деп сөзүн аяктады.

АВТОР ЖӨНҮНДӨ

Махамат Халбек 1936-жылдын 10-апрелинде Араван районунун Нурабад айыл аймагындагы Түркабад айылында туулган. 1958-жылы А.С.Пушкин атындагы орто мектебин аяктап, мурдагы Ленин колхозунда тракторчунун жардамчысы болуп иштеген. 1962-жылы Асаке шаарындагы Фуркат интернатында мугалим болуп иштеп, 1963-жылы өзү окуган Түркабад мектебинде 1987-жылга чейин иштеди. М.Халбековдун эмгеги бааланып, 1976-жылы «Кыргызстан билим берүүсүнүн мыктысы» төш белгиси менен сыйланат. 1978-жылы тарых факультетинин сырттан окуу бөлүмүн бүтүрүп, эки кесиптин ээси болуп иштей баштады. 1980-жылы жогорку категориядагы мугалим райондук усулдук бирикмесинин башчысы болуп, өз иш тажрыйбасын «Физическое культуру в школе» журналында жайылтат. Махамат Халбеков кыргыз досторунун жардамында 1953-жылдан райондук, облустук, республикалык гезиттерде өзүнүн макалаларын, аңгеме, очерктерин чыгарып, 2002-жылда Ош облусунун губернаторунун «Алтын калем» жана 2000 сом акчалай сыйлыгына татыктуу болгон. 1979-жылдын декабрь айында Бишкекте өткөрүлгөн жумушчу-дыйкан кабарчылардын 2-съездинде ааламга таанылган Кыргыз Республикасынын Баатыры Чыңгыз Айтматов Оштон барган кабарчыларды жекече кабыл алып, М.Халбековго «Сиз Аравандан болсоңуз, 8 Социалисттик Эмкектин Баатырлары тууралуу көп нерсе билсеңиз керек. Келечекте аравандык жердештериңиз жөнүндө тарыхый китептерди жазып чыгарууга чакырамын» деген кеңешинин негизинде 2005-жылы «Араван чынарлары» китебин 2 томдугун, «Араван чилустундары», «Араван-дыктар ынтымагы бар эл», Аравандын 80 жылдыгына арнап «Кыргыз досторума рахмат», «Ыймандуу инсандар» деген кыргыз тилиндеги китептеринен тышкары 8 даана өзбек тилиндеги китептердин да автору эсептелип, 2016-жылдын 10-апрелинде өзүнүн 80 жылдыгын, апасы Санабар Сыдык кызынын 100 жылдык маарекесин өткөрдү. М.Халбековдун 3 уулу, 2 кызы жана 14 небереси бар. Эли-журту бул үй-бүлөнү педагогдор бүлөсү деп аташат.

Мазмуну

Баш сөз ордуна.....	3
Ыймандуулук, адептүүлүк, маданияттуулук – инсандын эң жогорку сапаттары	
Президентибиздин буйруктары иш жүзүндө.....	4
Эмгектин эки жолку батыры.....	8
Чебер уюштуруучу, калыс жетекчи.....	14
Аллы Анаровдун шакирти.....	17
Рафикжандан калган жалгыз туяк.....	23
Эненин жолун жолдогон.....	28
Өлмасхан – талаа канышасы, ишкер.....	30
Профессор Мадаминдин атасы Муса аба.....	33
Ибрагим ажы аба – Төө-Моюндун баатыры.....	40
Ташкындаган дарыянын толкундары.....	44
Төө-Моюндук изкубар.....	49
Айды багындырган Аравандын уулу.....	53
Эли-журтуна жана мектепке арналган өмүр.....	56
Нурмухамат – ишкер, агроном, алым.....	58
Подполковник Мухаммеджандын кадамы куттуу келди.....	59
Жунусали ыймандуу инсан.....	60
Кубанычбек Нурматов.....	62
Колдошали Эргешов.....	63
Ташали ава жана анын урпактары.....	65
«Түрк-Ата» коомунун тунгуч президенти.....	67
Абдулашим – эл сүйгөн дарыгер.....	69

«Көңүл көчөлөрүн» ырдаган исан? Акун Жоро – «Япчан» жылдызы.....	71
Бактыбек – мугалимдердин көмөкчүсү.....	72
Маликахан – академиктин шакирти.....	74
Жорокандан калган бактар.....	76
Хамдам аба азирети инсан болчу.....	78
Барчынай ажы эне Куран окууда.....	79
Абдунаби ажы – 2017-жылдын мыкты инсаны.....	81
Баба дыйкан Абдураим абанын башкарма уулу.....	83
Адыл агайдын кайрымдуу перзенттери.....	84
Ийгилик изденип иштөөдөн жаралат.....	85
«Каплан» спорт комплексинин башчысы.....	88
Ар тараптуу таланттын ээси.....	92
Көчкөнбай уулу Халибек.....	96
Хамид Олимжан Зулфияханга окшогон.....	98
Хамракул – эң жакшы айыл өкмөт башчысы.....	99
Сатвалды ажынын кубанычы жана хасратлари.....	100
Автор жөнүндө.....	104

Махамат Түрк Халбек уулу

ЫЙМАНДУУ-ИНСАНДАР

Редактор: Мухаммед Абдуллаев
Корректор: М.Турсунбекова
Техредактору: Тойчубаев Акылбек

Терүүгө берилди 20.03.2017-ж. Басууга 11.06 2017-ж.
Кагаздын форматы 60x84. ҮҮ16 8 б.т. Буйрутма №18. Нускасы 200.
Ош шаары, Курманжан-Датка көчөсү 236.

Тел.: моб +996 779 77 77 89, 0778 50 04 88